

Jaarverslag 2009

van het Pensioenfonds Werk en (re)Integratie

Jaarverslag 2009

Over het vijftiende boekjaar
1 januari 2009 t/m 31 december 2009

Inhoud

1. Voorwoord	5
2. Karakteristieken	7
2.1 Kerngegevens	7
2.2 Profiel van de organisatie	8
2.2.1 Bestuur	8
2.2.2 Bestuurlijke commissies	9
2.2.3 Deelnemersraad	10
2.2.4 Verantwoordingsorgaan	11
2.2.5 Commissie van Toezicht	11
2.2.6 Geschillencommissie	12
2.2.7 Adviseurs	12
3. Verslag van het bestuur	13
3.1 Belangrijkste ontwikkelingen	13
3.2 Reglementswijzigingen	15
3.3 Ingediende bezwaarzaken	16
3.4 Aanvullende Oudedagsvoorziening (AOV)	17
3.5 Pensioenontwikkelingen in en rond het fonds in het jaar 2009	18
3.5.1 Pensioenfondsen in onderdekking	18
3.5.2 Herstelplan	18
3.5.3 Beleggingsbeleid	20
3.5.4 Risicobeheer en compliance	21
3.5.5 Goed pensioenfondsbestuur (Pension Fund Governance)	22
3.5.6 Communicatie	23
3.5.7 Trend: vergrijzing en ontgroening: overheid verhoogt AOW leeftijd	25
3.6 Risicoparagraaf	27
3.6.1 De financiële risico's	27
3.6.2 De niet financiële risico's	28
3.7 Vooruitzichten	29
3.7.1 Beleid	29
3.7.2 Financiële toekomst	29
3.7.3 Contracten met adviseurs	29
3.8 Omvang van het fonds	30
3.9 Beleggingen	31
3.9.1 Marktontwikkelingen	31
3.9.2 Beleggingen in het verslagjaar	32
3.9.3 Samenstelling van de beleggingsportefeuilles	33
3.9.4 Rendement van de beleggingsportefeuilles	34
3.9.5 Evaluatie van de beleggingsportefeuille	36
3.9.6 Evaluatie beleggingsbeleid	38
3.9.7 Maatschappelijk Verantwoord Beleggen	38
3.9.8 Vooruitblik 2010	40
4. Jaarrekening	43

5. Overige gegevens	81
5.1 Actuarieel verslag	81
5.2 Actuariële Verklaring	84
5.3 Accountantsverklaring	85
5.4 Gebeurtenissen na balansdatum	86
6. Verslag Verantwoordingsorgaan	87
7. Verslag Commissie van Toezicht	89
8. Verslag Deelnemersraad	90
9. Reactie bestuur op verslag van het Verantwoordingsorgaan	91
10. Slotwoord	92
11. Verklarende woordenlijst	93

1. Voorwoord

Beste lezer,

In het voorwoord bij dit jaarverslag maak ik als voorzitter van het pensioenfonds graag van de gelegenheid gebruik een aantal belangrijke thema's uit 2009 onder uw aandacht te brengen.

Als pensioenfonds hebben wij namelijk een zeer roerig jaar achter de rug. Op een aantal fronten waren wij daarin niet uniek. Het betrof een aantal uitdagingen waar de meeste pensioenfondsen in 2009 mee te maken had. Ik heb het dan natuurlijk over de slechte financiële situatie van veel pensioenfondsen. Als gevolg van de kredietcrisis daalde de dekkingsgraad van ons fonds tot een historisch laag niveau van 87,0 % in februari 2009. De dekkingsgraad herstelde zich gelukkig enigszins in de loop van het jaar en bedroeg eind 2009 100 %. Ons pensioenfonds bevindt zich in een fase van herstel. De dekkingsgraad loopt overigens qua herstel vóór op het eind maart 2009 bij DNB (De Nederlandsche Bank) ingediende herstelplan. Verderop in dit jaarverslag wordt uitgebreid ingegaan op het herstelplan en de dekkingsgraad.

Op 16 april 2009 werden wij geconfronteerd met een volgende uitdaging. Als pensioenfonds en als sector werden wij overvallen door gewijzigde wetgeving in de Sociale Zekerheid. Het betrof de regeling 'Samenloop arbeidsongeschiktheidsverzekering met inkomsten uit arbeid' (hierna regeling Samenloop). Het treft mensen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering vanuit de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO), de Wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen (WAZ) en de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten (Wajong). Deze wetwijziging ging al per 1 mei 2009 in en maakte een einde aan het herleven van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen bij vroegpensioenering.

Deelnemers in onze sector hebben vaak een hoge mate van arbeidsongeschiktheid en worden als zij gaan werken gekort op hun arbeidsongeschiktheidsuitkering. Veel van onze deelnemers hebben dan ook een uitkering op basis van arbeidsongeschiktheid. De wetwijziging trof ons pensioenfonds hard. Het pensioenfonds Werk en (re) Integratie is namelijk op basis van reglementaire toezeggingen verplicht de pensioenen van de getroffen deelnemers aan te vullen. Juist in combinatie met de toch al niet rooskleurige financiële situatie van het fonds was het ons al snel duidelijk dat de impact van de wetwijziging groot was. Ingrijpen in de pensioenregeling en de pensioentoezegging was op termijn de enige mogelijkheid. Wij waren als bestuur echter van mening dat er allereerst alles aan gedaan moest worden om bij het Ministerie van Sociale Zaken onder de aandacht te brengen dat er voor de sector Sociale Werkvoorziening een uitzonderingspositie moest gelden. In een extra bestuursvergadering van 22 juni 2009 die tot laat in de avond duurde, besloten wij actief de pers op te zoeken. Met een delegatie van ons bestuur hebben wij vervolgens diverse gesprekken gevoerd met de staatssecretaris van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. De inspanningen wierpen eind 2009 vruchten af door een speciaal voor de sector Sociale Werkvoorziening opgestelde wetwijziging. Deze wijziging regelt dat de regeling Samenloop pas vanaf 1 juli 2012 voor onze sector zal gelden. Er geldt dus een specifiek overgangsregime met terugwerkende kracht vanaf 1 mei 2009 tot 1 juli 2012. Als pensioenfondsbestuur waren wij na al onze inspanningen natuurlijk uitermate blij met dit resultaat. Het belang van de sector en onze doelgroep staan hierin uiteraard voorop.

Een ander proces dat eveneens het gehele verslagjaar hoog op de agenda stond en wat met succes kon worden afgesloten, was de oprichting van een eigen bestuursbureau. De eerste gedachtevorming hierover vond plaats eind 2008. De contouren van het bureau werden gaandeweg 2009 duidelijk. Het bestuur maakte deze keuze niet alleen vanuit de wens om meer professioneel en minder operationeel te werken, maar ook om tot een betere beheersing te komen van onder andere het uitbestedingsrisico.

Het bestuursbureau is per 1 januari 2010 operationeel en bestaat momenteel uit 5 personen.

Het onderwerp risicobeheersing was eveneens een belangrijk bestuurlijk thema in 2009 en zal dat ook in 2010 nog zijn. In het tweede kwartaal van 2009 lieten wij als bestuur een risicoanalyse uitvoeren naar de beheersing van de niet-financiële risico's.

In 2009 is er door onze beleggingscommissie bijzonder veel werk verricht in het iedere maand bijeenkomen en monitoren van de vermogensbeheerders en het grip houden op de financiële situatie van het fonds. In iedere bestuursvergadering is vervolgens uitvoerig stil gestaan bij het beleggingsbeleid. De kiem voor het gewijzigde beleggingsbeleid van 2010 is in feite in 2009 gelegd. Wij hebben als bestuur de visie dat de rente op termijn zal

stijgen. Het geheel afdekken van het renterisico past dan niet meer in deze visie. In 2010 hebben wij daarom besloten het renterisico niet meer volledig af te dekken en zo gevoelig te worden voor een stijging van de rente.

Als gevolg van de financiële crisis ontstond er in 2009 voor het eerst sinds het bestaan van de Aanvullende Oudedags Voorziening (AOV) een (fors) negatief rendement. Over de consequenties van dit negatieve rendement is meerdere malen overleg gevoerd met de deelnemersraad. Deze discussie heeft onder andere geleid tot een fundamentele herziening van de beleggingsstrategie van de AOV-regeling. In 2010 wordt als gevolg van deze herziening minder risicovol belegd.

Wij zijn als bestuur in het verslagjaar 17 maal bijeengekomen, waarvan drie keer in het kader van een studiedag. De studiedagen stonden in het teken van professionalisering van het bestuur en de toekomst van het fonds. Het fonds heeft de effecten van de plannen van de Commissie De Vries in deze studiedagen meegenomen. Het inmiddels gevallen Kabinet vond een herbezinning op de sector Sociale Werkvoorziening nodig omdat het ook de arbeidsparticipatie van mensen met een handicap zo veel mogelijk wil bevorderen. Wij hebben ons als bestuur dit jaar dus ook nadrukkelijk bezig gehouden met de lange termijn visie van het fonds en de sector.

Bijzonder leuk vind ik het om u te kunnen melden dat de voorzitter van onze communicatiecommissie op 29 oktober 2009 in de Koepelkerk van Amsterdam een communicatieprijs in ontvangst mocht nemen. De prijs werd uitgereikt door pensioenvakblad NPN (Nederlands Pensioen en BeleggingsNieuws). Ons pensioenfonds won de prijs in effectieve communicatie door middel van het vooraf toetsen van de communicatiemiddelen bij onze klankbordgroep, werknemers en werkgevers in de sector. Wij zijn erg blij met deze erkenning en voor de inzet van de klankbordgroep die ons hielp onze vaak moeilijke boodschappen te kunnen overbrengen.

Het hiernavolgende jaarverslag bestaat uit een bestuursverslag en een jaarrekening. In het bestuursverslag vindt u informatie over de beleidsmatige zaken die in 2009 hebben gespeeld. In de toelichting vindt u onder meer de grondslagen voor de waardering, de mutaties in de beleggingsportefeuille, de verklaringen van de actuaris en de accountant.

In dit jaarverslag treft u eveneens een verslag aan van de Deelnemersraad, het Verantwoordingsorgaan en de Commissie van Toezicht.

Op 11 juni 2010 stelden wij als bestuur het jaarverslag vast. Ik wil hierbij een ieder die zich in 2009 heeft ingezet voor het Pensioenfonds Werk en (re) Integratie van harte bedanken.

Namens het bestuur:

Mevrouw J. Meijer, voorzitter

2. Karakteristieken

2.1 Kerngegevens

	2009	2008	2007
Aantallen			
Werkgevers WIW	165	178	184
Werkgevers SW	106	105	98
Deelnemers WIW	4.297	5.044	6.108
Deelnemers SW	99.846	100.633	100.767
Inactieven WIW	36.292	35.993	46.139
Inactieven SW	35.401	34.135	32.048
Pensioengerechtigden WIW	1.758	1.525	1.315
Pensioengerechtigden SW	33.881	32.428	30.700
Spaarrekeninghouders AOV	38.534	40.771	43.069

Financiële gegevens (bedragen x € 1.000,-)

Pensioenvermogen	3.673.358	3.215.417	3.234.745
Premie-inkomsten	311.586	300.553	302.445
Pensioenuitkeringen	128.655	117.667	107.599
Premie SW over pensioengevend salaris*)	16,00%	16,00%	16,00%
Premie SW over pensioengrondslag	29,56%		
Premie WIW**)	5,10%	5,10%	5,10%
Franchise SW***)	10.309	10.097	9.819
Franchise WIW***)	14.885	14.604	14.248
Toeslagverlening pensioenen SW	0	1,71%	1,00%
Toeslagverlening pensioenen WIW	0	2,50%	1,45%
Spaartegoeden AOV	272.468	229.415	334.296
Uitgekeerde spaarsaldi AOV	20.194	21.497	21.541
Rentevergoeding spaarsaldi	-18,20%	6,00%	5,80%
Dekkingsgraad volgens FTK	100,0%	91,40%	121,40%
Vereiste dekkingsgraad	115,8%	111,00%	114,30%

Beleggingen (bedragen x € 1.000,-)

Belegd vermogen tegen actuele waarde	3.988.749	3.451.166	3.594.558
Opbrengst beleggingen****)	368.414	-283.255	-42.243
Z-score	0,54%	-2,86%	0,77%
Performancetoets	0,26%	-1,57%	-0,21%****)
Benodigd rendement op technische voorziening	1,56%	27,50%	-5,43%
Totale rendement	8,2%	-6,68%	-1,28%
Winst op beleggingen	6,64%	-34,20%	4,15%

*) Binnen de huidige methodiek van premievaststelling, wordt binnen 5 jaar van een premie van 16% over de salarissom evenredig naar een premie van 29,56% over de pensioengrondslag over gegaan. Dit boekjaar bedraagt de premie 80% over 16% van de salarissom en 20% over 29,56% van de pensioengrondslag.

***) Vóór berekening premies

****) Vóór aftrek beleggingskosten

*****) Oude stijl

2.2 Profiel van de organisatie

Het pensioenfonds Werk en (re)Integratie, statutair gevestigd te Amsterdam, (hierna: het fonds) is opgericht op 9 december 1994. De laatste statutenwijziging was op 17 februari 2009. Het fonds is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41214711 en is als bedrijfstakpensioenfonds aangesloten bij de koepelorganisatie Vereniging van Bedrijfstakpensioenfonds (VB).

Het pensioenfonds stelt zich ten doel alle deelnemers te voorzien van een volwaardig pensioen tegen een redelijke premie. Zowel werkgevers als werknemers dragen hieraan bij, waarna de ontvangen premies onder zo gunstig mogelijke voorwaarden worden belegd. Het pensioenfonds belegt o.a. in zaken als vastrentende waarden, aandelen en onroerend goed. Het totale vermogen van het pensioenfonds bedroeg ultimo boekjaar 2009 circa 3,6 miljard euro, het totale belegd vermogen tegen actuele waarde bedroeg circa 4 miljard euro.

Het fonds had op 31 december 2009 271 aangesloten werkgevers, 104.143 deelnemers en 71.693 gewezen deelnemers/slapers. Het fonds keerde op dat moment pensioenen uit aan 35.639 pensioengerechtigden.

2.2.1 Bestuur

Het beleid van het pensioenfonds wordt bepaald door het bestuur. Het bestuur van het pensioenfonds bestaat uit vier leden afgevaardigd vanuit werkgeversorganisaties en vier leden afgevaardigd vanuit werknemersorganisaties. De functie van voorzitter uit het bestuur wordt in principe telkens voor de tijd van een kalenderjaar door een werkgeverslid, respectievelijk werknemerslid vervuld. Het bestuur kan echter ook besluiten dat deze verdeling voor een langere periode (bijvoorbeeld twee jaar) geldt. Op 31 december 2009 was het bestuur als volgt samengesteld:

Leden werkgevers

de heer J.D. Voortman (secretaris)	(1)
de heer C.J. Bethlehem (plaatsvervangend secretaris)	(1)
de heer C.J.M. de Wit	(1)
vacature	(1)

Leden werknemers

mevrouw J. Meijer (voorzitter)	(2)
de heer E.C. Grootendorst	(3)
de heer J.C.M. van Rijsingen	(2)
mevrouw E.C.M. Smits (plaatsvervangend voorzitter)	(3)

(1) Namens VNG: de Vereniging van Nederlandse Gemeenten

(2) Namens ABVAKABO FNV

(3) Namens CNV Publieke Zaak

In de samenstelling van het bestuur hebben zich in het verslagjaar enkele wijzigingen voorgedaan. De heer Bethlehem trad in november 2009 toe tot het pensioenfondsbestuur namens werkgeversorganisatie VNG. Het bestuur benoemde hem tot plaatsvervangend secretaris, een functie die tot dan vacant was. Mevrouw Wiselius, bestuurslid namens VNG, trad per december 2009 af waardoor er per einde boekjaar een vacature in het bestuur ontstond.

Mevrouw Dieterich-Muis, plaatsvervangend bestuurslid namens CNV Publieke zaak trad in oktober 2009 af. Het bestuur besloot de vacature niet op te vullen. Het bestuur besloot om praktische redenen in de toekomst niet meer te werken met plaatsvervangende bestuursleden. De statuten van het pensioenfonds zullen in 2010 op dit besluit worden aangepast.

Het bestuur besloot in 2009 de benoeming van mevrouw Meijer als voorzitter ook in kalenderjaar 2010 te continueren. In 2010 is de heer Bethlehem inmiddels benoemd tot secretaris en is de heer Voortman benoemd tot plaatsvervangend secretaris. De vacature zoals die door het vertrek van mevrouw Wiselius ontstond is in 2010 ingevuld door afvaardiging vanuit VNG in de persoon van de heer Kelderman.

2.2.2 Bestuurlijke commissies

Vanaf 1 januari 2008 werkt het bestuur met vaste commissies. Naast de beleggingscommissie kent het pensioenfonds een auditcommissie, een juridische commissie en een communicatiecommissie. Deze commissies bestaan in principe uitsluitend uit bestuursleden. Aan de commissies kunnen adviseurs en externe deskundigen worden toegevoegd. Bij de indeling van de commissies is zoveel mogelijk de pariteit tussen werkgevers en werknemers gehandhaafd. De commissies bereiden bestuursbesluiten voor en zien toe op een correcte uitvoering van de genomen besluiten. Met de komst van het bestuursbureau per 1 januari 2010 zullen de taken van de commissies deels wijzigen doordat het bestuursbureau de operationele taken van de commissies geleidelijk zal overnemen waardoor de commissies meer op hoofdlijnen kunnen adviseren. De taken van de beleggingscommissie blijven voornamelijk ongewijzigd om continuïteit te garanderen t.a.v. de uitvoering van eerder ingezet beleid.

Samenstelling van de bestuurscommissies:

Beleggingscommissie

De beleggingscommissie heeft als doel om het bestuur te adviseren over het te voeren beleid op het gebied van vermogensbeheer. De beleggingscommissie komt maandelijks bijeen. Daarnaast vindt ook maandelijks afstemming plaats met de vermogensbeheerders met betrekking tot de ontwikkeling van de portefeuille.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het beleggingsbeleid van het fonds. Jaarlijks stelt het bestuur hiervoor, geadviseerd door de beleggingscommissie, een beleggingsplan vast. De uitvoering van het beleggingsbeleid is opgedragen aan de vermogensbeheerders. De beleggingscommissie monitort de prestaties van de vermogensbeheerders en adviseert het bestuur zo nodig tot aanpassing van het beleid.

Samenstelling van de beleggingscommissie 2009:

de heer C.J.M. de Wit (voorzitter)
de heer E.C. Grootendorst
de heer J.C.M. van Rijsingen
de heer M. Euverman (extern deskundige van Sprenkels & Verschuren)

De heer Grootendorst is eind 2008 teruggetreden als voorzitter van de beleggingscommissie. De heer De Wit heeft deze rol overgenomen. In 2010 zal de heer Voortman toetreden tot de beleggingscommissie. De heer S. Hoogterp, directeur van het in 2010 opgerichte bestuursbureau, trad begin 2010 toe tot de beleggingscommissie.

Auditcommissie

De auditcommissie bewaakt onder andere de uitvoering van de begroting en rapporteert daarover middels kwartaalrapportages aan het bestuur. De commissie ziet erop toe dat het jaarverslag tijdig aan het bestuur wordt voorgelegd. De commissie bespreekt het jaarverslag met de administrateur, de actuaris en de externe accountant en adviseert het bestuur omtrent het vaststellen van het jaarverslag. Daarnaast draagt de commissie er zorg voor dat de administratieve organisatie van het pensioenfonds, respectievelijk van de externe uitvoerders ten minste voldoen aan de eisen die de externe toezichthouder daaraan stelt. Tevens onderhandelt de commissie namens het bestuur over de contracten met de externe uitvoerders.

Samenstelling van de auditcommissie 2009:

mevrouw J. Meijer (voorzitter)
de heer E.C. Grootendorst
de heer C.J.M. de Wit
de heer J. D. Voortman

Begin 2010 is de heer Voortman teruggetreden en de heer Bethlehem toegetreden tot de auditcommissie.

Juridische commissie

De commissie adviseert het bestuur over wijzigingen in het pensioenreglement, statuten en reglementen en over alle relevante juridische onderwerpen. De commissie besluit namens het bestuur over individuele verzoeken van (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden inzake de toepassing van de pensioenregeling en op verzoeken inzake de klachtenregeling. De commissie vertegenwoordigt het bestuur tijdens hoorzittingen van de bezwarencommissie.

Samenstelling van de commissie juridische zaken 2009:

mevrouw H.H. Wiselius (voorzitter)
mevrouw E.C.M. Smits
de heer J.D. Voortman

Mevrouw Wiselius verliet het bestuur en de commissie in december 2009. In 2010 zullen de heren van Rijsingen en Kelderman toetreden tot de commissie. In 2010 is de heer Voortman als voorzitter van de commissie benoemd.

Communicatiecommissie

De communicatiecommissie draagt zorg voor een adequaat communicatiebeleid. Dit beleid is erop gericht de (gewezen) deelnemers, de pensioengerechtigden en de werkgevers op begrijpelijke wijze voor te lichten over hun pensioenresultaten, het pensioenfonds en relevante veranderingen in de pensioenregelingen. Het communicatiebeleid wordt door het bestuur vastgesteld.

Samenstelling van de communicatiecommissie 2009:

mevrouw E.C.M. Smits (voorzitter)
de heer J.C.M. van Rijsingen
mevrouw H.H. Wiselius

In december verliet mevrouw Wiselius het bestuur en de commissie.

In 2010 is de samenstelling van de communicatiecommissie gewijzigd door de toetreding van mevrouw Meijer, de heer Bethlehem en de heer Kelderman. De heer van Rijsingen heeft de commissie in 2010 verlaten.

2.2.3 Deelnemersraad

Vanaf 1 januari 2008 heeft het pensioenfonds een deelnemersraad (voorheen adviesraad) ingericht. De deelnemersraad bestaat uit twaalf leden, maar kende in 2009 twee vacatures. Van de tien geïnstalleerde leden waren er zeven afkomstig uit de geleding actieve deelnemers en drie uit de geleding pensioengerechtigden. Deze laatste leden ontvangen een pensioenuitkering van ons pensioenfonds.

De deelnemersraad heeft als taak het bestuur gevraagd en ongevraagd te adviseren over aangelegenheden die het pensioenfonds betreffen. De deelnemersraad dient in ieder geval advies uit te brengen over elk voorgenomen besluit van het bestuur tot het nemen van maatregelen van algemene strekking, wijziging van de statuten en de reglementen van het pensioenfonds, vaststelling van het jaarverslag, de jaarrekening, de actuariële en bedrijfs-technische nota, het vaststellen en wijzigen van het toeslagbeleid, gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het pensioenfonds of de overname van verplichtingen door het pensioenfonds, liquidatie van het pensioenfonds, het sluiten, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsovereenkomst.

Samenstelling van de deelnemersraad 2009

de heer M.J.L. Stevens (voorzitter)	(1)
de heer R. Ferwerda (secretaris)	(3)
de heer J. van den Berghe	(1)
de heer J.C. Bergman	(2)
mevrouw M.J.G. Beunis-Kusters	(1)
mevrouw I.A.B. Filemon	(1)
de heer J.M. Keuter	(2)
de heer G.W. Peters	(1)
de heer B. Vos	(3)
de heer D.F. Holscher	(3)
Vacature	(1)/(2)
Vacature	(1)/(2)

Er zijn momenteel twee vacatures namens de geleding actieve deelnemers.

- (1) namens ABVAKABO FNV
- (2) namens CNV Publieke Zaak
- (3) namens de gepensioneerden

2.2.4 Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan kent negen leden (drie leden vanuit de actieve deelnemers, drie leden vanuit de pensioengerechtigden en drie leden vanuit de werkgevers) en bestaat sinds 1 januari 2008. Door het verantwoordingsorgaan wordt jaarlijks een oordeel gegeven over de beleidskeuzes, de handelswijze en het gevoerde beleid van het bestuur. Dit oordeel wordt voor commentaar voorgelegd aan het bestuur. Het oordeel van het verantwoordingsorgaan en het commentaar van het bestuur op dit oordeel wordt integraal opgenomen in het door het pensioenfonds vast te stellen jaarverslag.

Samenstelling van het verantwoordingsorgaan 2009

de heer J.Th.G. Vaessen (voorzitter)	(1)
mevrouw J.H. Boere (secretaris)	(3)
de heer J. Noorlandt	(1)
de heer M.H. Goebel	(2)
mevrouw M.K. van Dijk	(3)
de heer G. Veld	(3)
de heer F. Versteeg	(4)
de heer P.A.N. Daalman	(4)

Er is momenteel één vacature (4)

- (1) namens ABVAKABO FNV
- (2) namens CNV Publieke Zaak
- (3) namens de werkgevers
- (4) namens de gepensioneerden

2.2.5 Commissie van Toezicht

Het pensioenfonds kent per 1 januari 2008 een commissie van toezicht bestaande uit drie leden. De leden van de commissie van toezicht worden benoemd door het bestuur na advies van het verantwoordingsorgaan. Benoeming geschiedt op basis van een door het bestuur vastgestelde profielschets.

De commissie van toezicht heeft tot taak om toezicht te houden op het functioneren van het bestuur, waarbij de werkzaamheden van de commissie van toezicht tenminste gericht zullen zijn op de beoordeling van beleids- en bestuursprocedures en de bestuursprocessen, het waarborgen van het evenwicht tussen de verschillende organen van het pensioenfonds, beoordeling van de wijze waarop het bestuur het pensioenfonds aanstuurt,

beoordeling van de wijze waarop de lange termijn risico's door het bestuur worden gewaarborgd, het leveren van gevraagd en ongevraagd advies aan het bestuur met dien verstande dat dit advies geen afbreuk mag doen aan de bevoegdheden van de deelnemersraad, het fungeren als klankbord voor het bestuur.

Samenstelling van de commissie van toezicht 2009

de heer M.L. Wilke (voorzitter)
de heer P.J.C. van Eekelen
de heer E.J. Enschede

2.2.6 Geschillencommissie

Op 5 juni 2009 is de naam van de bezwarencommissie gewijzigd in de meer gebruikelijke naam geschillencommissie. Als een deelnemer zich niet kan verenigen met een beslissing van het bestuur, dan kan hij zich wenden tot de geschillencommissie. De commissie is uitsluitend bevoegd tot het geven van advies in geschillen tussen de deelnemer en het fonds over de uitvoering van de pensioenregeling en individuele beslissingen uit hoofde van die pensioenregeling die het bestuur ter zake van de deelnemer heeft genomen. In de commissie zitten onafhankelijke deskundigen. De uitspraak die de commissie vervolgens over het bezwaar doet, wordt in de vorm van een advies aan het bestuur voorgelegd, waarna het bestuur opnieuw een beslissing neemt. Er wordt dan uiteraard rekening gehouden met de uitspraak van de commissie.

Samenstelling van de geschillencommissie 2009

de heer mr. drs. W.G. de Winne (voorzitter)
de heer mr. R. Barnhoorn
de heer drs. G.J.M. Koelemij
de heer mr. L.H.N.J.M. Janssen (plaatsvervangend voorzitter)

Plaatsvervangende lid: de heer R.G.W. van Dael

2.2.7 Adviseurs

Accountant

KPMG Accountants N.V.
Rijnzathe 14
3454 PV De Meern

Administratie

Syntrus Achmea
Molenwerf 2 - 8
1014 AG Amsterdam

Adviserend actuaaris

Towers Watson B.V.
Fascinatio Boulevard 201
3065 WB Rotterdam

Vermogensbeheer

F&C Netherlands
Jachthavenweg 109k
1081 KJ Amsterdam

Certificerend actuaaris

Towers Watson B.V.
Stationsweg 13 - 14
1441 EJ Purmerend

Vastgoed

Syntrus Achmea Achmea Vastgoed
Gatwickstraat 1
1043 GK Amsterdam

Beleggingsadviseur

Sprenkels & Verschuren
Haaksbergenweg 17 – Gebouw Dreeftoren
1101 BP Amsterdam

Compliance Officer

Nederlands Compliance Instituut
Staringlaan 21-11
2741 GC Waddinxveen

Bestuursbureau (per 1.1.2010)

Arthur van Schendelstraat 816
3511 ML Utrecht

3. Verslag van het bestuur

3.1 Belangrijkste ontwikkelingen

Financiële situatie van het fonds

In 2009 waren er voor het fonds de nodige ontwikkelingen die tot actie dwongen. De belangrijkste acties hadden betrekking op de verslechterde financiële situatie van het fonds. Vooral de eerste maanden van 2009 stonden bestuurlijk in het teken van de afwegingen om tot een goed herstelplan te komen. Tegen het einde van 2009 klom het pensioenfonds weer uit het dal en bedroeg de dekkingsgraad weer 100%. De financiële situatie van het fonds liep daarmee ultimo boekjaar vóór op de vooruitzichten in het herstelplan. Het herstelplan gaat uit van een verwachte dekkingsgraad van 94,4%. In paragraaf 3.5.2 wordt uitvoerig op het herstelplan van het fonds ingegaan.

Wijziging heffingsgrondslag pensioenpremie 2009

Per 1 januari 2009 wordt de premie niet meer berekend over het totale pensioengevend salaris, maar ook deels over de pensioengrondslag (het pensioengevend salaris minus de franchise). In 5 jaar tijd (2013 en verder) wordt de premie geheel berekend over de pensioengrondslag. In 2009 werd 80% van de premie berekend over het pensioengevend salaris en 20% over de pensioengrondslag.

De premie over het pensioengevend salaris bedroeg in 2009 16,00%, de premie over de pensioengrondslag 26,56%. De verhouding tussen het werkgeversdeel en het werknemersdeel bleef ongewijzigd in 70% voor de werkgever en 30% voor de werknemer.

Jaar	Premiebetaling over pensioengevend salaris	Premiebetaling over pensioengrondslag
2008	100%	0%
2009	80%	20%
2010	60%	40%
2011	40%	60%
2012	20%	80%
2013 en verder	0%	100%

Wetswijziging in Sociale Zekerheidswetgeving

Een andere ontwikkeling die nadrukkelijk tot actie dwong was een onverwachte wetswijziging in de Sociale Zekerheidswetgeving. Het betrof de op 16 april 2009 gewijzigde regeling "Regeling samenloop arbeidsongeschiktheidsuitkering met inkomsten uit arbeid".

De wetswijziging ging op 1 mei 2009 van kracht en schakelt een uitkering uit vroegpensioen gelijk met loon uit arbeid. Deelnemers met een oud recht op een arbeidsongeschiktheidsuitkering hadden als gevolg van de wetswijziging bij pensionering vóór 65 jaar niet langer recht op een zogenaamde hogere en herleeft arbeidsongeschiktheidsuitkering.

Naast de gevolgen voor de deelnemers vertaalden de gevolgen zich ook direct in een financiële strop voor het Pensioenfonds Werk en (re)Integratie. Vanwege het geldende pensioenreglement moest het fonds de niet ontvangen herleeft arbeidsongeschiktheidsuitkeringen vanuit het UWV aanvullen. De begrote kosten voor het fonds bedroegen circa € 30 miljoen euro per jaar. De lange termijn lasten voor ons fonds als gevolg van de gewijzigde regeling Samenloop zijn becijferd op ruim € 200 miljoen. Het pensioenfondsbestuur is daarom meteen en herhaaldelijk in contact getreden met het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Ook heeft het fonds in juni 2009 actief de pers opgezocht. Het pensioenfondsbestuur heeft zich er in het verslagjaar bijzonder hard voor ingezet om de wetswijziging niet van toepassing te verklaren op de SW-sector. Mede door de combinatie met de al slechte financiële situatie van het fonds gaf dit het bestuur de nodige zorgen. De actie en inzet van het bestuur werd uiteindelijk in december 2009 beloond met een speciale overgangsregeling voor de sector Sociale Werkvoorziening (SW). De wetswijziging -met inwerkingtreding 1 mei 2009- zal hierdoor pas vanaf

1 juli 2012 gelden voor de SW sector. Het fondsbestuur wil in 2010 duidelijkheid hebben over hoe te anticiperen op de nieuwe situatie van 1 juli 2012. In 2010 heeft een herstelactie plaatsgevonden met terugwerkende kracht vanaf 1 mei 2009.

Commissie De Vries (2008) en ambtelijke heroverwegingswerkgroep (2009)

De Commissie De Vries bracht in 2008 advies uit aan het kabinet over de fundamentele herbezinning van de Wet Sociale Werkvoorziening. Het uitgangspunt is zoveel mogelijk mensen te laten deelnemen aan de reguliere arbeidsmarkt. Mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt kunnen in dienst treden bij reguliere werkgevers die hen betalen op grond van hun loonwaarde. Dit geeft mensen met een beperking, die niet in staat zijn het minimum loon te verdienen, de mogelijkheid te participeren in de samenleving. In 2009 en 2010 zijn pilots gestart om de effectiviteit van de plannen te toetsen.

In het kader van de voorgenomen bezuinigingen van het kabinet zijn in 2009 meerdere ambtelijke werkgroepen aan de slag gegaan. Eén van de ambtelijke heroverwegingswerkgroepen heeft de plannen van de Commissie De Vries verder uitgewerkt. In april 2010 verscheen hun rapport "Op afstand tot de arbeidsmarkt". Als de plannen van de Commissie De Vries en de ambtelijke werkgroep doorgaan, zou dit kunnen betekenen dat mensen niet langer verplicht zijn deel te nemen aan het pensioenfonds WRI maar verplicht deelnemen aan de pensioenvoorziening van de reguliere werkgever. Het bestuur van PWRI heeft haar zorgen over de gevolgen van de plannen in het voorjaar van 2009 schriftelijk onder de aandacht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en de Vaste Kamercommissie gebracht. Het bestuur heeft vervolgens op eigen initiatief een afspraak ingepland met de Staatssecretaris. Vanwege de urgentie van de eerder genoemde "wetswijziging Samenloop" die ook met het ministerie besproken diende te worden, vond pas in april 2010 een gesprek plaats met de Ambtelijke staf van het ministerie over de plannen van de Commissie De Vries. Het bestuur heeft het ministerie erop gewezen dat indien er onder het nieuwe regime geen pensioenopbouw zal zijn, PWRI in een afwikkelscenario komt door het ontbreken van instroom van nieuwe jonge deelnemers. Wanneer het fonds op lange termijn aan zijn verplichtingen wil blijven voldoen, zal bij gebrek aan nieuwe instroom de premie fors moeten stijgen. De herstelkracht van het fonds zal daardoor ernstig worden geschaad en zonder ingrijpen loopt het fonds het risico op een tekort van € 2 miljard. Het bestuur zal in het 3e kwartaal van 2010 een vervolgesprek aanvragen met de Staatssecretaris van het ministerie om de gevolgen voor PWRI nogmaals onder de aandacht te brengen.

Pensioencommunicatie PWRI wint NPN prijs voor "meest effectieve communicatie"

Het fonds ging in 2009 verder in op de ingeslagen weg door veel aandacht te besteden aan het op een begrijpelijke wijze communiceren met de mensen in de SW sector. Het fonds verrichtte daarnaast de nodige inspanningen om te voldoen aan de wettelijke verplichtingen zoals het toeslagenlabel. Mede doordat het fonds haar deelnemers betreft bij de pensioencommunicatie via een zogenaamde klankbordgroep ontving het fonds eind 2009 de NPN-prijs voor "Meest effectieve communicatie". Voor wat betreft de Aanvullende Oudedags Voorziening (AOV) nam het fonds zich voor een inhaalslag te maken in de communicatie aan deelnemers van deze regeling.

Op weg naar een eigen bestuursbureau

Een ander belangrijk onderwerp voor het pensioenfondsbestuur was het anders organiseren van de bestuursondersteuning. In het verslagjaar als ook in de voorafgaande verslagjaren ondersteunde de pensioenuitvoerder Syntrus Achmea het pensioenfondsbestuur.

De belangrijkste reden om te besluiten tot het inrichten van een bestuursbureau lagen in de snelle ontwikkelingen in en rondom het fonds en de wens een groot aantal operationele zaken uit handen te kunnen geven. Onder andere de ontwikkelingen op het gebied van risicomanagement vragen steeds grotere inspanningen van het bestuur om 'in control' te blijven. Dit kan het best worden bereikt met een aan het fonds toegewijd team van professionals.

De Commissie van Toezicht heeft de ontwikkeling van een bestuursbureau sterk ondersteund. Ook de deelnemersraad heeft een positief advies gegeven. De Nederlandsche Bank heeft aangegeven dat zij positief staat tegen het genomen besluit om een bestuursbureau, met substantiële bezetting, in te richten.

3.2 Reglementswijzigingen

Het bestuur heeft in het verslagjaar besloten verschillende reglementswijzigingen door te voeren.

De belangrijkste aanpassingen in het pensioenreglement SW

- In de nieuwe CAO Wsw, met een looptijd van 1 november 2007 tot 1 maart 2010, is geregeld dat per 1 oktober 2008 een nieuwe seniorenregeling in werking is getreden. De oude seniorenregeling blijft gelden voor wie daar vóór 1 oktober 2008 al gebruik van maakte. De inwerkingtreding van de gewijzigde seniorenregeling is in de CAO vastgesteld op 1 oktober 2008, zodat het pensioenreglement op dit punt ook per die datum geacht wordt te zijn gewijzigd.
- Het bestuur besluit om per 1 juli 2009 het niet langer mogelijk te maken om eerder dan de normpensioenleeftijd van 62,5 jaar een beroep op de overgangsregelingen te doen.
- Het reglement is met betrekking tot het onderdeel voortzetting pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid verduidelijkt aangezien het oorspronkelijke besluit voor meerdere uitleg vatbaar bleek.

Aanpassingen in het reglement van de Commissie van Toezicht

- In het reglement is aangegeven dat de leden van de Commissie van Toezicht een jaarlijks door het bestuur vast te stellen vergoeding voor de te verrichten werkzaamheden ontvangen. Toegevoegd is dat deze vastgestelde vergoeding inclusief BTW is.

Aanpassingen in het reglement van de bezwarencommissie en klachtenregeling

- Het reglement van de bezwarencommissie heeft verschillende wijzigingen ondergaan in het verslagjaar. Allereerst is de naam van de bezwarencommissie gewijzigd in de meer gebruikelijke naam geschillencommissie. Tevens is een aparte bepaling opgenomen ten behoeve van wraking en verschoning. Daarnaast is mede in het kader van de transparantie de beroepsmogelijkheid bij de Ombudsman Pensioenen opgenomen. Ten slotte is ook het adviesrecht van de deelnemersraad en verantwoordingsorgaan over wijzigingen in de klachten- en geschillenreglementen opgenomen. Deze laatste twee wijzigingen zijn tevens opgenomen in de gewijzigde klachtenregeling.

Reglement van de auditcommissie en reglement voor de juridische commissie

- In verband met de oprichting van het bestuursbureau zijn de reglementen van de auditcommissie en de juridische commissie aangepast. Bij de wijziging is rekening gehouden met de taken en bevoegdheden van het bestuursbureau.

Statutenwijzigingen

- De wijziging van de naam van de bezwarencommissie naar de geschillencommissie is doorgevoerd in het statuut. Tevens zijn de genoemde wijzigingen in de klachtenregeling opgenomen. Verder zijn er bepalingen in het statuut opgenomen met betrekking het bestuursbureau.

Uitvoeringsreglementen

- In het uitvoeringsreglement wordt conform de actuariële en bedrijfstechnische nota nader verduidelijkt wat de doelen zijn en waarvoor de premie egalisatiereserve benut kan worden.

3.3 Ingediende bezwaarzaken

In 2009 is door vijf personen een geschil voorgelegd aan de geschillencommissie (de voormalige bezwarencommissie). De commissie heeft alle betrokkenen de mogelijkheid gegeven om hun bezwaarschrift aan de commissie toe te lichten. Het betrof zaken van verschillende aard;

- **bezwaar tegen de afwijzing van de verhoging van de pensioenuitkering tot 100% in verband met uitstel pensioen ten opzichte van de normpensioenleeftijd.**

De commissie stelt vast dat de uitkering van belanghebbende reglementair juist is vastgesteld. In de toelichting bij de serviceberekening, welke belanghebbende had ontvangen, werd aangegeven dat er geen rekening was gehouden met een gedeeltelijke WAO-uitkering, maar er werd niet vermeld dat een dergelijke uitkering in mindering zou worden gebracht op de VOP-uitkering. De commissie is van oordeel dat het misverstand ten aanzien van de hoogte van het pensioen het fonds kan worden aangerekend en dat belanghebbende in aanmerking zou moeten komen voor een schadevergoeding, gebaseerd op het verschil tussen de VOP-uitkering op basis van 100% en de uitkering waarop de WAO-uitkering in mindering is gebracht. Het bestuur besluit desondanks het advies van de commissie niet op te volgen. Er is geen hoger beroep ingesteld tegen dit besluit.

- **toekenning extra ouderdomspensioen in verband met doorwerken na de normuittredleeftijd**

De commissie stelt vast dat de uitkering van belanghebbende reglementair juist is vastgesteld. Deelnemer heeft echter onjuiste informatie ontvangen op basis waarvan hij uit mocht gaan dat bij uittreden zijn VOP-uitkering 169% zou bedragen het geen zich zou vertalen in een uitkering van 100% tot de 65-jarige leeftijd en een overheveling van 69% als inkoop voor extra ouderdomspensioen. Doordat het fonds onjuiste informatie heeft verschaft en niet heeft gereageerd op het verzoek van belanghebbende om aan te geven dat de eerder verstrekte informatie onjuist was, heeft belanghebbende schade ondervonden. De Commissie adviseert betrokkene in aanmerking te laten komen voor een schadevergoeding ter hoogte van inkoop extra ouderdomspensioen in verband met uitstel van het vervroegd ouderdomspensioen, in casu 69%. Het bestuur besluit het advies van de commissie op te volgen.

- **afwijzing verzoek hogere toekenning ouderdomspensioen**

In vervolg op bovenstaande uitspraak heeft belanghebbende een nieuw bezwaar ingediend. Belanghebbende stelt 2 jaar en 4 maanden langer te hebben doorgewerkt na de normuittredleeftijd en verzoekt dus dienovereenkomstig een schadevergoeding, in de vorm van extra ouderdomspensioen. De commissie stelt vast dat het fonds dit extra ouderdomspensioen reeds heeft meegenomen bij de berekening van de nader vastgestelde uitkering en stelt het fonds in gelijk. Het bestuur blijft bij haar besluit.

- **afwijzing toekenning extra aanspraken vroegpensioen**

De commissie stelt vast dat de uitkering van belanghebbende reglementair juist is vastgesteld. De commissie is van mening dat belanghebbende niet zonder meer had mogen vertrouwen op de juistheid van de verstrekte serviceberekeningen. Het ontvangen van twee verschillende serviceberekeningen, waarbij eenmaal wel en eenmaal geen rekening is gehouden met de herleeftde Wajong-uitkering, had voor belanghebbende een signaal moeten zijn om de juistheid van de berekeningen in twijfel te trekken. De commissie adviseert het verzoek van belanghebbende af te wijzen. Het bestuur besluit het advies op te volgen.

- **afwijzing verzoek verhoging TOP-uitkering, in verband met de korting van de Wajong-uitkering op zowel de ANW-uitkering als de TOP-uitkering**

De commissie kwam tot de conclusie dat de TOP-uitkering reglementair juist is vastgesteld en het reglementair beoogde ambitieniveau van de uitkering behaald is. Het ambitieniveau van de regeling gaat uit van 80% van het salaris en niet van 80% van de som van salaris en uitkering. In geval van belanghebbende is er sprake van inkomen uit arbeid. De TOP-uitkering en de Wajong-uitkering dienen daarom samen 80% van het salaris van de deelnemer te vormen. De commissie adviseert het bestuur om de TOP-uitkering van belanghebbende niet te verhogen. Het bestuur besluit het advies van de commissie op te volgen.

Het bestuur heeft zich de bezwaarzaken ter harte genomen en er lessen uit geleerd. Het bestuur heeft zich voorgenomen nog meer zorg te besteden aan communicatie-uitingen van het fonds. In het verslagjaar vond eveneens een kennismakingsgesprek plaats tussen de voorzitters van de communicatie- en juridische commissie en de leden van de geschillencommissie. Het bestuur besloot dat een dergelijk gesprek jaarlijks of iedere twee jaar dient plaats te vinden.

3.4 Aanvullende Oudedagsvoorziening (AOV)

Negatief rendement Aanvullende Oudedags Voorziening (AOV)

Zoals eerder in dit verslag genoemd is de kredietcrisis van grote invloed geweest op de rendementen van de beleggingsportefeuille. Ook de meer prudente mix van 80% obligaties en 20% aandelen van de AOV-portefeuille bleek risicovol doordat de obligaties ook stukken met een gedaalde kredietwaardigheid bevatten. In het verslagjaar 2008 werd het bestuur daardoor geconfronteerd met een fors negatief rendement op de AOV-tegoeden. Naar aanleiding van de stand van de beleggingsportefeuille in september 2008 werd per 1 januari 2009 voor het eerst in deze regeling een negatief rendement toegekend van -7%. Dit percentage werd in de loop van 2009 op basis van jaarwerkgegevens verder verlaagd naar -18,2%. In 2007 was in het reglement van de AOV-regeling vastgelegd dat de AOV-tegoeden afgeboekt kunnen worden als het AOV-vermogen lager is dan de tegoeden. Dit leidde tot veel aandacht en zorg van zowel de deelnemersraad als het bestuur.

De deelnemersraad adviseerde aanvankelijk negatief over bijstelling van het rendement met -18,2%. Het bestuur besloot tegemoet te komen aan de groep AOV-deelnemers die tussen 1 juli en 31 december 2009 een slotuitkering ontvingen op basis van -7% door bij deze groep niet na te vorderen op basis van -18,2%. De deelnemersraad trok hierop haar negatieve advies op 9 oktober 2009 weer in.

In 2009 werd vervolgens een fors positief rendement behaald. Het bestuur besloot om het negatieve rendement van 2008 te compenseren met een rendement van 22,2%. Daarnaast is er eind december 2009 een buffer van € 24,6 miljoen gevormd.

Jaar	Rentepercentage
1990	7,00
1991	7,75
1992	7,75
1993	7,50
1994	7,50
1995	8,50
1996	7,25
1997	8,00
1998	9,10
1999	8,20
2000	7,80
2001	7,00
2002	5,20
2003	2,50
2004	3,00
2005	4,50
2006	5,20
2007	5,80
2008	6,00
2009	-18,20
2010	22,20

Het bestuur besloot eind 2009 gezamenlijk met de deelnemersraad in 2010 een discussie te gaan voeren over het beleggingsbeleid van de AOV-regeling. Vooruitlopend op verdere gesprekken met de deelnemersraad besloot het bestuur met inachtneming van het positieve advies van de deelnemersraad dat er in 2010 minder risico zal worden genomen in de beleggingsportefeuille van de AOV. Dit is ook vastgelegd in het inmiddels geaccordeerde beleggingsplan 2010 van Pensioenfonds Werk en (re)Integratie. Door het afbouwen van risico in de portefeuille moet wel worden opgemerkt dat ook de daarmee samenhangende rendementsverwachtingen lager liggen.

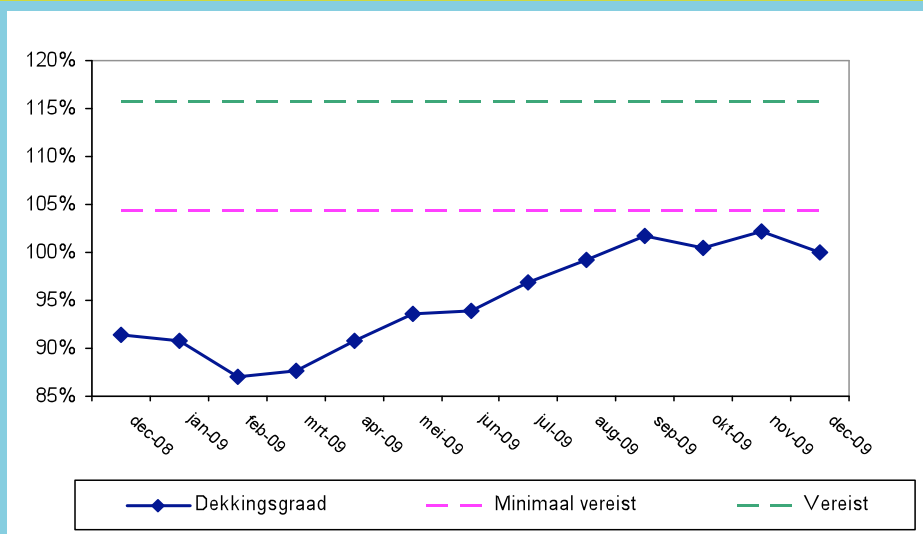
3.5 Pensioenontwikkelingen in en rond het fonds in het jaar 2009

3.5.1 Pensioenfondsen in onderdekking

Het jaar 2009 stond in het licht van de economische crisis als gevolg van de kredietcrisis. Aan het begin van 2009 waren er forse verliezen op de beurzen. Daarnaast was sprake van een lage lange rente. Als gevolg hiervan verkeerden enkele honderden pensioenfondsen, waaronder ons fonds, begin 2009 in onderdekking. Dat wil zeggen dat er onvoldoende financiële middelen waren om aan alle (toekomstige) verplichtingen te voldoen. De dekkingsgraad van een pensioenfonds geeft die verhouding weer tussen de bezittingen en de verplichtingen. Het reservetekort geeft het verschil weer tussen de bezittingen en de verplichtingen plus vereiste reserves.

De dekkingsgraad van het fonds daalde in februari 2009 tot een historisch laag niveau van 87,0 % en herstelde zich enigszins in de loop van het jaar tot 100,0% eind 2009.

Verloop dekkingsgraad 2009

De Pensioenwet stelt regels voor het geval de dekkingsgraad van een pensioenfonds onvoldoende is. Pensioenfondsen zijn verplicht een “dekkingstekort” of “reservetekort” direct te melden bij de toezichthouder, De Nederlandsche Bank (DNB). Het pensioenfonds Werk en (re)Integratie heeft een dekkingstekort als de dekkingsgraad lager is dan 104,3% en een reservetekort als de dekkingsgraad lager is dan 115,8%.

3.5.2 Herstelplan

Vanwege de onderdekking moest PWRI net zoals het merendeel van de pensioenfondsen voor 1 april 2009 een kortetermijnherstelplan bij de toezichthouder DNB indienen. In dit plan staat o.a. vermeld hoe het fonds tot (een realistisch) herstel denkt te komen. Volgens de Pensioenwet moet het PWRI binnen drie jaar weer uit het dekkingstekort komen (dekkingsgraad hoger dan 104,3%). Begin 2009 zag het er naar uit dat veel pensioenfondsen pensioenaanspraken en pensioenrechten zouden moeten korten om aan deze eis te voldoen. Dat vond minister Donner van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) een onevenredig zwaar gevolg van het hanteren van de drie jaars eis. De hersteltermijn werd daarom tijdelijk verlengd naar vijf jaar. PWRI moest daarop voor 1 januari 2009 een plan voor realistisch herstel in vijf jaar indienen bij DNB. Het bestuur heeft er bij DNB voor gepleit het indienen van het herstelplan te verschuiven naar 1 april 2009. DNB heeft hier toestemming voor verleend.

In het plan moeten ook maatregelen opgenomen worden die het fonds neemt als het niet lukt om binnen vijf jaar uit het dekkingstekort te komen. DNB toetst jaarlijks via de evaluatie van het herstelplan of het voldoende lukt om te herstellen. Minister Donner heeft besloten dat maatregelen als korting op pensioenen en/of aanspraken kunnen worden uitgesteld tot 1 april 2012. Daardoor wordt een eventuele korting niet overhaast en overbodig doorgevoerd.

Bij het opstellen van het herstelplan moet het bestuur zich laten leiden door een evenwichtige belangenafweging. Dat betekent dat de belangen van degenen die nu pensioen opbouwen, de slapers, de gepensioneerden en de werkgevers evenwichtig in het herstelplan verwerkt moeten zijn. DNB beoordeelde de herstelplannen ook daarop.

Tot 1 april 2009: herstelplan schrijven

Het Pensioenfonds Werk en (re)Integratie moest vanwege onderdekking een korte en langetermijnherstelplan indienen bij DNB. Bij vaststelling van de jaarrekening 2008 werd de dekkinggraad per einde boekjaar 2008 vastgesteld op 91,4%. Het fonds verkeerde echter feitelijk al vanaf 31 september 2008 in onderdekking. In oktober 2008 diende het fonds daarom zowel een korte- als een langetermijnherstelplan in bij DNB. Deze zijn na verdere consultatie en instructies van DNB in 2009 verder uitgewerkt tot een aangepast herstelplan.

Het bestuur heeft het herstelplan op 20 maart 2009 vastgesteld en goedgekeurd. De deelnemersraad is vanaf het begin betrokken geweest bij het proces rondom het herstelplan en heeft hier op 25 maart 2009 een positief advies over afgegeven. Op 31 maart 2009 is het herstelplan naar DNB verzonden en DNB keurde het plan op 16 juli 2009 goed.

Hoofdpijnen van het herstelplan

In het herstelplan zijn maatregelen vastgelegd om tot herstel te komen. Het bestuur besloot na afweging van alle belangen en de mogelijk te nemen maatregelen om langjarig af te zien van het verlenen van toeslag. Als blijkt dat het herstel eind 2009, en ieder meetmoment een jaar later, niet naar wens verloopt besluit het bestuur of verdere maatregelen genomen moeten worden. Deze maatregelen zijn in het plan vastgelegd en bestaan in de eerste plaats uit het (tijdelijk) niet toekennen van de overgangsregelingen B en C. Mocht ook dat niet tot voldoende herstel leiden, dan kunnen andere maatregelen aan de orde komen zoals het verhogen van de premie of het besluit over te gaan tot het korten van de pensioenrechten en pensioenaanspraken.

Het fonds gaat er in zijn plan van uit binnen vijf jaar uit het dekkingstekort te zijn. De startdekkinggraad uit het plan bedroeg 90,3% en komt na vijf jaar, ultimo 2013 uit op 107,9% en ultimo 2023 conform het plan op 127,7%.

Kwantitatieve uitleg bij het herstelplan

In de loop van 2009 werden de ontwikkelingen op de beurzen gunstiger. In de bestuursvergaderingen van 15 mei 2009, 18 september 2009, en 12 maart 2010 besprak het bestuur de evaluatie van het herstelplan. In de volgende tabel kunt u het verloop van de dekkinggraad in het verslagjaar volgen.

			Effect op dekkinggraad (in %)	
			Korte termijn 2009 - 2013	Lange termijn 2013 - 2023
Dekkinggraad per 31 december 2008 respectievelijk 31 december 2013			90,3	107,9
Sturingsmiddelen	Premie	Conform huidig premiebeleid	5,3	1,8
	Toeslagverlening	Conform huidig toeslagbeleid	0,0	-16,9
	Beleggingen	Volgens gestelde uitersten in Regeling Parameters (5,9% over de gehele 15-jaarsperiode)	12,1	26,0
Rentetermijnstructuur		Aanpassing van de rentecurve vanaf 2013 (forward rates)	0,4	4,8
Overige		Inclusief effect van de uitkeringen	-0,2	4,1
Dekkinggraad per 31 december 2013 respectievelijk 31 december 2023			107,9	127,7
MVEV per 31 december 2013 respectievelijk VEV per 31 december 2023			104,3	115,8

De dekkingsgraad bedroeg op 31 december 2009 100% en liep daarmee voor op het herstelplan dat uitgaat van 94,4% op die datum. De belangrijkste reden voor het snellere herstel is het positieve rendement op zakelijke waarden vanaf maart 2009.

De beleggingscommissie hield in het verslagjaar en ook in 2010 steeds maandelijks de voortgang van de dekkingsgraad bij. Ook stond het bestuur in 2009 in elke vergadering uitgebreid stil bij de financiële situatie van het fonds.

Het bestuur heeft gepensioneerden en deelnemers tijdig en op toegankelijke wijze geïnformeerd over het herstelplan en de daarin opgenomen maatregelen en de consequenties voor de belanghebbenden. In juni 2009 verscheen een speciale editie van de nieuwsbrief "Flits" over de financiële situatie van het fonds. De deelnemers en gepensioneerden konden in de Flits informatie vinden over de financiële crisis en het ingediende herstelplan. Het fonds legde in de nieuwsbrief uit dat het pensioenfonds hard geraakt was door de crisis en dat er daarom noodzaak was tot het indienen van een herstelplan. Ook kon men in de nieuwsbrief lezen welke maatregelen het fonds moest nemen om uit een situatie van onderdekking te komen. Tegelijkertijd werd in de Flits aangegeven dat het korten van de pensioenuitkeringen en het opgebouwde pensioen op dit moment niet aan de orde is. Er is aangegeven dat de komende vijf jaren de pensioenuitkeringen en opgebouwde pensioenen niet mee zullen stijgen met de loonontwikkeling. Tevens is gewezen op het feit dat het gehele herstelplan te downloaden is van de website.

Het bestuur had in het verslagjaar grote moeite met het vooruitzicht op lange termijn geen toeslag te kunnen verlenen. Het mogelijk korten van aanspraken stuitte nog veel meer tegen de borst. Daarom is binnen het bestuur de discussie ontstaan over de toekomst en versoering van de pensioenregeling om toeslagverlening dichterbij te brengen. Het bestuur kwam in het verslagjaar drie maal bijeen om met open vizier te praten over de toekomst van de regeling.

Door lage dekkingsgraad geen waardeoverdracht

Als een werknemer van baan verandert, mag hij zijn pensioen overdragen naar zijn nieuwe pensioenfonds. Dit heet waardeoverdracht. Is de dekkingsgraad van het fonds lager dan 100%, dan mag het pensioenfonds waardeoverdrachten niet uitvoeren. Het moet deze volgens de Pensioenwet "opschorten". Veel fondsen hebben in 2009 een aantal maanden een dekkingsgraad van minder dan 100% gehad; sommige fondsen hebben daar nog steeds mee te maken.

Ook het Pensioenfonds Werk en (re)Integratie had in de periode tot eind augustus 2009 een dekkingsgraad lager dan 100% (99,2% eind augustus) waardoor de waardeoverdrachten stil lagen.

De situatie dat veel pensioenfondsen tegelijkertijd in onderdekking waren, had zich nog niet eerder voorgedaan. Hierdoor kwamen nu ook de knelpunten naar voren die een opschorting van de waardeoverdrachten met zich meebrengt. In september 2009 was de dekkingsgraad van het fonds weer meer dan 100%. Om te voorkomen dat waardeoverdrachten worden gestart en vlak daarna weer moeten stoppen besloot het bestuur dat de dekkingsgraad gedurende 3 maanden 100% of meer moet zijn voordat de waardeoverdrachten weer worden opgestart. De toezichthouder is het hiermee eens. Dit betekent dat het fonds sinds 1 december 2009 weer meewerkt aan waardeoverdrachten. Of een verzoek om waardeoverdracht daadwerkelijk afgehandeld kan worden hangt ook af van de situatie van het andere fonds. Dit andere fonds moet namelijk ook een dekkingsgraad van meer dan 100% hebben.

3.5.3 Beleggingsbeleid

Toezichthouder DNB gaf in september aan dat uit eigen DNB-onderzoek blijkt dat een aantal van de onderzochte pensioenfondsen de risico's onderschat waaraan zij in hun beleggingsbeleid blootstaan. De beleggingsverliezen in 2008 zijn behalve op de ernst van de crisis en het gevoerde strategische beleid voor een deel ook terug te voeren op de uitvoering van het beleid, aldus DNB. Het DNB-rapport is geanonimiseerd en doorgestuurd aan de commissie Frijns. Deze commissie deed in opdracht van minister Donner onderzoek naar het beleggingsbeleid en het risicobeheer van een brede selectie van pensioenfondsen, waaronder ook ons fonds behoorde. DNB wil in overleg met de sector kijken waar zo nodig zaken kunnen worden aangescherpt. DNB erkent dat dit geen eenvoudige klus is, want het beleggingsbeleid van pensioenfondsen is lavenen tussen het invullen van een reële ambitie enerzijds en het vermijden van onderdekking anderzijds.

Ook de Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen (VB) heeft onderzoek gedaan naar de beleggingen van bedrijfstakpensioenfondsen. Op 18 november bracht VB haar rapport uit 'Bedrijfstakpensioenfondsen en de kredietcrisis: aanbevelingen voor het beleggingsbeleid'. De kernboodschap in dit rapport is de oproep aan ieder bestuur van een bedrijfstakpensioenfonds om stil te staan bij de wijze waarop het zijn verantwoordelijkheid voor het beleggingsbeleid en de uitvoering daarvan draagt. Zijn de mandaten helder en dusdanig dat het bestuur nog 'in control' kan zijn? Wordt er voldoende gerapporteerd door de vermogensbeheerder en is het bestuur in staat om te sturen naar aanleiding van die rapportages? De beheersing van de beleggingsrisico's en het riskmanagement behoren bij ieder bedrijfstakpensioenfonds prominent op de agenda te staan. Er staan aanbevelingen in voor beleggingsbeleid. Zo pleit de VB voor overheidsobligaties, waarbij de rente is gekoppeld aan de inflatie. In het rapport worden ook antwoorden gegeven op veelgestelde vragen die bij het publiek leven over beleggingen van pensioenfondsen.

3.5.4 Risicobeheer en compliance

Risicobeheer en compliance vormden in 2009 een speerpunt voor DNB. Pensioenfondsbesturen moeten voldoen aan alle wet- en regelgeving en controle hebben over alle risico's die zich voordoen. DNB hanteert hiervoor het FIRM-model met een beschrijving van tien risicocategorieën. FIRM staat voor Financiële Instellingen Risicoanalyse Methode. De Pensioenwet verplicht het bestuur tot het treffen van maatregelen voor een integere en beheerste bedrijfsvoering. Deze verplichting gaat verder dan de gedragscode die het bestuur nu al heeft. Het gaat om een risicobeleid, waarbij integriteitsrisico's en ook andere risico's in kaart worden gebracht. Het bestuur ging hiermee in 2009 aan de slag. Het bestuur liet zich hierbij adviseren door een adviseur van adviesbureau Sprenkels & Verschuren. Op basis van een in te vullen vragenlijst werd in mei 2009 de risicoperceptie van het bestuur gemeten. Het betrof de niet-financiële risico's en de beheersrisico's. Een aantal afgeleide risico's in het kader van uitbesteding scoorden in de perceptie van het bestuur hoog. De uitkomsten van de risicoperceptie van het bestuur lieten zien dat de voorgenomen oprichting van een bestuursbureau zou kunnen bijdragen aan een betere beheersing van de risico's. Dit bestuursbureau is uiteindelijk ook opgericht per 1 januari 2010. In december 2009 werd eveneens een eerste aanzet gegeven tot een verbetertraject met de pensioenuitvoerder Syntrus Achmea. Dit verbetertraject zal nader vorm krijgen in 2010. Het bestuursbureau zal in de loop van 2010 verder inhoud geven aan de beheersing van de risico's en risicomanagement.

Principes bij beloningsbeleid

Op 6 mei 2009 hebben DNB en AFM de 'Principes voor beheerst beloningsbeleid' gepubliceerd¹ (verder: de Principes). De Principes zijn gericht op de financiële ondernemingen en op pensioenfondsen die onder toezicht staan van DNB of AFM. In een gezamenlijke brief van 24 juni 2009 aan de pensioenfondsen hebben DNB en AFM duidelijk gemaakt dat het beloningsbeleid ook bij pensioenfondsen en hun uitvoerders in lijn moet zijn met de Principes. In de kern is het doel van de Principes: het tegengaan van 'perverse beloningsprikkel'. Met naleving van de Principes zijn soliditeit, integriteit en voldoen aan verwachtingen bij belanghebbenden van het pensioenfonds gediend. Pensioenfondsen moeten de Principes concreet toepassen op hun situatie en daartoe hun beloningsbeleid kritisch tegen het licht houden en waar nodig aanpassen. Het gaat daarbij niet alleen om de beloning van bestuurders, maar ook om uitbestede werkzaamheden van het pensioenfonds. Het beheerst beloningsbeleid past binnen het thema risicobeheer van een pensioenfonds.

Het beheerst beloningsbeleid is in 2009 een aantal malen in de vergadering van de auditcommissie behandeld. In 2010 is het onderwerp vervolgens ook bij het bestuur aan de orde gekomen. Het bestuur heeft aan partijen aan wie zij dienstverlening hebben uitbesteed verklaringen opgevraagd in het kader van beheerst beloningsbeleid. Het fonds is momenteel in afwachting van de ondertekende verklaringen.

Beloning bestuursleden PWRI 2009

De bestuursleden van het fonds krijgen een jaarlijkse vaste vergoeding. Deze bedraagt € 15.000 per persoon. De vaste vergoeding voor de secretaris bedraagt € 17.500 en de vaste vergoeding van de voorzitter bedraagt € 25.000 per jaar. Daarnaast is er budget beschikbaar voor opleidingen en kunnen (reis-)kosten worden gedeclareerd.

Compliance officer

Als compliance officer was in het verslagjaar het Nederlands Compliance Instituut (NCI) bij het fonds betrokken. NCI heeft begin 2009 aan de individuele bestuursleden gevraagd te verklaren dat zij in 2008 voldeden aan de bepalingen uit de Gedragscode. Deze verklaringen zijn in goede orde door de compliance officer ontvangen. De lijst met nevenfuncties is ter kennis gebracht bij de compliance officer. Deze heeft eveneens de lijst met nevenfuncties beoordeeld als niet in strijd zijnde met de gedragscode. De gedragscode van het pensioenfonds voldoet aan artikel 20 van het Besluit financieel toetsingskader.

¹ De principes zijn een nationale invulling van de beloningsprincipes die op 2 april 2009 werden aangenomen door het Financial Stability Forum van de G20 in Londen.

3.5.5 Goed pensioenfondsbestuur (Pension Fund Governance)

In 2005 publiceerde de Stichting van de Arbeid (STAR) de “Principes voor goed Pensioenfondsbestuur”. Deze principes bieden kaders voor zorgvuldig bestuur, intern toezicht, verantwoording, deskundigheid, openheid en communicatie. Maar ook andere regels spelen een rol: zo is de Code Tabaksblat van belang voor het beleggingsbeleid. Sinds 2007 zijn de Principes voor goed pensioenfondsbestuur van de STAR verankerd in de Pensioenwet. De bedoeling van de principes is dat een pensioenfondsbestuur weet waarvoor het verantwoordelijk is en hoe het die verantwoordelijkheid moet dragen en moet afleggen.

Het jaar 2009 stond vooral in het teken van risicobeheer. Kernvraag daarbij is of pensioenfondsrisico's vooraf voldoende in beeld hadden. Dat geldt zowel voor het vermogensbeheer als voor de pensioenuitvoering.

Evaluatie van het eigen functioneren van het bestuur

Besturen moeten een procedure vaststellen voor een periodieke zelfevaluatie. Het gaat om het functioneren van het bestuur als geheel en van de individuele bestuursleden afzonderlijk. Doel van de zelfevaluatie is de kwaliteit van het bestuur in stand te houden en/of te verbeteren. In 2009 heeft het bestuur het eigen functioneren geëvalueerd. De evaluatie vond op individuele basis plaats en vond plaats onder begeleiding van een externe partij (Sprenkels & Verschuren). De uitkomsten werden integraal besproken in de bestuursvergadering van mei 2009.

Daarnaast vond bij het PWRI in het verslagjaar een besloten “ronde-tafel” zelfevaluatie van het bestuur plaats. Tijdens deze zelfevaluatie werd door het bestuur het belang uitgesproken van de gewenste bestuurlijke continuïteit. Dit heeft tot de afspraak geleid dat ieder bestuurslid zijn benoemende organisatie aanspreekt op de gewenste deskundigheid van kandidaat-bestuursleden en de duur van het bestuurslidmaatschap. In ieder geval wil het bestuur bij de benoemende instantie de wens uitspreken dat een bestuurslid meerdere jaren voor de functie beschikbaar is. Tijdens de zelfevaluatie is tevens besproken dat het mogelijk moet zijn dat een voorzitter twee jaar achtereenvolgend voorzitter is. De voorzitter kan dan de plannen en lijnen die zijn uitgezet in een daaropvolgend jaar verder doortrekken en vorm geven. Vanuit deze wens en gedachte en gezien de stormachtige ontwikkelingen waar het fonds mee te maken had, is de huidige werknemersvoorzitter mevrouw Meijer zowel in 2009 als 2010 benoemd tot voorzitter. Dit heeft in het verslagjaar geleid tot een aanpassing in de statuten.

Het functioneren van bestuursleden zal worden geëvalueerd aan de hand van het opleidingsplan van het bestuur.

Deskundigheidsbevordering van het bestuur

In het kader van deskundigheidsbevordering heeft het bestuur van het Pensioenfonds Werk en (re)Integratie in het verslagjaar de resultaten van de door hen gemaakte o-meting (de zogenaamde Kennisreflector) plenair geanalyseerd onder leiding van adviesbureau Mercer. In de test werden onderstaande zeven aandachtsgebieden onderscheiden

1. het besturen van een organisatie;
2. relevante wet- en regelgeving;
3. pensioenregelingen en pensioensoorten;
4. financieel technische en actuariële aspecten;
5. administratieve organisatie en interne controle;
6. uitbesteden van werkzaamheden;
7. communicatie.

De conclusie van de o-meting was dat het bestuur collectief met 63% net boven de benchmark scoorde. Deze benchmark was door de pensioenkoopels op 62% gesteld.

Naar aanleiding van de individuele en collectieve score(s) is eind 2009 een concept opleidingsplan 2010 geschreven. Dit plan is begin 2010 door het bestuursbureau verder uitgewerkt. Het doel van het opleidingsplan is ervoor te zorgen dat ieder nieuw bestuurslid binnen een jaar voldoet aan kennisniveau 1. Dit betreft kennis en inzicht van de zogenaamde eindtermen van de pensioenkoopels. Het deskundigheidsplan sluit daarmee aan bij het plan van aanpak van de pensioenkoopels uit 2007.

In 2009 is door het bestuur besloten dat van ieder bestuurslid wordt verwacht dat deze binnen een jaar na benoeming beschikt over kennisniveau 1, ten minste binnen de deskundigheidsgebieden van zijn commissie.

Tevens besloot het bestuur dat iedere commissie ten minste dient te beschikken over één bestuurslid met kennisniveau 2 binnen de deskundigheidsgebieden van die commissie. De individuele scores en de wijzigingen in het bestuur hebben begin 2010 geleid tot een andere verdeling van bestuursleden over de adviescommissies. Het bestuur heeft naar aanleiding van de uitkomsten van de o-meting het deskundigheidsplan aangepast met een bijlage "opleidingsplan" en er is ook een opleidingsbudget 2010 vastgesteld en opgenomen. Tevens besloot het bestuur om individuele aanwezigheid bij vergaderingen, maar ook seminars en lezingen bij te gaan houden. In 2010 hebben meerdere bestuursleden inmiddels een verdiepingscursus gevolgd op een specifiek aandachtsgebied en volgt het bestuur plenair een cursus op het gebied van onderlinge communicatie.

Deskundigheidsbevordering deelnemersraad en verantwoordingsorgaan

In oktober van het verslagjaar heeft de deelnemersraad naar aanleiding van de eigen evaluatie een cursus gevolgd in het effectief vergaderen. De deelnemersraad heeft tijdens deze cursusdag verbeterpunten aangereikt gekregen. In 2010 heeft de deelnemersraad de deskundigheid op het gebied van de beleggingen van het fonds verbeterd. De voorzitter van de beleggingscommissie gaf hiertoe in januari 2010 een fondsspecifieke training aan de deelnemersraad.

Het verantwoordingsorgaan heeft in het verslagjaar een deskundigheidsplan opgesteld en voorbereidingen getroffen voor een eigen opleidingsplan. Het bestuur heeft in 2010 een specifiek opleidingsverzoek van het verantwoordingsorgaan ontvangen. Zowel de deelnemersraad als het verantwoordingsorgaan hebben een eigen budget ter bevordering van de deskundigheid.

Intern toezicht

Het Pensioenfonds Werk en (re)Integratie kent sinds 2008 een commissie van toezicht waarmee regelmatig contact is. Vier keer per jaar vindt (aansluitend aan een vergadering van het bestuur) een overleg plaats met deze commissie.

Eigen geschillencommissie

Het fonds kent een eigen geschillencommissie die bestaat uit drie leden en twee plaatsvervangers. De geschillencommissie behandelt zaken van deelnemers en brengt zes weken na de zitting een niet bindend advies uit aan het bestuur. In het verslagjaar is de commissie vijf keer bijeen geweest.

3.5.6 Communicatie

Het fonds heeft zich in het jaar 2009 intensief beziggehouden met de pensioencommunicatie richting de eigen doelgroepen. In 2008 gaf het fondsbestuur zijn akkoord aan een ambitieus communicatie beleids- en actieplan. Hiermee werd de basis gelegd voor de verbetering en uitbreiding van de verschillende communicatieactiviteiten van het fonds. Daarnaast was ook de impact van de financiële crisis op het vermogen van het pensioenfonds een belangrijke aanleiding om actiever te communiceren. Door de wijziging in de regeling WAO/WAZ/Wajong-uitkering en een aantal reglementswijzigingen werd des te meer duidelijk dat het van belang is om de achterban van het PWRI tijdig van relevante informatie te voorzien.

Toeslagenlabel

Het verhogen van het pensioen vanwege loon- of prijsstijgingen wordt toeslag genoemd. Het bestuur van het pensioenfonds Werk en (re)Integratie beslist jaarlijks of het een toeslag verleent. In 2009 waren de financiële middelen van het fonds hiervoor ontoereikend.

Voor een eenduidige communicatie over het toeslagbeleid van pensioenfondsen voerde de Pensioenwet een toeslagenlabel in. Dit label staat op bijna alle communicatiemiddelen. Hiermee maken pensioenfondsen en verzekeraars duidelijk of de pensioenen de komende jaren kunnen stijgen met de prijsstijgingen, met andere woorden: of de koopkracht op peil blijft. Het Pensioenfonds Werk en (re)Integratie is in 2010 gestart met het voeren van het toeslagenlabel. Op het Uniform Pensioen Overzicht (UPO) is het toeslagenlabel voor het eerst opgenomen. Ook op de startbrieven die nieuwe deelnemers ontvangen wordt het label inmiddels toegepast.

Naast het toeslagenlabel moet het fonds een voorwaardelijkheidsverklaring gebruiken waarin het toeslagbeleid verder wordt uitgelegd. Het gaat dan om de ambitie die het fonds heeft voor de mate waarin toeslagen worden gegeven en ook hoe toeslagen worden gefinancierd. Verder geeft het label aan wat daarvan de laatste drie jaar is waargemaakt. De Autoriteit Financiële Markten (AFM) is de toezichthouder die zich concentreert op het gedrags- toezicht van pensioenfondsen. In de praktijk gaat het met name om communicatie. Het toeslagenlabel valt dan ook onder het toezicht van de AFM.

Toeslagenlabel niet verplicht in 2009

Vanwege de bijzondere economische situatie in 2009 besloot minister Donner dat het toeslagenlabel in 2009 niet gebruikt hoefde te worden. Toepassing van het toeslagenlabel in de huidige slechte economische situatie kon verwarring veroorzaken bij de belanghebbenden, zo was de argumentatie. In plaats daarvan ontwikkelde de pensioensector, in overleg met de toezichthouder AFM, een modeltekst. Deze tekst informeerde deelnemers en pensioengerechtigden over de financiële crisis, de situatie van de pensioenuitvoerder en de gevolgen voor hun pensioen. Het PWRI heeft deze tekst gebruikt in een speciale juni uitgave van de nieuwsbrief "Flits" waarin naast de financiële situatie van het fonds ingegaan wordt op het ingediende herstelplan en de gevolgen voor toeslag, behoud van rechten en het niet langer doorgang vinden van waardeoverdracht.

De meeste werknemers en pensioengerechtigden in Nederland ontvingen in 2009 geen toeslag op hun pensioen. Ook het bestuur van pensioenfonds Werk en (re)Integratie heeft in november 2008 moeten besluiten om in 2009 geen toeslag te verlenen.

AFM vraagt fonds zelf aan te geven of communicatie goed is

De AFM stuurde op 8 december 2008 een tweede enquête/self assessment aan pensioenfondsen met het verzoek informatie te geven over de wijze waarop communicatie aan deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden plaatsvindt. AFM vroeg aan te geven hoe het pensioenfonds omging met informatieverstrekking. Het pensioenfonds Werk en (re)Integratie heeft de enquête ingevuld en retour gezonden naar de AFM. Op 28 april 2009 koppelde de AFM de resultaten terug aan het pensioenfonds.

De AFM hecht veel waarde aan begrijpelijke, duidelijke en tijdige communicatie bij het vaststellen van een communicatiebeleid. Met het self assessment 2008 scoorde het PWRI 78%, naar verwachting zal de score voor 2009 hoger liggen. De AFM was van mening dat het fonds goed scoorde op het terrein van de informatieverstrekking.

De AFM bracht naar aanleiding van hun onderzoek ook een algemeen persbericht naar buiten waarin werd aangegeven dat de AFM in het algemeen een verbetering ziet in de communicatie van pensioenfondsen. De AFM heeft aangegeven een breder en dieper onderzoek te gaan doen naar de communicatie van pensioenfondsen en daarin toetsen of pensioenfondsen ook de juiste informatie verschaffen.

Tijdige verzending UPO's

De AFM constateerde in 2008 dat pensioenfondsen een eigen invulling geven aan de open norm 'tijdig' bij het versturen van een UPO. De verzending is in de praktijk afhankelijk van de doorlooptijden van administratieve processen. Om een einde te maken aan de discussie over de vraag wanneer sprake is van tijdige verstrekking van UPO's, kwam de AFM met een beleidsregel. Hierin staat dat een pensioenuitvoerder voldoet aan de eis van 'tijdigheid' als de deelnemer zijn UPO uiterlijk op 30 september ontvangt. Deze nieuwe norm geldt voor het eerst voor de UPO's over het jaar 2009. Voor het Pensioenfonds Werk en (re)Integratie zijn de UPO's over het jaar 2008 al in mei 2009 verzonden. Voor de gepensioneerden is de informatie over de hoogte van hun pensioen en over de toeslagverlening in januari 2009 verstuurd.

Pensioenregister van start

In de Pensioenwet is bepaald dat de pensioenuitvoerders een pensioenregister inrichten. Het register gaat alle Nederlandse pensioenregelingen via internet toegankelijk maken. Iedereen tussen de 15 en 65 jaar met een burgerservicenummer en een DigiD kan straks inloggen en een overzicht opvragen van zijn eigen pensioenregelingen en AOW-rechten. Zo kan iedere Nederlander straks duidelijk zien hoe hoog zijn totale oudedagsvoorziening is, bij welke pensioenuitvoerder het pensioen is opgebouwd en waar hij terecht kan voor meer informatie. Op 7 mei 2008 is de Stichting Pensioenregister opgericht, een samenwerkingsverband van de pensioenkeuzepels, verzekeraars en Sociale Verzekeringsbank. De stichting begeleidt de ontwikkeling van het pensioenregister. De pensioensector draagt de kosten zelf. Het is de bedoeling dat het register per 1 januari 2011 van start gaat. Volgens de wet moet het pensioenfonds elke vijf jaar informatie aan slapers verstrekken over hun opgebouwde pensioenaanspraken. Dit geldt overigens alleen voor degenen die na 1 januari 2008 slaper zijn geworden én de slapers die zich bij de pensioenuitvoerder hebben gemeld met het verzoek om hen deze informatie te verstrekken. Dat betekent bijvoorbeeld dat het niet verplicht is om informatie te verstrekken over slapers die voor 1 januari 2008 slaper zijn geworden. Een verzoek via het pensioenregister wordt gezien als een wettelijk verzoek om slapersinformatie te verstrekken. Het is dan ook bijna onvermijdelijk om ook aan degenen die slaper zijn geworden voor 1 januari 2008 informatie te verstrekken. In 2009 is bij de uitvoerder, Syntus

Achmea, een project gestart voor de tijdige invoering van het pensioenregister. Syntus Achmea heeft de pensioenfondsbesturen betrokken bij de voorbereidingen van het pensioenregister.

VB start actie: Samen sta jij sterk

Door de economische crisis zijn veel pensioenfonds in een slechte financiële positie terecht gekomen. Pensioenfonds halen daarmee de kranten. Een pensioenfonds heeft daardoor niet meer vanzelfsprekend het vertrouwen van de deelnemer. Niet alles wat in de krant staat over pensioenen geeft echter de situatie bij pensioenfonds goed weer. De Vereniging van Bedrijfstakpensioenfonds (VB) is eind november een communicatiecampagne gestart voor bedrijfstakpensioenfonds. De campagne heet 'Samen sta jij sterk'. Het doel is om duurzaam vertrouwen te winnen onder Nederlanders voor pensioenfonds. Dit gebeurt onder meer door aan het publiek uitleg te geven over de voordelen van collectiviteit en solidariteit. Het fonds is aangesloten bij de VB en bezocht een aantal bijeenkomsten waarin de campagne nader werd toegelicht. Het bestuur van het fonds is positief over de campagne en zal proberen zoveel mogelijk bij de communicatie-uitingen van de VB-campagne aan te sluiten.

Klantenraad

Op 9 oktober 2009 is de Klantenraad van Syntus Achmea opgericht. Dit is een orgaan waarin alle pensioenfonds die een contract hebben met Syntus Achmea zijn vertegenwoordigd. Het belangrijkste doel van de Klantenraad is om gezamenlijk na te denken over belangrijke thema's binnen de pensioenwereld en de impact daarvan op uitvoering en vastgoed- en vermogensbeheer. Daarnaast is de Klantenraad een platform om lopende en gewenste ontwikkelingen rondom de dienstverlening en innovaties van Syntus Achmea te bespreken met de directie van Syntus Achmea en met de Executive Board van Achmea. In de Klantenraad heeft elk pensioenfonds twee (niet persoonsgebonden) zetels. Alle fonds hebben hierdoor evenveel inspraak. De Klantenraad heeft uit haar midden de Raad van Advies gekozen, die paritair is samengesteld. Deze nieuwe Raad van Advies adviseert de directie van Syntus Achmea en Executive Board gevraagd en ongevraagd. Van de adviezen van de Raad van Advies kan alleen gemotiveerd worden afgeweken. De leden van de Raad van Advies worden voor langere tijd benoemd om continuïteit te waarborgen. Vanuit Pensioenfonds Werk en (re)Integratie zijn de heer Grootendorst en de voorzitter, mevrouw Meijer, in de Klantenraad afgevaardigd. Mevrouw Meijer is daarnaast gekozen als lid in de Raad van Advies.

3.5.7 Trend: vergrijzing en ontgroening: overheid verhoogt AOW leeftijd

In 2009 was in Nederland sprake van een economische recessie en een toenemende werkloosheid. Aan de andere kant ontstaat de komende jaren door vergrijzing en ontgroening juist een verminderd arbeidsaanbod en een verwacht tekort aan beschikbare arbeid. Daarnaast is sprake van een stijgende levensverwachting van mannen en vrouwen. Redenen voor het kabinet om de AOW-leeftijd te willen verhogen naar 67 jaar. Werkgevers en werknemers vertegenwoordigd in de Sociaal Economische Raad (SER) kregen tot eind september de gelegenheid te komen met een (betaalbaar) alternatief plan voor de verhoging van de AOW-leeftijd. Dat is niet gelukt omdat de sociale partners het niet eens zijn geworden over de AOW-leeftijd en de gevolgen voor aanvullende pensioenen.

AOW-leeftijd in twee stappen omhoog

Het kabinet Balkenende IV wilde de AOW-leeftijd in twee stappen verhogen: in 2020 naar 66 jaar en in 2025 naar 67 jaar. Voor de mensen die geboren zijn in 1954 of eerder, zou de AOW-leeftijd 65 jaar blijven. De AOW-leeftijd zou wel omhoog gaan naar 66 jaar voor mensen geboren in 1955 tot en met 1959 en naar 67 jaar voor mensen geboren in 1960 of later. Het kabinet was verder voornemens rondom de verhoging van de AOW-leeftijd maatregelen te treffen met betrekking tot de verbetering van de arbeidsmarktpositie van ouderen, de positie van mensen met zware beroepen en de positie van mensen met een lang arbeidsverleden. Ook wilde het kabinet dat in 2020 het fiscaal gefaciliteerde maximale opbouwpercentage per dienstjaar wordt aangepast voor de aanvullende pensioenen. Dat zijn de pensioenen waarover door werkgevers en werknemers samen afspraken worden gemaakt (2e pijler). Het gaat dan bijvoorbeeld om het pensioen dat wordt opgebouwd bij ons fonds. Daarnaast wordt de premieruimte in de vrijwillige aanvullende pensioenen (3e pijler) wellicht aangepast. Het gaat dan over de pensioenen die individuele burgers kunnen afsluiten bij een verzekeraar. Het kabinet nodigde sociale partners uit om gezamenlijk afspraken te maken over het pensioenstelsel en de fiscale kaders daarvoor. Het kabinet wilde het tijdstip voor de aanpassing van het fiscale regime voor pensioenopbouw eventueel vervroegen naar een eerder tijdstip dan 2020.

Op 2 december 2009 dienden minister Donner en staatssecretaris Klijnsma van SZW het wetsvoorstel in bij de Tweede Kamer. De Raad van State adviseerde de AOW-plannen te herzien, omdat volgens haar de AOW-leeftijd sneller omhoog kan. Daarnaast vindt de Raad van State dat de financiële onderbouwing van het wetsvoorstel tekort schiet. Verder adviseert zij de vervroeging van de AOW niet te koppelen aan het arbeidsverleden. De verhoging in twee stappen met een overgangperiode van 10 jaar geeft betrokken partijen volgens de minister en de staatssecretaris de tijd om maatregelen te treffen. Het advies van de Raad van State, en de reactie van het kabinet hierop, zijn meegestuurd naar de Tweede Kamer. Het kabinet heeft aangegeven dat zij op een later tijdstip een tweede wetsvoorstel indient. In dat voorstel staan de begeleidende maatregelen voor het verhogen van de AOW-leeftijd. Het gaat bijvoorbeeld om zware beroepen en om de mogelijkheid om met 65 jaar te stoppen na 42 jaar werk. Overigens wel tegen een lagere AOW.

Op 20 februari 2010 viel het Kabinet. De Tweede Kamer heeft het onderwerp verhoging van de AOW-leeftijd controversieel verklaard. Het kabinet besloot vervolgens dit onderwerp in deze kabinetsperiode niet meer te behandelen.

In het bestuur is op 29 januari 2010 en op 12 maart 2010 een notitie besproken over de AOW en de leeftijdsverwachting van deelnemers in de sector. Onderzoek van Towers Watson laat zien dat de levensverwachting in de sector lager is dan bij een gemiddeld ander fonds. De mogelijkheid om langer door te werken dan 65 jaar is voor deze doelgroep dan ook geen vanzelfsprekendheid. Het is aan de Sociale partners in de sector om hier een oplossing voor te vinden.

Flexibilisering van de AOW-leeftijd

In de Tweede Kamer ligt een wetsvoorstel dat het mogelijk maakt om vanaf 2010 de ingangsdatum van het AOW-pensioen uit te stellen. Het AOW-pensioen kan maximaal vijf jaar - geheel of gedeeltelijk - worden uitgesteld ten opzichte van de huidige AOW-leeftijd van 65 jaar. Het kabinet verwacht dat 5% van de nieuwe AOW-gerechtigden kiest voor uitstel. Gaat de AOW-uitkering later in, dan wordt de uitkering ook hoger. Het kabinet wil hiermee een flexibeler systeem van pensionering introduceren. Daarnaast hoopt het kabinet op een cultuuromslag, waarbij mensen 65 jaar niet meer als definitief eindpunt zien van hun werkzame leven. Tot slot hoopt minister Donner het mensen gemakkelijker te maken om door te werken na hun 65ste als ze dat zelf willen. Minister Donner en staatssecretaris Klijnsma van Sociale Zaken en Werkgelegenheid vroegen op 11 november 2009 per brief aan de Tweede Kamer om dit wetsvoorstel zo spoedig mogelijk te behandelen. Ook bij de huidige AOW-gerechtigde leeftijd van 65 jaar kan behoefte bestaan om de AOW later te laten ingaan. Ook voor dit wetsvoorstel geldt dat dit niet zal worden behandeld gelet op de demissionaire status van het kabinet.

3.5.7.1 Commissie De Vries

De commissie De Vries staat een fundamentele herbezinning van de WSW voor en adviseerde het kabinet om werkgevers werk te laten bieden aan een brede groep mensen en hen te laten betalen op grond van hun loonwaarde. Hierdoor wordt de mogelijkheid gecreëerd dat een reguliere werkgever de betreffende werknemer betaalt voor de daadwerkelijke productiviteit. Het uitgangspunt is zoveel mogelijk mensen te laten participeren op de reguliere arbeidsmarkt. De oplossing zoals voorgesteld door de commissie behelst echter een fundamentele wijziging van het huidige stelsel, die vergaande gevolgen kan hebben voor de sector en ons fonds. Het bestuur beraadde zich in 2009 over dit rapport in relatie tot de toekomst van het pensioenfonds. In het voorjaar van 2009 heeft het bestuur een brief gestuurd aan de staatssecretaris van het ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid over de gevolgen die de fundamentele herbezinning kan hebben op het pensioenfonds. In het voorjaar van 2010 heeft het bestuur een overleg op het Ministerie om het onderwerp nader te bespreken.

3.5.7.2 FVP regeling: geen nieuwe instroom vanaf 1 januari 2011

De Stichting Financiering Voortzetting Pensioenverzekering (FVP) helpt werklozen van 40 jaar en ouder pensioen op te bouwen. FVP heeft in december 2008 bekendgemaakt dat de FVP-regeling een jaar langer blijft bestaan. De regeling loopt nu door tot 1 januari 2011. Werknemers die vóór 2011 in de WW terecht komen, kunnen nog een FVP-bijdrage aanvragen. Werknemers die daarna WW-gerechtigd worden niet meer. Werknemers die in 2010 werkloos worden, kunnen geconfronteerd worden met een korting op hun FVP-bijdrage. Het FVP-bestuur beslist daar later over. Het Pensioenfonds Werk en (re)Integratie heeft besluitvorming over de FVP in relatie tot de toezeggingen vanuit het PWRI doorgeschoven naar 2010.

3.6 Risicoparagraaf

Pensioenfondsen staan bloot aan een grote verscheidenheid van risico's. Het onderkennen, voorkomen en beheersen van risico's vermindert de kans op ongewenste effecten. Het voeren van een goed risicobeleid is dan ook een belangrijke taak van het bestuur.

Vanuit DNB worden financiële risico's en niet-financiële risico's onderkend. De financiële risico's hebben voornamelijk te maken met de risico's die voortkomen uit waarderingen van beleggingen en fluctuaties in rente en valuta. Niet financiële risico's hebben vooral betrekking op risico's vanuit de omgeving van het fonds en de (kwaliteit van) processen die verband houden met de uitvoering.

In 2010 zal het fonds een uitgebreide risicoanalyse doen waarbij alle onderstaande risico's worden geanalyseerd met speciale aandacht aan het uitbestedingsrisico. Er zal daarnaast een verbetertraject worden opgezet met de pensioenuitvoerder Syntrus Achmea.

3.6.1 De financiële risico's

Matchingrisico/Renterisico

Het Matchingrisico/Renterisico heeft betrekking op het niet gematcht zijn van de activa (zoals de rente op obligaties en leningen op schuldbekentenis) met de passiva (verplichtingen) danwel de inkomsten en uitgaven binnen een bepaalde looptijd.

- Het structurele renterisico wordt in kaart gebracht binnen het ALM-proces. Doordat de waardering van verplichtingen op marktbasis (FTK) plaatsvindt, zal het renterisico voor de totale financiële positie van het fonds veel explicieter zichtbaar worden en een dominante rol spelen. Het bestuur evalueert ieder kwartaal haar rentevisie. Voor de beheersing van het renterisico wordt gebruik gemaakt van Swaps. In 2010 zal ook gebruik gaan worden gemaakt van Swaptions. Doordat het fonds over voldoende snel liquide te maken activa beschikt is er een beperkt liquiditeitsrisico. Het fonds dekt het valutarisico van niet-euro beleggingen vrijwel geheel af d.m.v. valutaderivaten. Het inflatierisico wordt door het fonds niet direct afgedekt maar het bestuur onderzoekt wel de mogelijkheden daartoe in de loop van 2010.

Kredietrisico

Het kredietrisico heeft betrekking op het feit dat tegenpartijen hun overeengekomen verplichtingen (waaronder verstrekte kredieten, leningen, vorderingen en ontvangen garanties) mogelijk niet kunnen nakomen.

- Het fonds neemt beperkt kredietrisico's in de vastrentende beleggingen. Het is voor de actieve beheerders dan ook toegestaan om onder strikte voorwaarden een deel van de portefeuille te beleggen in relatief risico-vollere beleggingen als 'investment grade' credits, high yield beleggingen en schuldbekentenissen in opkomende markten. Voor al deze beleggingen zijn beperkingen vastgesteld. Zo wordt tegenpartijrisico verbonden aan de inzet van afgeleide financiële instrumenten en op marktconforme wijze beheerst. Het bestuur houdt toezicht op deze risico's door periodiek te laten specificeren welk deel van de beleggingen een verhoogd risico met zich meebrengt.

Marktrisico

Het marktrisico heeft betrekking op het blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen van verhandelbare financiële instrumenten binnen een (handels-)portefeuille.

- Het structurele marktrisico wordt o.a. in kaart gebracht binnen een ALM-studie. Daarin wordt een zodanige beleggingsmix vastgesteld dat het marktrisico acceptabel is. De beheersing van het risico is geïntegreerd in het beleggingsproces via onder andere de uitvoering van de ALM studie, het jaarlijkse beleggingsplan en het daarin aangegeven beleggingsmandaat.

Verzekeringstechnisch risico

Het verzekeringstechnisch risico heeft betrekking op het risico dat uitkeringen (nu dan wel in de toekomst) niet gefinancierd kunnen worden vanuit premie- en/of beleggingsinkomsten als gevolg van onjuiste en/of onvolledige (technische) aannames en grondslagen bij de ontwikkeling en premiestelling van het product.

- Het langlevensrisico en het kortlevensrisico zijn de belangrijkste verzekeringstechnische risico's waaraan het fonds bloot staat. Een groot deel van onze deelnemers is (deels) arbeidsongeschikt. In de premie is rekening gehouden met het risico van toenemende arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen worden prudente veronderstellingen gehanteerd waaronder leeftijdscorrectiefactoren alsmede toekomstige verbeteringen van de levensverwachting. Deze veronderstellingen worden periodiek bijgesteld. Het bestuur hanteert de AG prognosetafel 2005-2050 met 30% oversterfte. De overlevingstafel is in 2009 niet gewijzigd. Naar aanleiding van nieuwe sterftetrendcijfers van het CBS is begin 2010 een analyse uitgevoerd van de sterftetrendcijfers onder onze eigen deelnemers. Er is op basis hiervan besloten om nogmaals een opslag van 2% voor verwachte sterfteontwikkelingen te hanteren.

- Er is door het fonds gekozen voor een gedempte premie waarbij de doorsneepremie wordt gebaseerd op de driejaars gemiddelde rente.

3.6.2 De niet financiële risico's

Omgevingsrisico

Het omgevingsrisico heeft betrekking op gevolgen van buiten de instelling of groep zoals komende veranderingen op het gebied van concurrentieverhoudingen, belanghebbenden, reputatie en ondernemingsklimaat.

- Een groot gedeelte van het omgevingsrisico wordt gelopen door toedoen van een (dominante) sponsor. Door het ontbreken van zo'n een enkele grote sponsor bij dit fonds (zoals ondernemingspensioenfondsden die vaak kennen) is er beperkt risico op omgevingsrisico. De verhouding tussen de werknemers en werkgevers binnen het fondsbestuur is (op basis van pariteit) vastgelegd in de statuten.

Operationeel risico

Het operationeel risico heeft betrekking op risico's die samenhangen met ondoelmatige of onvoldoende doeltreffende procesinrichting dan wel procesuitvoering. Het fonds kent een grote invloed en dus een hoog risico door (veranderingen in) de wet- en regelgeving (zie verder ook: Juridisch risico).

Uitbestedingsrisico

Het uitbestedingsrisico betreft het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de aan derden uitbestede werkzaamheden dan wel door deze derden ter beschikking gestelde apparatuur en personeel wordt geschaad.

- Het bestuur heeft de pensioenadministratie uitbesteed en het fonds kent daardoor de operationele risico's die samenhangen met die uitbesteding. Het bestuur controleert de uitvoerder door kwartaalrapportages over de kwaliteit van de uitvoering. Deze kwaliteit is afgesproken met de uitvoerder in de serviceovereenkomst (SLA).
- Het bestuur heeft het vermogensbeheer uitbesteed en het fonds kent daardoor de operationele risico's die samenhangen met die uitbesteding. Het bestuur controleert de vermogensbeheerders door kwartaalrapportages en laat de vermogensbeheerder controleren door een onafhankelijke externe partij.
- Het bestuur heeft haar relaties gevraagd een verklaring af te leggen over het door hen gehanteerde beloningsbeleid. Hierin wordt o.a. verklaard dat het variabele beloningsbeleid zo is opgezet dat dit niet leidt tot het aangaan van onverantwoorde financiële risico's.
- De uitvoeringsorganisatie rapporteert periodiek over de uitgevoerde processen. Hierbij vindt het bestuur het belangrijk dat er een heldere toelichting wordt gegeven bij afwijkingen ten opzicht van de begroting of de gemaakte afspraken. De uitvoeringsorganisatie heeft een SAS-70 type II verklaring, welke dient als borging voor een zorgvuldige procesuitvoering.
- De risico's in de primaire operationele processen van het fonds (zie ook IT-risico) worden afgedekt door een hoeveelheid van elkaar aanvullende maatregelen, zoals back-up & recovery procedures, logische & fysieke toegangsbeveiliging, testprocedures, etc. Het bestuur controleert dit door de uitvoeringsorganisatie te laten rapporteren over de uitgevoerde processen. Hierbij vindt het bestuur het belangrijk dat er een heldere toelichting wordt gegeven bij afwijkingen ten opzichte van de begroting of de gemaakte afspraken. De uitvoeringsorganisatie heeft een SAS-70 type II verklaring, welke dient als borging voor een zorgvuldige procesuitvoering.

IT-risico

Het IT-risico heeft betrekking op het risico dat bedrijfsprocessen en informatievoorziening onvoldoende integer, niet continue, of onvoldoende beveiligd worden ondersteund door IT (zie ook uitbestedingsrisico).

Integriteitsrisico

Het integriteitsrisico heeft betrekking op het risico dat de integriteit van de instelling, dan wel het financiële stelsel, wordt beïnvloed als gevolg van niet integere, onethische gedragingen van de organisatie, medewerkers dan wel van de leiding in het kader van wet- en regelgeving en maatschappelijke en door de instelling opgestelde normen.

- Door de volledige uitbesteding van het vermogensbeheer is het fonds intern (d.w.z. het bestuur en het bestuursbureau) niet betrokken bij individuele transacties waaruit enig voordeel (door bijvoorbeeld voorkennis) zou kunnen ontstaan.

Juridisch risico

Het juridisch risico heeft betrekking op risico's die samenhangen met (veranderingen in en naleving van) wet- en regelgeving, het mogelijk bedreigd worden van haar rechtspositie, met inbegrip van de mogelijkheid dat contractuele bepalingen niet afdwingbaar, of niet correct gedocumenteerd zijn.

- Door de relatief grote invloed van wet- en regelgeving op het fonds hecht het bestuur er grote waarde aan om door (contacten in) de politiek in een vroeg stadium geïnformeerd te worden over nieuwe wet- en regelgeving.

3.7 Vooruitzichten

3.7.1 Beleid

Na een voorbereidingstraject dat in 2009 met Sprenkels & Verschuren is uitgevoerd, wordt het bestuur sinds 1 januari 2010 ondersteund door een bestuursbureau. De komst van het bestuursbureau stelt het bestuur in staat om meer 'in control' te komen waarbij door de continue ondersteuning en beleidsvoorbereiding ook de kwaliteit van de besluitvorming in het algemeen zal worden verbeterd.

Het bestuur zal zich dit jaar inspannen om een passend antwoord te geven op de aanbevelingen die zijn gedaan in het rapport Frijns. Het speerpunt van het bestuur voor dit jaar is dan ook "beheersing van de risico's". Vanuit deze gedachte is ondermeer besloten een uitgebreide risicoanalyse te doen met als uitgangspunt dat alle risico's moeten worden onderkend en, waar nodig, beheerst moeten worden. Speciale aandacht zal daarbij worden besteed aan het uitbestedingsrisico en het opzetten van een verbetertraject met de pensioenuitvoerder Syntrus Achmea. Daarnaast moet nog nader worden ingegaan op wat de gevolgen voor het fonds kunnen zijn van de aanbevelingen van de 'Commissie de Vries' en het rapport 'Brede heroverwegingen' van de werkgroep. Op afstand van de arbeidsmarkt" van april 2010. Door de contacten van het bestuur met het Ministerie van Sociale Zaken zal het fonds voortaan eerder bij beleidsontwikkelingen worden betrokken voor zover die op onze sector betrekking hebben.

3.7.2 Financiële toekomst

Na de eerdere grote verliezen door de wereldwijde kredietcrisis is het beleggingsresultaat en de dekkingsgraad in 2009 sterk verbeterd. Het bestuur wil graag haar beleggingsresultaten verder optimaliseren binnen het beleggingsbeleid waarin het afdekken van grote risico's centraal staat.

3.7.3 Contracten met adviseurs

Het bestuur streeft ernaar om minder afhankelijk te zijn van externe adviseurs. Door de ondersteuning van het bestuursbureau (vanaf 1 januari 2010) is dit proces inmiddels goed in gang gezet. Het bestuursbureau werkt daarbij nauw samen met de pensioenuitvoerder Syntrus Achmea. Het bestuursbureau werkt samen aan een traject met het bureau VanderSchoot & Westerbrink en de pensioenuitvoerder om de kwaliteit van de pensioenuitvoering te verbeteren. Daarnaast wordt ook een uitgebreide risicoanalyse uitgevoerd waarvan de resultaten worden gebruikt om het interne beheerssysteem te verbeteren.

De contracten met de pensioenuitvoerder Syntrus Achmea, de vermogensbeheerder Syntrus Achmea Vastgoed en de vermogensbeheerder F&C Netherlands zijn door het bestuur met een jaar verlengd tot 31 december 2010.

Het adviesbureau Sprenkels & Verschuren heeft in 2009 veel werk verricht voor het opzetten van het bestuursbureau. In 2010 zal Sprenkels & Verschuren het bestuur ondersteunen bij het opzetten van de ALM-studie en het bijstellen van het beleggingsbeleid met veel aandacht voor een betere monitoring van de risico's en resultaten van de vermogensbeheerders. Tevens is een medewerker van Sprenkels & Verschuren als externe adviseur toegetreden tot de beleggingscommissie.

3.8 Omvang van het fonds

Aangesloten werkgevers

In 2009 waren 165 werkgevers aangesloten voor de WIW en 106 werkgevers aangesloten voor de SW.

Deelnemers/Spaarrekeninghouders

Eind 2009 bedroeg het aantal actieve deelnemers in de WIW 4.297 en in de SW 99.846

Het aantal spaarrekeninghouders neemt jaarlijks af, aangezien de spaarregeling na 1 januari 1990 inactief is geworden. Van degenen die een spaartegoed hadden opgebouwd, hebben zo'n 33.000 deelnemers destijds besloten hun tegoed om te zetten in extra pensioenaanspraken, door middel van een inkoopregeling bij het fonds. Van de overige rekeninghouders valt ieder jaar een aantal af. Dit kan zijn omdat het spaartegoed is uitgekeerd, of omdat er sprake is van overlijden, of overdracht.

In het verslagjaar waren er nog 38.534 rekeninghouders met een spaartegoed bij het fonds. In 2008 waren dat er nog 40.771.

Spaartegoeden AOV

Eind 2009 bedroeg de hoogte van het totaalbedrag aan spaartegoeden € 288,3 miljoen. Eind 2008 bedroeg de hoogte van het totaal € 229,4 miljoen.

Uitkeringen spaartegoeden AOV

In het verslagjaar werd een bedrag van € 20,2 miljoen aan spaartegoeden aan de rekeninghouders uitgekeerd. In 2008 was dat € 21,5 miljoen.

Premie-inkomsten SW/WIW

De premie die in het verslagjaar is verantwoord, bedroeg voor de SW en WIW samen € 311,6 miljoen.

Gewezen deelnemers

Het aantal gewezen deelnemers (inactieven) bedroeg in het verslagjaar in de WIW 36.292 en in de SW 35.401. Gewezen deelnemers hebben de WSW- of WIW- sector verlaten vóórdat hun pensioenrechten tot uitkering zijn gekomen. Zij of hun nabestaanden² kunnen te zijner tijd een pensioen van het Pensioenfonds Werk en (re)Integratie tegemoet zien.

Pensioengerechtigden

Het aantal pensioengerechtigden bedroeg in het verslagjaar in de WIW 1.758 en in de SW 33.881. Hierna is het aantal per pensioensoort aangegeven.

Ouderdomspensioen WIW	1.758
Ouderdomspensioen SW	24.467
Weduwen-, weduwnaarspensioenen en partnerpensioenen SW	6.600
Wezenpensioenen SW	400
Invalideitpensioenen SW	2.414
Totaal	35.639

Pensioenuitkeringen

Over 2009 is aan pensioen een bedrag van € 128,7 miljoen uitgekeerd.

Waardeoverdracht

Het is normaal gesproken mogelijk dat een deelnemer die in een andere bedrijfstak gaat werken zijn opgebouwde pensioen mee kan nemen naar een ander pensioenfonds als de deelnemer daarvoor een verzoek indient. Het pensioen 'verhuist' dan naar een ander pensioenfonds. Als de dekkingsgraad van één van beide fondsen niet voldoende is, kan er wettelijk gezien geen waardeoverdracht plaatsvinden. De dekkingsgraad laat zien of het

² Nabestaanden van deelnemers uit de WIW-sector hebben geen recht op nabestaandenpensioen.

pensioenfonds voldoende vermogen heeft om aan de huidige en toekomstige verplichtingen (uitkeringen) te voldoen.

Doordat er in 2009 sprake was van een onderdekking van ons fonds (de waarde van het vermogen gedeeld door de waarde van de verplichtingen was lager dan 100%) is er tot december 2009 geen waardeoverdracht geweest naar ons fonds toe. Evenmin is het voor onze deelnemers tot die datum mogelijk geweest om opgebouwde pensioenaanspraken mee te nemen naar een ander fonds. Deze deelnemers blijven als gewezen deelnemer in het fonds maar bouwen geen nieuw pensioen meer op. Omdat waardeoverdracht sinds december 2009 weer mogelijk is betekent dit dat het fonds verzoeken tot waardeoverdracht nu wél kan uitvoeren. Van de deelnemers die eerder een verzoek tot waardeoverdracht hebben gedaan worden de verzoeken nu opnieuw behandeld.

3.9 Beleggingen

3.9.1 Marktontwikkelingen

Terugblik op 2009

Het jaar 2009 stond net als 2008 in het teken van de kredietcrisis. De economische groei bereikte dieptepunten die alleen hun evenknie vonden in de depressiejaren van de dertigerjaren. Vooral de sterke daling van de export raakte de economische groei hard. Consumptie van duurzame consumptiegoederen ging eveneens fors onderuit.

Vanaf maart kwam er een herstel op de kapitaalmarkten door de acties van centrale banken die actief leningen kochten en door fiscale hulp. In Europa hielp onder andere de subsidie om nieuwe auto's te kopen. In Duitsland was er daarom al in het tweede kwartaal economische groei. Vanaf het derde kwartaal was er in vele landen, ook in Nederland, economische groei. De inflatie sloeg in vele landen door de val van de olieprijs om in deflatie. Later in het jaar steeg de inflatie licht door de weer sterk herstellende olieprijs. De kerninflatie (inflatie zonder de volatiele componenten energie en voedsel) werd zeer laag.

In diverse opkomende landen ('Emerging Markets') kreeg de economie een veel kleinere tik en was het herstel via fiscale hulp snel en groot. China investeerde in hoog tempo enorme bedragen in infrastructuur. Ook de groei in India en Indonesië bleef enigszins op peil. Landen die erg afhankelijk zijn van export zoals Rusland, Mexico en Korea hadden het economisch moeilijker.

Door de malaise kon de korte rente in veel landen dicht bij de 0% blijven. De lange rente moest toch per saldo omhoog, omdat de angst voor deflatie omsloeg in angst voor inflatie door te veel actief kwantitatief verruimen (=geld drukken) door centrale banken. Van januari tot juni steeg de 10-jaars rente in Duitsland van net beneden 3,0% tot 3,7%. Daarna trad weer enige daling op tot 3,4% eind 2009. De 30 jaar swap rente steeg van 3,5% aan het begin van het jaar tot bijna 4% aan het eind van het jaar.

Bedrijfsobligaties ('Credits') lieten een uitstekend resultaat zien in 2009. Investment grade credits brachten meer dan 15% op en high yield obligaties zelfs bijna 50%. Ook voor Convertibles was het een topjaar met een rendement van ruim 30%.

Aandelen van de ontwikkelde landen kregen rake klappen tot maart, maar lieten daarna een mooi herstel zien. De S&P500 steeg 23,5% en de AEX 36,3%. Emerging Markets deden het nog veel beter met een stijging van 72,7%.

Terugkijkend op 2009 kunnen wij spreken van een roerig jaar. De onrust op de financiële markten vormde de katalysator voor een wereldwijde economische terugval. De open Nederlandse economie werd zwaar getroffen en ook de gevolgen voor de vastgoedmarkten zijn aanzienlijk. In 2009 is het totale transactievolume van vastgoed in Nederland met ongeveer een derde afgenomen in vergelijking met 2008. Het afgelopen jaar bleven de huurprijzen van vastgoedobjecten op een redelijk niveau liggen. Vooral het stijgende aanvangsrendement zorgde voor een afwaardering van het vastgoed. Onderliggend is het verschil tussen vastgoed op A-locaties en vastgoed op B- en C-locaties verder toegenomen, wat zich uit in een divergerende trend in aanvangsrendementen, huurprijzen, aanbod, opname en leegstand.

In 2009 zijn de risicopremies op hypotheek hoog gebleven als gevolg van de ontwikkelingen op de financiële markten, wat resulteerde in hoge marges op particuliere en zakelijke hypotheek. Om de woningmarkt een impuls te geven is de kostengrens voor woninghypotheek met een Nationale Hypotheek Garantie verhoogd. De zakelijke hypotheekmarkt kenmerkte zich in 2009 door een toename in de voorzieningen die zijn getroffen voor dubieuze debiteuren.

3.9.2 Beleggingen in het verslagjaar

Gedurende het verslagjaar is de professionalisering van het fonds verder vormgegeven. De in het contracttraject aangetrokken externe deskundige (Sprenkels & Verschuren) is definitief als beleggingsadviseur aangetrokken. Daarnaast heeft de professionalisering onder andere geresulteerd in het oprichten van een Bestuursbureau. Dit Bestuursbureau gaat de spil vormen tussen de verscheidene commissies en de organen van het fonds, met het oog op efficiëntie, (betere) samenwerking, monitoring en governance.

Het verschil met de voorgaande beleggingsjaren is dat het mandaat meer op hoofdlijnen wordt vastgelegd, namelijk op vier onderdelen. Achter de onderdelen aandelen en vastrentende waarden gaat een breed gespreide regioverdeling schuil. Opportuniteiten I portefeuille bevat de categorieën converteerbare obligaties, indirect vastgoed en commodities. De Opportuniteiten II portefeuille belegt in strategieën die een absoluut rendement nastreven. Door het mandaat op deze manier vorm te geven ontstaat binnen elk onderdeel tussentijds ook de ruimte om nieuwe ideeën binnen de portefeuille op te nemen. Een voorbeeld hiervan bij aandelen is dat er een mogelijkheid is om af te wijken van de benchmark door te beleggen in specifieke sectoren, stijlen (zoals small caps, groei of waarde) of landen en regio's.

De totale beleggingsportefeuille bestaat uit:

- beleggingen voor risico van het pensioenfonds
- beleggingen voor risico van de deelnemers: Aanvullende Oudedags Voorziening (AOV)

Beide beleggingsportefeuilles zijn verdeeld in een liquide portefeuille en een illiquide portefeuille. In de illiquide portefeuille zijn de minder liquide beleggingen ondergebracht.

In de tabellen van paragraaf 3.9.3 worden de samenstelling en de absolute rendementen van beide portefeuilles van 2008 en 2009 weergegeven.

3.9.3 Samenstelling van de beleggingsportefeuilles

Beleggingen voor risico pensioenfonds

Onderstaande tabel toont de samenstelling van de portefeuille beleggingen voor risico pensioenfonds per ultimo 2009 en 2008.

Categorie	Weging 31-12-2009	Weging 31-12-2008
<i>Liquide portefeuille</i>	51,2%	35,3%
<i>Illiquide portefeuille</i>	48,8%	64,7%
Totaal portefeuille	100,0%	100,0%
LIQUIDE PORTEFEUILLE		
Aandelen	62,2%	51,1%
Opportunities I	13,6%	19,3%
Opportunities II	0,9%	1,3%
Totaal zakelijke waarden	76,7%	71,7%
Obligaties	23,3%	24,5%
Leningen op schuldbekentenis	0,0%	0,0%
Liquide middelen	0,0%	3,8%
Totaal vastrentende waarden	23,3%	28,3%
Totaal Liquide portefeuille	100,0%	100,0%
ILLIQUIDE PORTEFEUILLE		
Afbouw portefeuille (FoHF)	0,8%	2,5%
Afbouw portefeuille (GTAA)	1,4%	4,8%
Private Equity	2,3%	2,2%
LDI	67,6%	63,8%
Hypotheken	11,3%	10,0%
Vastgoed	16,6%	16,7%
Totaal illiquide portefeuille	100,0%	100,0%

Beleggingen voor risico deelnemers (AOV)

Onderstaande tabel toont de samenstelling van de portefeuille beleggingen voor risico deelnemers (AOV) per ultimo 2009 en 2008.

Categorie	Weging 31-12-2009	Weging 31-12-2008
<i>Liquide portefeuille</i>	99,1%	96,5%
<i>Illiquide portefeuille</i>	0,9%	3,5%
Totaal portefeuille	100,0%	100,0%
LIQUIDE PORTEFEUILLE		
Aandelen	15,3%	13,9%
Totaal zakelijke waarden	15,3%	13,9%
Obligaties	84,7%	85,9%
Liquide middelen	0,0%	0,2%
Totaal vastrentende waarden	84,7%	86,1%
Totaal liquide portefeuille	100,0%	100,0%
ILLIQUIDE PORTEFEUILLE		
Afbouw portefeuille (fohf)	100,0%	100,0%
Totaal illiquide portefeuille	100,0%	100,0%

3.9.4 Rendement van de beleggingsportefeuilles

Bemoedigende detailhandelsverkopen, het aantrekkende consumentenvertrouwen en een onverwachte daling van de werkloosheid in de VS waren tekenen dat de economie zich stabiliseerde. De verlaging van de kredietbeoordelingen van enkele Eurolanden zorgden voor enige beroering. Bedrijfsobligaties deden het uitstekend door te profiteren van de aantrekkende markt. Het rendement van de portefeuille wordt afgezet tegen een meetlat (de zogenaamde benchmark) om de resultaten te kunnen beoordelen. Het rendement van de fondsportefeuille bedroeg in 2009 8,2%. Het benchmarkrendement (meetlat van de afspraak) bedroeg 7,4%.

Beleggingen voor risico pensioenfonds

Onderstaande tabel toont de rendementen per categorie van de beleggingsportefeuille voor risico pensioenfonds per ultimo 2009. Het rendement op portefeuille was 8,2% vs. de benchmark van 7,4%. Voor de illiquide portefeuilles zijn geen goede benchmarks beschikbaar, daarom is als benchmark het portefeuillerendement opgenomen.

Rendementen %	2009 Portefeuille rendement	2009 Benchmark rendement
LIQUIDE PORTEFEUILLE		
Aandelen	33,6	34,0
Opportunities I	24,3	21,3
Opportunities II	11,4	1,2
Obligaties (incl, Credits)	30,2	26,6
Leningen op schuldbekentenis	8,2	4,7
<i>Totaal Liquide Portefeuille</i>	31,3	29,6
ILLIQUIDE PORTEFEUILLE		
Afbouw portefeuille (FoHF)	4,3	4,3
Afbouw portefeuille (GTAA)	14,8	14,8
Private Equity	-24,4	-24,4
LDI	-7,7	-7,7
Hypotheken	2,8	2,8
Vastgoed	-11,5	-11,5
<i>Totaal volledige portefeuille</i>	8,2	7,4

Beleggingen voor risico deelnemers (AOV)

Onderstaande tabel toont de absolute rendementen per categorie van de beleggingsportefeuille voor risico deelnemers (AOV) per ultimo 2009. Het rendement van de portefeuille wordt afgezet tegen een meetlat (de zogenaamde benchmark) om de resultaten te kunnen beoordelen. Het rendement van het AOV fonds bedroeg in 2009 26,5%. Het benchmarkrendement (meetlat van de afspraak) bedroeg 20,4%.

Rendementen %	2009 Portefeuille rendement	2009 Benchmark rendement
LIQUIDE PORTEFEUILLE		
Aandelen	33,6	34,0
Obligaties (incl, Credits)	26,1	18,9
<i>Totaal Liquide Portefeuille</i>	27,2	20,8
ILLIQUIDE PORTEFEUILLE		
Afbouw portefeuille (FoHF)	4,3	4,3
<i>Totaal volledige portefeuille</i>	26,5	20,4

3.9.5 Evaluatie van de beleggingsportefeuille

Evaluatie illiquide portefeuille

- Funds of Hedge Funds
In 2008 heeft het bestuur besloten om de portefeuille Funds of Hedge Funds geheel af te bouwen. Gedurende het jaar 2009 is de afbouw verder doorgezet. Bij de gecontroleerde afbouw moet nog steeds rekening worden gehouden met de geringe liquiditeit, ondanks het aantrekken van de markt.
- GTAA
In 2008 is tevens besloten om het actieve asset allocatiebeleid te beëindigen in het GTAA fonds en de onderpand portefeuille af te bouwen. De voortgang van de afwikkeling is afhankelijk van de ontwikkelingen met betrekking tot de liquiditeit.
- Liability Driven Investment (LDI)
Het bestuur heeft besloten om 'duratiematching' na te streven van circa 100% van de verplichtingen. Duratiematching vindt grotendeels plaats met behulp van LDI pools. De LDI pools, welke zijn belegd in swaps, obligaties en cash, zijn in 2009 in waarde gedaald. De daling van de LDI pools was het gevolg van de stijging van de Europese kapitaalmarktrente. Dit gebeurde in lijn met de waardedaling van de pensioenverplichtingen op marktwaarde. De LDI portefeuille heeft aan de verwachtingen voldaan.
- Private Equity
Het herstel van de aandelenbeurzen en de bedrijvigheid zette door in 2009 en herstelde tevens het vertrouwen in andere beleggingscategorieën inclusief private equity. Deze sector profiteerde in ieder geval van de gestegen waarderingen op de beurs, die doorgaans als uitgangspunt dienen voor de waardering van niet-genoteerde bedrijven. Er hebben in 2009 weinig transacties plaatsgevonden, omdat zowel instappen als uitstappen bemoeilijkt werd door het gebrek aan schuldfinanciering. Gedurende het jaar heeft het bestuur besloten om te participeren in het Aurora fund LP. Het fonds was een initiële portefeuille van Landsbanki die failliet is gegaan en is overgenomen door de huidige private equity manager. De portefeuille is met een korting van 61% verkregen ten opzichte van de marktwaarde van eind 2008.
- Vastgoed
Als laatcyclische sector is 2009 voor vastgoed een moeilijk jaar. Op de beleggersmarkt is sprake geweest van een scherpe daling van transactievolumes, met name in kantoren en bedrijfsruimten. Door de afgenomen vraag zijn de aanvangsrendementen iets verder opgelopen ten opzichte van eind 2008. Markthuren zijn in alle sectoren gedaald en de concurrentie tussen locaties is verder toegenomen: op de goede locaties zijn de markthuren weinig gedaald, op de mindere locaties is de daling van markthuren veel groter geweest. De combinatie van gedaalde vraaghuren en iets opgelopen aanvangsrendementen hebben geleid tot afwaarderingen in alle sectoren. Ook hier hebben winkels tot nu toe het minst te lijden gehad van de recessie. Zoals het er nu naar uitziet zal de afwaardering van Nederlands vastgoed over heel 2009 ongeveer even groot zijn als het directe rendement. Dat betekent, dat het totale rendement van Nederlands vastgoed voor 2009 om en nabij nul zal zijn.

Het internationale beeld wijkt niet veel af van het Nederlandse beeld, zij het dat de tekenen van herstel van de vastgoedmarkt in Azië in aantal en kracht toenemen. Voor Europa en de VS is het nog te vroeg om dat te kunnen constateren. Voor de AREA Funds heeft de combinatie van afwaarderingen op het onderliggende vastgoed en de leverage in de onderliggende fondsen gezorgd voor stevige afwaarderingen op de participatiewaarden.

- **Hypotheek 2009**
De kredietcrisis heeft in 2009 aangehouden. Hierdoor zijn risicopremies op hypotheek hoog gebleven, waardoor er hoge marges gerealiseerd kunnen worden op particuliere en zakelijke hypotheek. Per 1 juli 2009 is de kostengrens voor woning hypotheek met een Nationale Hypotheek Garantie verhoogd van € 265.000 naar € 350.000. Dit om een impuls te geven aan de particuliere woningmarkt. Mede door de rentekortingen op NHG-leningen is de vraag naar deze hypotheek groot. Het percentage NHG-leningen in het Particuliere Hypotheekfonds is hierdoor toegenomen in 2009.

De zakelijke hypotheekmarkt kenmerkt zich in 2009 door een toename van dubieuze debiteuren. Hiervoor moeten voorzieningen worden getroffen, wat een drukkend effect heeft op de performance van het Zakelijke Hypotheekfonds. Voorheen werden de hypotheek van het Particuliere en Zakelijke Hypotheekfonds gewaardeerd tegen een vaste risico-opslag. In de huidige volatiele markten volstaat een model met vaste opslagen niet meer. Gedurende 2009 is zowel voor de particuliere hypotheekportefeuille als voor de zakelijke hypotheekportefeuille een nieuwe methodiek ontwikkeld voor het bepalen van de risico-opslagen. Het verschil met de oude systematiek is dat de opslagen nu meebewegen met de risicopremies in de markt. Door het toepassen van de nieuwe systematiek is de risico-opslag voor zowel particuliere als voor zakelijke hypotheek toegenomen, waardoor het relatieve rendement van beide hypotheekfondsen in 2009 negatief is. Als in de toekomst de risicopremies op hypotheek afnemen, dan zal er een positieve herwaardering plaatsvinden.

Evaluatie liquide portefeuille

- **Aandelen**
De wereldwijde aandelenportefeuille boekte begin 2009 verlies, maar liet daarna een mooi herstel zien. Bemoedigende detailhandelsverkoop, het aantrekkelijke consumentenvertrouwen en een onverwachte daling van de werkloosheid in de VS waren tekenen dat de economie zich aan het stabiliseren was. De drie categorieën aandelenbeleggingen te weten Amerikaanse-, Emerging Markets en Europese- aandelen, die vorig jaar voor de grootste problemen hadden gezorgd, lieten in 2009 positieve resultaten zien.
- **Converteerbare obligaties**
De negatieve resultaten van 2008 zijn enigszins verbeterd. Dit verdere herstel van de markten heeft duidelijk bijgedragen aan dit resultaat. Daarnaast heeft de primaire markt (= nieuw uitgegeven obligaties) attractieve beleggingsmogelijkheden geboden, wat ook heeft bijgedragen aan het totale resultaat.
- **Indirect Vastgoed**
Indirect Vastgoed leed aan het begin van het jaar verlies, maar trok later bij door mee te liften op het ingezette markt herstel. Het F&C indirect vastgoedfonds werd aan het einde van het derde kwartaal 2009 geliquideerd en het belang van indirect vastgoed is volledig afgebouwd en geheralloceerd naar aandelen.
- **Grondstoffen**
Ook de beleggingen in grondstoffen hebben geprofiteerd van het brede herstel van de kapitaalmarkten. Deze categorie bleef echter wel achter bij de aandelenmarkten. De reden dat het rendement van grondstoffen achterbleef op de aandelenmarkt is het fenomeen backwardation. Dit houdt in dat in de grondstoffenmarkt de prijzen van langer lopende contracten duurder zijn dan kortlopende contracten.
- **Obligaties**
De staatsobligaties hadden in 2009 voornamelijk te maken met lage rentestanden. De verlaging van de kredietbeoordelingen van enkele Euro landen zorgden op de valreep nog voor enige beroering. Bedrijfsobligaties en obligaties uit Opkomende Markten (EM Debt) deden het uitstekend door te profiteren van de aantrekkelijke markt.
Vorig jaar was de bedrijfsobligatie portefeuille de oorzaak van de negatieve performance. Binnen de bedrijfsobligatie portefeuille heeft een wijziging plaatsgevonden, deze is namelijk in tweeën gesplitst begin 2009. Het overgrote deel van de portefeuille is met minder risico beheerd (lagere tracking error en kleinere relatieve posities per uitgevende instantie). Een kleiner deel is doorgedaan als herstellportefeuille en bestaat uit sterk geraakte obligaties die op dat moment erg laag gewaardeerd stonden en waar nauwelijks liquiditeit in was. Een stuk van de negatieve rendementen is in 2009 teruggewonnen.

3.9.6 Evaluatie beleggingsbeleid

Eind 2008 heeft het bestuur besloten om de portefeuille niet terug te brengen naar de strategische portefeuille en is de huidige zakelijke waarden portefeuille lager dan de strategische weging. Het risico binnen de portefeuille werd voornamelijk bepaald door de zakelijke waarden portefeuille, omdat het renterisico voor zover mogelijk volledig is afgedekt. De dekkingsgraad van het fonds steeg gedurende 2009 van 90,3% naar 100,0%, een stijging van 9,7 procentpunt. Dit was met name te danken aan de positieve beleggingsrendementen. De renteverandering gedurende 2009 had weinig invloed op de stijging van de dekkingsgraad.

Het bestuur heeft zich gedurende 2009 verder verdiept in het gebruik van afdekkinginstrumenten (swaps, opties, etc). Zoals hierboven aangegeven, heeft het bestuur als strategisch uitgangspunt om het renterisico voor circa 100% af te dekken door middel van de LDI portefeuille en de euro vastrentende waarden beleggingen. Aangezien het bestuur verder gebruik wenst te maken van de brede mogelijkheden om het renterisico af te dekken zijn er een aantal vergaderingen geweest om deze mogelijkheden te onderzoeken. In 2010 zal verder onderzocht worden op welke manier het renterisico zal worden afgedekt en tevens zal een standpunt worden ingenomen inzake het verminderen van het aandelenrisico.

PWRI voldoet aan de z-score

De z-score wordt ieder jaar berekend en laat het verschil zien tussen het behaalde rendement van het pensioenfonds en het rendement van de benchmark. Als het pensioenfonds met haar beleggingen precies de benchmark volgt, dan is er geen afwijking. Veel pensioenfonds proberen echter een betere score te behalen dan de benchmark. Dit brengt het risico van een afwijking in negatieve zin met zich mee. Wijkt het pensioenfonds over een periode van 5 jaren te veel in negatieve zin af van de benchmark, dan kunnen werkgevers vragen om vrijstelling van deelname aan het pensioenfonds. Veertien pensioenfonds, waaronder ons fonds, hadden over 2008 een te lage z-score. De z-score van ons fonds in 2008 was -2,87. De (voorlopige) z-score voor het jaar 2009 is 0,54 en de vijfjaar toets is 0,26 (gebaseerd op nieuwe stijl). Het pensioenfonds voldoet met deze score aan de gestelde normen.

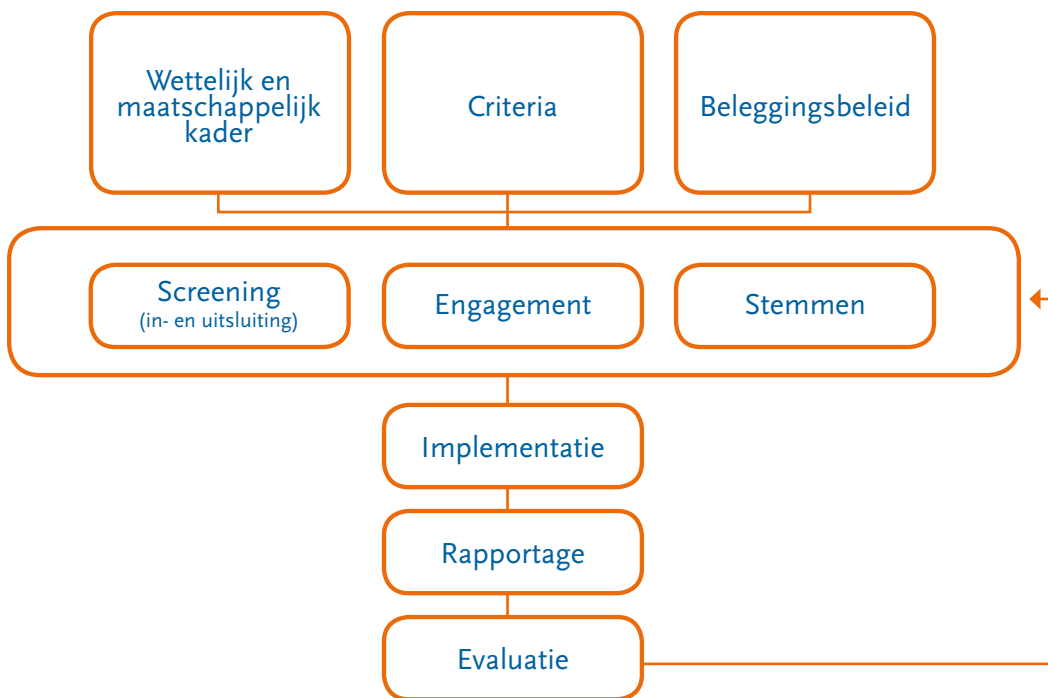
3.9.7 Maatschappelijk Verantwoord Beleggen

Het fonds heeft het Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) al sinds de oprichting van het fonds in haar beleggingsbeleid geïntegreerd en wil zich via haar vermogensbeheerder(s) als duurzaam belegger opstellen. Daartoe wordt er rekening gehouden met wettelijke verplichtingen en maatschappelijke ontwikkelingen zoals onder andere zijn vastgelegd in de Code Tabaksblad. De Verenigde Naties (VN) hebben in 2006 de Principles for Responsible Investment (VNPRI) vastgelegd. De PWRI heeft besloten zich aan te sluiten bij beide richtlijnen.

Op jaarbasis (en indien nodig frequenter) wordt een prioriteitenlijst samengesteld op basis van een combinatie van top down- (macro-economische risico's op het gebied van milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur) en bottom up factoren (input van het fonds, mogelijkheid tot beïnvloeding en het belang in bepaalde ondernemingen). Tevens worden een aantal criteria op het gebied van milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur (ESG-criteria) vastgesteld.

Hiermee wordt gescreend, actief gebruik gemaakt van het spreek- en stemrecht op aandeelhoudersvergaderingen en een constructieve dialoog (engagement) aangegaan met ondernemingen in de portefeuille. Ten slotte hanteert het fonds een beleggingsbeleid waarbij bedrijven die clusterbommen en landmijnen produceren worden uitgesloten.

Onderstaand een schematische weergave van het beleid:

3.9.7.1 Verantwoord Beleggingsbeleid

Het Verantwoord Beleggingsbeleid van PWRI is gebaseerd op:

1. Screening door middel van uitsluiting

In 2007 heeft het PWRI besloten dat het niet wenst te beleggen in ondernemingen die zich bezighouden met de productie van landmijnen en clusterbommen. Een lijst met ondernemingen die worden uitgesloten is op verzoek verkrijgbaar. Daarnaast sluit PWRI o.a. bedrijven en instanties uit die gebruikmaken van kinderarbeid of veroordeeld zijn voor fraude.

Momenteel maakt het PWRI deel uit van een werkgroep van diverse pensioenfondsen om te bepalen of nog andere uitsluitingcriteria op de beleggingsportefeuille moeten worden toegepast, maar PWRI heeft vooralsnog besloten het uitsluitingbeleid niet uit te breiden met andere sectoren en producten. Bovendien heeft het PWRI besloten om voorlopig het screeningsbeleid niet uit te breiden met het opnemen van ondernemingen in de beleggingsportefeuille die zich positief onderscheiden op bepaalde thema's die voor het PWRI belangrijk zijn. Dit wordt ook wel screening door middel van insluiting genoemd.

2. Engagement (een actieve dialoog)

Om als actieve aandeelhouder op te treden heeft het PWRI haar vermogensbeheerder(s) opdracht tot engagement gegeven. Het PWRI wil ondernemingen waarin wordt belegd door een actieve dialoog via haar vermogensbeheerder(s) aansporen hun prestaties te bevorderen door betere werkwijzen op het gebied van milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur. Uiteraard vormen de Principles for Responsible Investment (PRI) alsook de Code Tabaksblad de basis voor deze actieve dialoog. Het PWRI controleert de resultaten van deze dialoog door middel van periodieke rapportage die het PWRI ontvangt van haar vermogensbeheerder(s). Op kwartaalbasis wordt in de reo@-kwartaalrapportage uitgebreid verslag gedaan over de ondernemingen waarmee de dialoog is aangegaan en de onderwerpen die besproken zijn. Ook wordt in deze rapportage een samenvatting gegeven van de resultaten die bereikt zijn.

3. Stemmen via aandeelhoudersvergaderingen

Via de vermogensbeheerder(s) wordt wereldwijd op een transparante manier het stemrecht van het PWRI ten uitvoer gebracht. Hiermee voldoet het PWRI ook aan de richtlijnen van de Code Tabaksblat. Er zijn duidelijke corporate governance-richtlijnen geformuleerd die de basis vormen voor de uitoefening van het stemrecht. Deze richtlijnen bevatten wereldwijde standaarden, maar houden ook rekening met lokale gebruiken. Het doel is altijd hetzelfde: het behouden en verbeteren van de aandeelhouderswaarde door transparante verslaggeving en verantwoording door het bestuur en management. Indien niet conform de aanbevelingen van het bestuur wordt gestemd, gaat er een brief naar de betreffende onderneming met een uitleg waarom tegen wordt gestemd. Het PWRI controleert het stemgedrag door middel van periodieke rapportage die het PWRI ontvangt van haar vermogensbeheerder(s). Op kwartaalbasis wordt in de reo®-kwartaalrapportage een samenvatting gegeven over de wijze waarop gestemd is.

Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO)

Pensioenfondsden worden zich er steeds meer van bewust dat zij een verantwoordelijkheid dragen voor zaken zoals wapenhandel, klimaatverandering, biodiversiteit en mensenrechten. Om hun inspanningen te meten en te vergelijken onderneemt de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) een jaarlijks vergelijkbaar onderzoek naar het verantwoordelijk beleggingsgedrag van Pensioenfondsden. De Vereniging brengt de duurzame barometer van (een gedeelte van) de Pensioenfondsden in kaart. Dit onderzoek is een samenwerkingsverband van de VBDO met de Ministeries van Economische – en Buitenlandse Zaken en OxfamNovib.

Aan het eind van het verslagjaar kwam voor de derde keer het jaarrapport uit van de VBDO. Uit de cijfers blijkt onomstotelijk dat er progressie wordt gemaakt met Duurzaam Beleggen. Gedurende de afgelopen drie jaar heeft een significant aantal Pensioenfondsden grote vooruitgang geboekt in de ontwikkeling, implementatie en verslaggeving van hun respectievelijke Verantwoorde Investeringsstrategieën. Een andere conclusie is evenwel dat er nog veel voor verbetering vatbaar is, met name de transparantie naar (onderliggende) vermogensbeheerders en of die geselecteerd worden op ethische criteria is een aandachtspunt. PWRI is in 2009 het fonds dat de grootste progressie heeft gemaakt t.a.v. 2008 en behoort qua score nu bijna tot de top 10 van Nederland.

3.9.8 Vooruitblik 2010

Groei: Naar verwachting zal de economische groei in 2010 voorzichtig verder herstellen. De groei zal in de VS hoger uitkomen dan in Europa. In Emerging Markets zal de groei opnieuw gemiddeld 4% hoger kunnen zijn dan in het Westen. De inflatie zal vooralsnog laag blijven door de lage (en zelfs dalende) kerninflatie, maar de inflatie zal niet omslaan in deflatie door de stijging van de grondstoffenprijzen.

Aandelen: 2010 kan echter een volatiel jaar worden voor aandelen, met misschien minder goede opbrengsten, indien de centrale banken te rigoureuus hun beleid van zeer ruime liquiditeit terugdraaien. Per saldo zou zelfs bij het geleidelijk terugschroeven van het ruime monetaire beleid in combinatie met de hierboven beschreven groeiverwachtingen toch een positieve opbrengst van aandelen verwacht kunnen worden, met name in Emerging Markets.

Bedrijfsobligaties: Voor bedrijfsobligaties is een economisch herstel waarbij men in het algemeen voorzichtig is met het aangaan van extra schulden gunstig. Het grootste deel van de daling van de credit spreads is echter reeds achter de rug.

Korte rente: De korte rente kan nog langdurig zeer laag blijven. Misschien worden de korte rentes na het derde kwartaal verhoogd uit angst voor het ontstaan van bubbels op de kapitaalmarkt. De in vele landen zeer hoge werkloosheid en de zeer lage kerninflatie maken het wel degelijk mogelijk dat centrale banken wachten met eventuele rente verhogingen tot 2011.

Lange rente: De 10-jaars rente in Duitsland zou in een range van 3-4% kunnen blijven. De aantrekkelijke economische groei zou moeten leiden tot een hogere reële rente, maar de inflatieangst vanwege het te ruime monetaire beleid zou kunnen afnemen, vooral als de kerninflatie verder daalt. Daardoor zou de rente per saldo niet zo veel hoeven te veranderen.

Risicoscenario: Het risicoscenario is dat het vertrouwen in 2010 niet voldoende terugkomt om de groei duurzaam te maken terwijl overheden ondertussen reeds wel belastingverhogingen aankondigen en minder gaan uitgeven. Dat zou een aanzienlijke daling op de aandelenmarkten kunnen veroorzaken met een opnieuw behoorlijk oplopen van de creditspreads. De lange rente op veilige staatsleningen kan dan behoorlijk dalen. Dat is overigens onzeker, omdat de markt daarentegen in die situatie op lange termijn verder uit de hand lopende overheidstekorten kan verwachten.

Jaarrekening 2009

Balans per 31 december 2009

(in eenheden van duizend euro)

		31 december 2009	31 december 2008
Activa			
Beleggingen	(1)		
<i>Beleggingen voor risico pensioenfonds</i>			
Zakelijke waarden		1.735.494	1.204.647
Vastrentende waarden		1.759.144	1.852.319
Derivaten		91.208	1.301
Overige beleggingen		93.949	140.623
		<u>3.679.795</u>	<u>3.198.890</u>
<i>Beleggingen voor risico deelnemers</i>			
Zakelijke waarden		49.715	35.200
Vastrentende waarden		260.583	217.076
Overige beleggingen		(1.344)	-
		<u>308.954</u>	<u>252.276</u>
		3.988.749	3.451.166
Vorderingen en overlopende activa	(2)		
Premies		703	3.411
Overige vorderingen		1.982	3.407
		<u>2.685</u>	<u>6.818</u>
Liquide middelen	(3)	11.707	15.960
		<u>4.003.141</u>	<u>3.473.944</u>

		31 december 2009	31 december 2008
Passiva			
Stichtingskapitaal en reserves	(4)		
Cumulatief verliessaldo		(673.815)	(723.496)
Weerstandreserve		579.893	387.623
Premie egalisatiereserve		92.419	31.963
		<u>(1.503)</u>	<u>(303.910)</u>
Technische voorzieningen	(5)		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds		3.655.732	3.486.006
Overige technische voorzieningen		19.129	33.321
		<u>3.674.861</u>	<u>3.519.327</u>
Andere voorzieningen			
Andere voorzieningen		228	215
Langlopende schulden	(7)	288.339	229.415
Kortlopende schulden	(8)	41.216	28.897
		<u>4.003.141</u>	<u>3.473.944</u>

Staat van baten en lasten over 2009

(in eenheden van duizend euro)

		2009	2008
Baten			
Premiebijdragen risico pensioenfonds	(9)	311.586	300.553
Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds	(10)	285.058	(195.989)
Beleggingsresultaten voor risico deelnemers	(11)	76.603	(93.146)
Overige baten	(12)	61	96.580
		<u>673.308</u>	<u>107.998</u>
Lasten			
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen	(13)		
Pensioenopbouw		188.170	201.627
Wijziging voorziening pensioenverplichtingen uit hoofde van waardeoverdrachten	(20)		(226)
Rentetoevoeging		89.647	124.448
Onttrekking voor pensioenuitkeringen		(129.611)	(115.815)
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten		2.714	(4.581)
Wijziging marktrente		(146.077)	621.041
Wijziging overige actuariële uitgangspunten		707	-
Verzwarend overlevingstafels		71.681	-
Overige mutaties		<u>92.515</u>	<u>41.240</u>
Totaal mutatie voorziening pensioenverplichtingen		169.726	867.734
Pensioenuitkeringen	(14)	128.655	117.667
Pensioenuitvoeringskosten	(15)	10.607	9.719
Saldo overdrachten van rechten	(16)	8	(86)
Wijziging overige technische voorziening	(17)	(14.179)	(12.606)
Overige lasten	(18)	76.084	-
Saldo boekjaar		<u>302.407</u>	<u>(874.430)</u>
		<u>673.308</u>	<u>107.998</u>
Bestemming saldo boekjaar			
Algemene reserve		-	(176.490)
Cumulatief verliessaldo		49.681	(723.496)
Weerstandsreserve		192.270	5.356
Premie egaliseringsreserve		60.456	20.200
		<u>302.407</u>	<u>(874.430)</u>

Toelichting op de balans per 31 december 2009

1. Beleggingen

Beleggingen voor risico pensioenfonds

	Stand per 1 januari	Aankopen, investeringen en verstrekking	Voor- en nadelige verschillen	Verkopen en aflossingen	Stand per 31 december
Zakelijke waarden					
Vastgoed	400.732	99.871	(24.245)	(179.242)	297.116
Aandelen	803.915	781.089	258.058	(404.684)	1.438.378
	<u>1.204.647</u>	<u>880.960</u>	<u>233.813</u>	<u>(583.926)</u>	<u>1.735.494</u>
Vastrentende waarden					
Obligaties	276.897	353.552	99.651	(57.907)	672.193
Participaties in hypotheke	207.260	-	(5.180)	(1.873)	200.207
Leningen op schuldbekentenis	181	-	4	(16)	169
Deposito's	42.104	-	-	(40.914)	1.190
LDI pools	1.325.877	45.719	(115.935)	(370.276)	885.385
	<u>1.852.319</u>	<u>399.271</u>	<u>(21.460)</u>	<u>(470.986)</u>	<u>1.759.144</u>
Derivaten					
Derivaten	1.301	76.320	17.694	(16.648)	78.667
Overige beleggingen					
GTAA en Commodities	141.168	113.517	3.968	(166.266)	92.387
Overige beleggingen	(545)	2.107	-	-	1.562
	<u>140.623</u>	<u>115.624</u>	<u>3.968</u>	<u>(166.266)</u>	<u>93.949</u>
	<u>3.198.890</u>	<u>1.472.175</u>	<u>234.015</u>	<u>(1.237.826)</u>	<u>3.667.254</u>
Derivaten met een negatieve waarde	-	-	-	-	12.541
Beleggingen	<u>3.198.890</u>				<u>3.679.795</u>

Uitsplitsing actuele waarde naar waarderingmethode

Op basis van de stand ultimo boekjaar kan het volgende onderscheid worden gemaakt:

	Directe markt-noteringen	Afgeleide markt-noteringen	Waarderingsmodellen en technieken	Totaal
31 december 2009				
Vastgoed	-	-	297.116	297.116
Aandelen	1.370.410	67.968	-	1.438.378
Obligaties	282.831	1.274.748	-	1.557.579
Hypothecaire leningen	-	60.273	139.933	200.206
Leningen op schuldbekentenis	-	169	-	169
Deposito's	1.190	-	-	1.190
Derivaten	-	78.667	-	78.667
Commodities	67.876	-	-	67.876
GTAA	-	24.511	-	24.511
Cash	1.562	-	-	1.562
	<u>1.723.869</u>	<u>1.506.336</u>	<u>437.049</u>	<u>3.667.254</u>

Zakelijke waarden

	2009	2008
Vastgoed		
<i>Indirecte beleggingen</i>		
Participaties vastgoedfondsen	289.050	317.303
Participaties aandelenfonds vastgoed	-	74.111
	<u>289.050</u>	<u>391.414</u>
Kortlopende vorderingen inzake vastgoed	7.132	5.845
Liquide middelen inzake vastgoed	934	3.473
	<u>297.116</u>	<u>400.732</u>
Aandelen		
<i>Indirecte beleggingen</i>		
Participaties in aandelenfondsen	1.438.378	803.915
	<u>1.438.378</u>	<u>803.915</u>
Totaal zakelijke waarden	<u>1.735.494</u>	<u>1.204.647</u>
Vastrentende waarden		
Obligaties		
<i>Directe beleggingen</i>		
Officieel genoteerd	233.351	-
<i>Indirecte beleggingen</i>		
Participaties in obligatiefondsen	436.795	276.897
Kortlopende vorderingen inzake obligaties	2.047	-
	<u>672.193</u>	<u>276.897</u>
Participaties in hypotheek		
<i>Indirecte beleggingen</i>		
Participaties in hypotheekfondsen	196.811	201.990
Kortlopende vorderingen inzake participaties in hypotheek	3.345	5.260
Liquide middelen inzake participaties in hypotheek	51	10
	<u>200.207</u>	<u>207.260</u>
Leningen op schuldbekentenis	<u>169</u>	<u>181</u>
Deposito's		
Deposito's	<u>1.190</u>	<u>42.104</u>
LDI pools		
<i>Indirecte beleggingen</i>		
Participaties	<u>885.385</u>	<u>1.325.877</u>
Totaal vastrentende waarden	<u>1.759.144</u>	<u>1.852.319</u>
Derivaten		
Valutaderivaten	-	1.301
Rentederivaten	<u>91.208</u>	<u>-</u>
	<u>91.208</u>	<u>1.301</u>

	Positieve waarde	31-12-2009 Negatieve waarde	Saldo	Positieve waarde	31-12-2008 Negatieve waarde	Saldo
Derivaten						
Valutaderivaten	-	12.541	(12.541)	1.301	-	1.301
Rentederivaten	91.208	-	91.208	-	-	-
Totaal derivaten	<u>91.208</u>	<u>12.541</u>	<u>78.667</u>	<u>1.301</u>	<u>-</u>	<u>1.301</u>
Overige beleggingen						
GTAA en Commodities						
GTAA en Commodities				<u>92.387</u>		<u>141.168</u>
Overige beleggingen						
Liquide middelen						
inzake overige beleggingen			1.562		-	
Kortlopende vorderingen						
inzake overige beleggingen			<u>-</u>	<u>1.562</u>	<u>(545)</u>	<u>(545)</u>
Totaal overige beleggingen				<u>93.949</u>		<u>140.623</u>

Beleggingen voor risico deelnemer

	Aankopen, Stand per 1 januari	investeringen en verstrekking	Beleggings resultaten	Verkopen en aflossingen	Stand per 31 december
Zakelijke waarden					
Aandelen	35.200	16.939	15.412	(17.836)	49.715
Vastrentende waarden					
Obligaties	217.076	-	55.325	(12.100)	260.301
Deposito's	-	282	-	-	282
	<u>217.076</u>	<u>282</u>	<u>55.325</u>	<u>(12.100)</u>	<u>260.583</u>
Derivaten					
Derivaten	-	-	551	(1.101)	(550)
Overige beleggingen					
Overige beleggingen	-	-	-	(1.344)	(1.344)
	<u>252.276</u>	<u>17.221</u>	<u>71.288</u>	<u>(32.381)</u>	<u>308.404</u>
Derivaten met een negatieve waarde	-				550
	<u>252.276</u>				<u>308.954</u>

	31 december 2009	31 december 2008
Zakelijke waarden		
Aandelen		
<i>Indirecte beleggingen</i>		
Participaties in aandelenfondsen	<u>49.715</u>	<u>35.200</u>
Vastrentende waarden		
Obligaties		
<i>Indirecte beleggingen</i>		
Participaties in obligatiefondsen	<u>260.301</u>	<u>217.076</u>
Deposito's		
Deposito's	<u>282</u>	<u>-</u>
Totaal vastrentende waarden	<u>260.583</u>	<u>217.076</u>
Overige beleggingen		
<i>Overige beleggingen</i>		
Kortlopende schulden inzake overige beleggingen	<u>(1.344)</u>	<u>-</u>
Totaal beleggingen	<u>3.988.749</u>	<u>3.451.166</u>

2. Vorderingen en overlopende activa

	2009	2008
Premies		
Aan het eind van het boekjaar vastgestelde nog te ontvangen premies	283	2.932
	<u>283</u>	<u>2.932</u>
In volgend boekjaar is nader vastgesteld over:		
Te vorderen wegens te laag vastgestelde voorschotten	420	479
	<u>703</u>	<u>3.411</u>
Overige vorderingen		
Hieronder zijn opgenomen inzake:		
<i>Pensioenen</i>		
Uitkeringen	502	261
te verrekenen met spaarders	1.344	-
Waardeoverdrachten	<u>32</u>	<u>223</u>
	1.878	484
<i>Kosten</i>		
Administratiekosten	-	220
Accountantskosten	-	6
Overige	104	-
Schikking TOP-aanvullingsregeling	<u>-</u>	<u>2.697</u>
	104	2.923
Totaal van de overige vorderingen	<u>1.982</u>	<u>3.407</u>
3. Liquide middelen		
Rekening courant Staalbankiers	<u>11.707</u>	<u>15.960</u>

Passiva

4. Stichtingskapitaal en reserves

	2009	2008
Algemene reserve		
Stand per 1 januari	-	176.490
Mutatie: deel van het saldo boekjaar	-	(176.490)
Stand per 31 december	-	-
Solvabiliteit		
Aanwezig eigen vermogen	(1.503)	(303.910)
Minimaal vereist eigen vermogen	158.019	151.331
Vereist eigen vermogen	579.893	387.623
Dekkingsgraad	100,0	91,4

De dekkingsgraad van het pensioenfonds bedraagt per 31 december 2009: 100% (31 december 2008: 91%).
De dekkingsgraad is als volgt berekend:

$(\text{Totaal activa} - / - \text{schulden} - / - \text{andere voorzieningen}) / \text{Technische voorzieningen}$

De minimaal vereiste dekkingsgraad per 31 december 2009 bedraagt: 104,3% (31 december 2008: 104,3%)
De vereiste dekkingsgraad per 31 december 2009 bedraagt: 115,8% (31 december 2008: 111,0%)

De vermogenspositie van het pensioenfonds kan worden gekarakteriseerd als in dekkings- en reservetekort.

Voor de berekening van het vereiste eigen vermogen wordt gebruik gemaakt van een standaard model.

Ontwikkelingen 2009 met betrekking tot de dekkingsgraad en het herstelplan

In 2009 heeft de dekkingsgraad zich ten opzichte van het herstelplan als volgt ontwikkeld:

	Herstelplan 2009 %	Werkelijk 2009 %
Dekkingsgraad per 1 januari 2009	90,3	91,4
Sturingsmiddelen		
Premie	1,7	1,6
Rendement op beleggingen	2,7	5,8
	<u>4,4</u>	<u>7,4</u>
Overige effecten		
Rentetermijnstructuur	-	4,0
Uitkering	-/- 0,3	-/- 0,3
Overige	-	-/- 2,5
	<u>-/- 0,3</u>	<u>1,2</u>
Dekkingsgraad per 31 december 2009	<u>94,4</u>	<u>100,0</u>

De dekkingsgraad bedroeg op 31 december 2009 100% en liep daarmee voor op het herstelplan dat uitgaat van 94,4% op die datum.

Toelichting op de werkelijke ontwikkeling van de dekkingsgraad ten opzichte van het herstelplan in 2009:

- Rendement; De werkelijke opbrengst van de beleggingen in 2009 ligt hoger dan waarmee in de aanname voor het herstelplan rekening is gehouden.
- Rentetermijnstructuur (RTS); Ten tijde van het opstellen van het herstelplan waren de actuele gegevens voor de RTS nog niet bekend en is van een ongewijzigde RTS uitgegaan. De actuele RTS vertoont een stijging ten opzichte van ultimo 2008 waardoor op dit onderdeel een verbetering ten opzichte van het herstelplan is gerealiseerd.
- Overige; Het bestuur heeft besloten om, vooruitlopend op de publicatie van de nieuwe prognosetafels door het AG, de voorziening pensioenverplichtingen ultimo 2009 te verhogen met 2,0%. Deze verhoging van de voorziening verklaart een groot deel van de afwijking ten opzichte van het herstelplan.

	2009	2008
Cumulatief verliessaldo		
Stand per 1 januari	(723.496)	-
Mutatie: deel van het saldo boekjaar	49.681	(723.496)
Stand per 31 december	<u>(673.815)</u>	<u>(723.496)</u>
Weerstandsreserve		
Stand per 1 januari	387.623	382.267
Mutatie: deel van het saldo boekjaar	192.270	5.356
Stand per 31 december	<u>579.893</u>	<u>387.623</u>
Premie egalisatiereserve		
Stand per 1 januari	31.963	11.763
Mutatie: deel van het saldo boekjaar	60.456	20.200
Stand per 31 december	<u>92.419</u>	<u>31.963</u>

Voorzieningen

5. Technische voorzieningen

	2009	2008
Pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Stand per 1 januari	3.486.006	2.618.272
Toevoeging pensioenopbouw	188.170	201.627
Rentetoevoeging	89.647	124.448
Verzwarend overlevingstafels	71.681	-
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	(129.611)	(115.815)
Toevoeging resp. onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	2.714	(4.581)
Wijziging marktrente	(146.077)	621.041
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	707	-
Overige wijzigingen	92.515	41.240
Saldo overdrachten van rechten	(20)	(226)
Stand per 31 december	<u>3.655.732</u>	<u>3.486.006</u>

Hieronder is een uitsplitsing van de opbouw van de voorziening voor risico pensioenfonds naar aantal en omvang op basis van de soort deelnemer.

	Aantal	2009 €	Aantal	2008 €
Actieve deelnemers	104.143	2.473.633	105.677	2.427.359
Pensioengerechtigden	35.639	915.480	41.948	802.452
Gewezen deelnemers	79.246	266.619	102.904	256.195
Totaal	<u>219.028</u>	<u>3.655.732</u>	<u>250.529</u>	<u>3.486.006</u>

Overige technische voorzieningen

	2009	2008
<i>Voorziening actuariële oprenting</i>		
Stand per 1 januari	14.478	24.812
Vermeerdering voorziening	(14.478)	(10.334)
Stand per 31 december	<u>-</u>	<u>14.478</u>
<i>Voorziening uitlooprisico PVD</i>		
Stand per 1 januari	18.843	21.141
Mutatie voorziening	286	(2.298)
Stand per 31 december	<u>19.129</u>	<u>18.843</u>

6. Andere voorzieningen

	2009	2008
Spaarfonds gemoedsbezwaarden		
Stand per 1 januari	215	189
Storting bijdragen	13	16
Intrestvergoeding	-	10
Stand per 31 december	<u>228</u>	<u>215</u>

7. Langlopende schulden

Overige schulden

Hieronder zijn opgenomen inzake:

	2009	2008
<i>Spaartegoeden</i>		
Stand per 1 januari	229.415	307.356
Correctie rendement vorig boekjaar	8.652	-
Nagekomen spaartegoeden	34	8
Bijgeboekte rente	51.561	(56.294)
Verrekening spaarpremie en spaarintrest	(20.000)	(23.000)
Correctie uitgekeerde spaartegoeden voorgaand boekjaar	2.806	1.345
Langlopend deel per 31 december	<u>272.468</u>	<u>229.415</u>
<i>Nog te verrekenen met spaarders</i>		
Stand per 1 januari	-	37.534
Onttrekking ten gunste van de rekening van baten en lasten	15.871	(37.534)
Langlopend deel per 31 december	<u>15.871</u>	<u>-</u>

Nog te verrekenen met spaarders betreft het saldo van de verschillen in voorgaande jaren tussen het veronderstelde rendement op beleggingen, waarop de aan de spaartegoeden toegerekende intrest is gebaseerd en het werkelijke rendement.

8. Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden

Hieronder zijn opgenomen inzake:

	2009		2008	
<i>Spaartegoeden</i>				
Geschat kortlopend deel spaartegoeden	20.000		23.000	
Te verrekenen spaartegoeden	<u>65</u>		<u>52</u>	
		20.065		23.052
<i>Rekening-courant derden</i>				
Rekening courant vermogensbeheerder		572		-
<i>Te verrekenen premies</i>				
Vastgestelde nog te verrekenen premies		293		346
<i>Derivaten</i>				
Valutaderivaten risico pensioenfonds	12.541		-	
Valutaderivaten risico deelnemers	<u>550</u>		<u>-</u>	
		13.091		-
<i>Pensioenen</i>				
Waardeoverdrachten	27		52	
Uitkeringen	44		50	
Belastingen en sociale lasten	<u>3.417</u>		<u>3.205</u>	
		3.488		3.307
<i>Kosten</i>				
Administratiekosten	239		16	
Advies- en controlekosten	121		229	
Beleggingskosten	2.984		1.866	
Overige	<u>363</u>		<u>60</u>	
		3.707		2.171
<i>Crediteuren</i>				
		-		21
Totaal van de overige schulden		<u><u>41.216</u></u>		<u><u>28.897</u></u>

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Langlopende contractuele verplichtingen

Het fonds heeft met de vermogensbeheerder F&C Netherlands een beheerovereenkomst afgesloten voor onbepaalde tijd met een opzegtermijn van 12 maanden.

Het fonds heeft met de vermogensbeheerder Syntus Achmea Vastgoed per 1 januari 2009 een beheerovereenkomst voor onbepaalde tijd afgesloten met een opzegtermijn van 6 maanden.

Het bestuur heeft een locatie gehuurd bij SPF Beheer. Er is een huurcontract getekend dat loopt tot 31 december 2012 waarna het contract van rechtswege eindigt. De totale huurkosten (inclusief servicekosten) bedragen circa 90 op jaarbasis.

Inhaaltoeslag

In verband met de financiële positie per 1 januari 2009 heeft het bestuur besloten de aanspraken en rechten niet te indexeren. Zodra de financiële positie dit toelaat kan het bestuur eventueel besluiten tot het toekennen van inhaaltoeslag. Deelnemers en gepensioneerden hebben geen recht op inhaaltoeslag.

Derivaten

Voor de contractomvang van de derivaten wordt verwezen naar de toelichting behorende tot de jaarrekening 2009 paragraaf "specifieke financiële instrumenten (derivaten)".

Investeringsverplichtingen

Per eind 2009 zijn verplichtingen aangegaan met betrekking tot investeringstoezeggingen in Vastgoedfondsen In 2010 voor in totaal 13.292.

Toelichting op de staat van baten en lasten over het boekjaar 2009

Baten

De omzet zijnde de premies en de directe beleggingsopbrengsten bedraagt 367.956 (vorig boekjaar 340.078).

9. Premiebijdragen risico pensioenfonds

	Werkgevers- gedeelte	Werknemers- gedeelte	2009	2008
Periodieke premies				
- verplichte verzekering	217.543	93.232	310.775	299.796
- voortgezette verzekering	802	9	811	757
	<u>218.345</u>	<u>93.241</u>	<u>311.586</u>	<u>300.553</u>
			<u>311.586</u>	<u>300.553</u>

Samenstelling premiebijdragen

De kostendekkende premie over het boekjaar bedraagt € 309.704, de feitelijke premie over het boekjaar bedraagt € 311.586 en de gedempte premie over het boekjaar bedraagt € 251.130.

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord. De samenstelling van de gedempte premie is als volgt:

	2009	2008
Kosten pensioenopbouw	171.826	159.082
Pensioenuitvoeringskosten	6.816	6.575
Solvabiliteitsopslag	24.211	32.893
Actuarieel benodigde premie t.b.v. voorwaardelijke rechten	48.277	70.940
	<u>251.130</u>	<u>269.490</u>

Beleggingsopbrengsten

10. Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds

Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds 2009

	Directe beleggings- opbrengsten	Indirecte beleggings- opbrengsten	Kosten van vermogens- beheer	Totaal
Vastgoed	13.039	(24.245)	(3.324)	(14.530)
Aandelen	35.079	258.058	-	293.137
Vastrentende waarden	8.335	(21.460)	(2.604)	(15.729)
Derivaten	-	17.694	-	17.694
Overige beleggingen	289	3.968	-	4.257
Overig	229	-	-	229
	<u>56.971</u>	<u>234.015</u>	<u>(5.928)</u>	<u>285.058</u>

Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds 2008

	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheer	Totaal
Vastgoed	14.404	(93.818)	(2.836)	(82.250)
Aandelen	11.522	(551.675)	-	(540.153)
Vastrentende waarden	10.001	478.784	(1.884)	486.901
Derivaten	-	(1.705)	-	(1.705)
Overige beleggingen	388	(62.380)	-	(61.992)
Overig	3.210	-	-	3.210
	<u>39.525</u>	<u>(230.794)</u>	<u>(4.720)</u>	<u>(195.989)</u>

	2009	2008
<i>Zakelijke waarden</i>		
Vastgoedbeleggingen	(14.530)	(82.250)
Aandelen	293.137	(540.153)
	<u>278.607</u>	<u>(622.403)</u>
<i>Vastrentende waarden</i>		
Obligaties	98.241	463.521
Participaties in hypotheke	1.951	23.360
Leningen op schuldbekentenis	(115.921)	20
	<u>(15.729)</u>	<u>486.901</u>
<i>Derivaten</i>		
Valutaderivaten	17.694	(1.705)
<i>Overige beleggingen</i>		
Liquiditeiten	4.257	(61.992)
<i>Overig</i>		
Intrest liquide middelen	222	3.200
Overige rente	7	10
	<u>229</u>	<u>3.210</u>

11. Beleggingsresultaten voor risico deelnemers 2009

	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheer	Totaal
Aandelen	6.134	15.412	(825)	20.721
Vastrentende waarden	-	55.325	-	55.325
Derivaten	-	551	-	551
Overige beleggingen	6	-	-	6
	<u>6.140</u>	<u>71.288</u>	<u>(825)</u>	<u>76.603</u>

Beleggingsresultaten voor risico deelnemers 2008

	Directe beleggings- opbrengsten	Indirecte beleggings- opbrengsten	Kosten van vermogens- beheer	Totaal
Aandelen	-	(47.132)	(670)	(47.802)
Vastrentende waarden	-	(44.854)	(490)	(45.344)
	<u>-</u>	<u>(91.986)</u>	<u>(1.160)</u>	<u>(93.146)</u>

	2009	2008
<i>Zakelijke waarden</i>		
Aandelen	<u>20.721</u>	<u>(47.802)</u>
<i>Vastrentende waarden</i>		
Obligaties	<u>55.325</u>	<u>(45.344)</u>
<i>Derivaten</i>		
Valutaderivaten	<u>551</u>	<u>-</u>
<i>Overige beleggingen</i>		
Overige beleggingen	<u>6</u>	<u>-</u>
Totaal beleggingsresultaten voor risico deelnemers	<u><u>76.603</u></u>	<u><u>(93.146)</u></u>

12. Overige baten

Bijdragen spaarfonds voor gemoedsbezwaarden	13	16
Resultaat voorziening tegen verlies op premievorderingen	-	39
Schikking TOP-aanvullingsregeling	48	2.697
Nog te verrekenen met spaarders Aanvullende Oudedagsvoorziening	-	37.534
Intrest Spaartegoeden	-	56.294
	<u>61</u>	<u>96.580</u>

Lasten

12. Mutatie voorziening pensioenverplichtingen

	2009	2008
<i>Pensioenopbouw</i>		
Pensioenopbouw	188.170	201.627
<i>Wijziging voorziening pensioenverplichtingen uit hoofde van waardeoverdrachten</i>		
Inkomende waardeoverdrachten actuair	(2)	1.624
Uitgaande waardeoverdrachten actuair	(18)	(1.850)
	<u>(20)</u>	<u>(226)</u>
<i>Rentetoevoeging</i>		
Interest toevoeging voorziening pensioenverplichtingen tegen rekenrente 2,544% (2008: 4,696%)	<u>89.647</u>	<u>124.448</u>
<i>Onttrekking voor pensioenuitkeringen</i>		
Onttrekking uit de voorziening pensioenverplichtingen en pensioenuitkeringen	<u>(129.611)</u>	<u>(115.815)</u>
<i>Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten</i>		
Vrijval excassokosten voorziening voor pensioenverplichtingen	<u>2.714</u>	<u>(4.581)</u>
<i>Wijziging marktrente</i>		
De voorziening pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op basis van de rentetermijnstructuur	<u>(146.077)</u>	<u>621.041</u>
<i>Wijziging overige actuairale uitgangspunten</i>		
Wijziging nieuwe overlevingstafels	<u>707</u>	<u>-</u>
<i>Verzwarende overlevingstafels</i>		
Verzwarende overlevingstafels	<u>71.681</u>	<u>-</u>
<i>Overige mutaties</i>		
Sterfte	(1.417)	12.218
Arbeidsongeschiktheid	11.362	12.017
Overige technische grondslagen	-	17.005
Mutaties	48.410	-
Overige	34.160	-
	<u>92.515</u>	<u>41.240</u>

Het bedrag Mutaties 48.410 bestaat uit 41.607 lasten uit de B en C regeling en 6.823 Flexibilisering en Mutaties, resteert een bedrag van -/- 20 voor andere mutaties.

Het bedrag Overige 34.160 betreft de toename van het "Nog niet genoten VOP" en heeft voornamelijk betrekking op de populatie die in 2009 61,5 jaar is geworden.

	2009	2008
14. Pensioenuitkeringen		
Ouderdomspensioen	107.714	98.196
Nabestaandenpensioen	16.726	15.229
Wezenpensioen	362	338
Invalideitpensioen	2.615	2.692
Andere uitkeringen:		
- afkoop wegens gering bedrag	1.238	1.212
	<u>128.655</u>	<u>117.667</u>

15. Pensioenuitvoeringskosten

Aandeel administratiekosten Syntrus Achmea Pensioenbeheer		
Boekjaar	8.632	8.690
Vorig boekjaar	<u>198</u>	<u>(204)</u>
	8.830	8.486
Andere kosten:		
advieskosten	821	484
kosten controle van de jaarrekening/DNB-staten	47	41
bestuurskosten	233	226
incassokosten	-	(3)
overige kosten	676	485
	<u>10.607</u>	<u>9.719</u>

De beloning aan bestuurders bedraagt 173 (2008: 170).

Het fonds heeft in 2009 geen personeel in dienst. De beheersactiviteiten worden op basis van een uitvoeringsovereenkomst verricht door personeel in dienst van Syntrus Achmea Pensioenbeheer dan wel de vermogensbeheerder. De administratiekosten voor de uitvoering van de AOV-regeling (risico deelnemer) ad 519, exclusief kosten vermogensbeheer ad 825, zijn inbegrepen in de totale kosten ad 10.607 en bestaan uit:

- aandeel administratiekosten Syntrus Achmea 467
- bestuurskosten 19
- overige 33

Accountantskosten

De ten laste van het boekjaar gebrachte kosten voor de externe accountant en de accountantsorganisatie, genoemd in artikel 1, eerste lid, onder a en e, van de Wet toezicht accountantsorganisaties, zijnde KPMG zijn als volgt:

Totale honoraria voor het onderzoek van de jaarrekening	<u>47</u>	<u>41</u>
---	-----------	-----------

16. Saldo overdracht van rechten

Inkomende waardeoverdrachten overdrachtsom individueel	(7)	(2.049)
Uitgaande waardeoverdrachten overdrachtsom individueel	15	1.963
	<u>8</u>	<u>(86)</u>

17. Wijziging overige technische voorzieningen

Spaarfonds gemoedsbezwaarden	13	26
Voorziening uitloopriscio PVD	286	(2.298)
Voorziening actuariële oprenting	(14.478)	(10.334)
	<u>(14.179)</u>	<u>(12.606)</u>

	2009	2008
18. Overige lasten		
Intrest spaartegoeden	51.561	-
Nog te verrekenen met spaarders Aanvullende Oudedagsvoorziening	15.871	-
Correctie intrest spaartegoeden vorig boekjaar	8.652	-
	<u>76.084</u>	<u>-</u>

Toelichting behorende tot de jaarrekening 2009

Inleiding

Het doel van de Stichting Pensioenfonds Werk en (re)Integratie, statutair gevestigd te Amsterdam (hierna 'het fonds') is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het fonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Het fonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van de in de branche Werk en (re)Integratie verplicht gestelde aangesloten werkgevers.

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Alle bedragen zijn vermeld in euro's x 1.000.

Rubriceringswijzigingen

Met ingang van 2009 zijn de beleggingen uitgesplitst in beleggingen voor risico pensioenfonds en in beleggingen voor risico deelnemers.

Met betrekking tot diverse overige posten in de jaarrekening vindt in 2009 een andere uitsplitsing of samenvoeging plaats, die het inzicht in de jaarrekening bevordert. Dit heeft geen invloed op het vermogen en resultaat, de vergelijkende cijfers zijn voor vergelijkingsdoeleinden aangepast.

Schattingswijziging VPV

De publicaties van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en het Actuarieel Genootschap (AG) geven een wijziging aan van de voorzienbare trend in overlevingskansen. Om hiermee op een afdoende wijze rekening te houden is op basis van een bestuursbesluit, vooruitlopend op de aanstaande herziening van de AG-prognose-tafels, de voorziening pensioenverplichtingen verhoogd met een opslag van 2 %.

Het effect van deze schattingswijziging in het huidige verslagjaar bedraagt € 71.681. Dit resultaat is via de Staat van Baten en Lasten als 'Verzwarende overlevingstafels' in het verslagjaar verantwoord.

Grondslagen voor balanswaardering en resultaatbepaling

Algemeen

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta's worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen actuele waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum.

Grondslagen voor balanswaardering

Algemeen

De activa en passiva zijn, voor zover niet anders vermeld, gewaardeerd tegen nominale waarde.

1 Beleggingen

Beleggingen voor risico pensioenfonds

Algemeen

In overeenstemming met de Pensioenwet worden beleggingen gewaardeerd tegen actuele waarde. Overlopende activa en passiva alsmede liquiditeiten uit vermogensbeheer worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Het verschil tussen marktwaarde en nominale waarde is bij deze activa en passiva in het algemeen gering.

Participaties in beleggingsfondsen, die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor dat soort beleggingen.

Bij gemengde beleggingsfondsen wordt aangesloten bij de hoofdcategorie, bepaald op basis van marktwaarde.

Financiële instrumenten worden gebruikt ter afdekking van beleggingsrisico's en het realiseren van het vastgelegde beleggingsbeleid. Met ingang van dit boekjaar zijn de derivatenposities opgenomen als een afzonderlijke beleggingscategorie. Derivaten die deel uitmaken van een beleggingsfonds zijn opgenomen in de beleggingscategorie waarin dit beleggingsfonds is gerubriceerd.

Zakelijke waarden

Vastgoed

Vastgoed wordt gewaardeerd tegen actuele waarde per 31 december van het boekjaar. De actuele waarde van de directe belangen wordt bepaald middels gedurende het jaar uitgevoerde externe taxaties. Bij de bepaling wordt uitgegaan van de onderhandse verkoopwaarde, welke bij aanbidding in verhuurde staat, op de voor het onroerend goed meest geschikte wijze, na de beste voorbereiding, door de meest biedende gegadigde – niet zijnde de huurder – zou kunnen worden verkregen.

De kosten van verwerving, bestaande uit notariskosten, verschuldigde overdrachtsbelasting e.d., komen voor rekening van de koper en zijn derhalve in de actuele waarde begrepen. Elk kwartaal wordt circa 25% van de vastgoedportefeuille extern getaxeerd door een externe taxateur. Het overige deel van de portefeuille wordt per kwartaal gewaardeerd op basis van een interne indexering. Deze is gebaseerd op de externe taxaties per sector per kwartaal. Ten aanzien van de waardering per 31 december 2009 is voor de objecten die niet extern zijn getaxeerd, in het laatste kwartaal een update van de externe taxateur ontvangen.

Voor niet beursgenoteerde participaties en deelnemingen in onroerende zaken maatschappijen is dit de berekende intrinsieke waarde die de actuele waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Aandelen

Aandelen, waaronder tevens converteerbare obligaties zijn begrepen, worden gewaardeerd tegen marktwaarde. Voor niet ter beurse genoteerde participaties in aandelenfondsen is dit de berekende intrinsieke waarde, die de actuele waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Vastrentende waarden

Obligaties

Obligaties worden gewaardeerd tegen marktwaarde. Voor niet ter beurse genoteerde participaties in vastrentende waardenfondsen is dit de berekende intrinsieke waarde, die de actuele waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Participaties in hypotheke

Hypothecaire leningen worden gewaardeerd tegen marktwaarde. Voor participaties in hypotheekfondsen is dit de berekende intrinsieke waarde die de actuele waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Leningen op schuldbekentenis

Leningen worden gewaardeerd tegen marktwaarde, zijnde de contante waarde van de met vervroegde aflossing aangepaste kasstromen, verdisconteerd tegen de rente op staatsobligaties met vergelijkbare looptijden inclusief eventuele opslagen, behorende bij het risicoprofiel van de leningen.

Deposito's

Deposito's worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Voor deposito's is het verschil tussen marktwaarde en nominale waarde in het algemeen gering.

LDI Pools

LDI Pools worden gewaardeerd tegen marktwaarde. Dit is de berekende intrinsieke waarde, die de actuele waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd tegen reële waarde, te weten de relevante marktnotering of, als die er niet is, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingmodellen.

Derivaatcontracten met een negatieve waarde worden in de balans onder de overige schulden en overlopende passiva verantwoord.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd tegen marktwaarde.

Beleggingen voor risico deelnemers

Het pensioenfonds voert het beheer over de spaartegoeden met inachtneming van het bepaalde bij of krachtens artikel 46 van de CAO voor de Sociale Werkvoorziening. Dit zijn de beleggingen voor risico van de deelnemers.

Voor de waarderinggrondslagen inzake de waardering van beleggingen voor risico deelnemers wordt verwezen naar de beleggingen voor risico pensioenfonds.

2 Vorderingen en overlopende activa

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Voor zover noodzakelijk is een voorziening voor oninbaarheid in mindering gebracht.

3 Liquide middelen

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn. De liquide middelen staan ter vrije beschikking van het fonds.

4 Reserves

Algemene reserve

Deze reserve is een saldopost en dient ter opvang van tegenvallers anders dan waarvoor een specifieke reserve respectievelijk voorziening is getroffen.

Vereiste Eigen Vermogen

Voor de berekening van het vereiste eigen vermogen wordt gebruik gemaakt van een standaard model.

Cumulatief verliessaldo

In het boekjaar is een positief resultaat behaald. Bij de resultaatbestemming worden enerzijds de algemene reserves afgeboekt, daarnaast worden de weerstandreserve en de premie egalisatiereserve op niveau gebracht. Het nog resterende deel wordt als cumulatief verliessaldo verwerkt, dit wordt gepresenteerd als (negatief) onderdeel van het eigen vermogen.

Weerstandsreserve

In de jaarrekening is aansluiting gezocht bij de uitkomsten van de toetsing aan het vereist vermogen in de evenwichtssituatie door het vormen van een weerstandsreserve. De weerstandsreserve dient onder meer ter opvang van een mogelijke waardedaling van de beleggingen. Teneinde de weerstandsreserve op het gewenste niveau te brengen, wordt jaarlijks een deel van het saldo van de rekening van baten en lasten toegevoegd of onttrokken.

De hoogte van de benodigde weerstandsreserve wordt gecontroleerd door de waarmede actuaaris.

Premie egalisatiereserve

Binnen de huidige methodiek wordt vooralsnog een premie van 16% van de salarissom betaald, ook als de kostendekkende premie op basis van de rentetermijnstructuur van de laatste drie jaren minder dan 16% bedraagt. Het meerdere wordt in een aparte reserve bijgehouden en kan in de toekomst aangewend worden indien de kostendekkende premie meer dan 16% zou bedragen. Per balansdatum is daarom de premie egalisatiereserve opgenomen op de balans.

Aangezien de conform de abtn vastgestelde gedempte premie 251.222 bedraagt en de werkelijk ontvangen premie 311.586 bedraagt, is de premie egalisatiereserve toegenomen met 60.364 en bedraagt deze per balansdatum 92.327.

Deze methode is op dit moment voorzichtiger dan het heffen van de kostendekkende premie (op basis van de driejaars gemiddelde rentetermijnstructuur), aangezien voorlopig meer betaald wordt en er pas minder betaald zou worden als de kostendekkende premie tot boven de 16% toegenomen is en de gevormde reserve hiervoor toereikend is. Voor deze methode is gekozen om zo min mogelijk fluctuaties in de premie te krijgen.

5 Technische Voorzieningen

Technische voorziening

De technische voorziening is gelijk aan de contante waarde van de pensioenaanspraken, waarop per balansdatum op grond van het pensioenreglement, rechten zijn verkregen, inclusief de indexatie van de pensioenaanspraken per 1 januari volgend op de balansdatum. De berekeningen zijn uitgevoerd op de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- a. Voor de rekenrente wordt jaarlijks een wisselend percentage gehanteerd. De jaarlijks wisselende rente komt overeen met de rentetermijnstructuur ultimo boekjaar zoals deze door De Nederlandsche Bank is gepubliceerd.
- b. Voor zowel mannen als vrouwen zijn de sterftekansen ontleend aan de AG prognosetafel 2005-2050, zonder leeftijd terugstellingen maar met een ervaringssterfte van 130%.
- c. Voor wezen zijn geen sterftekansen in aanmerking genomen.
- d. De samenlevingsfrequentie voor mannen bedraagt 0,14 op 25-jarige leeftijd, vervolgens regelmatig oplopend tot 0,70 op 45-jarige leeftijd en is voor de leeftijden van 45 tot en met 64 jaar 0,70. Bij het niet uitruikbaar nabestaandenpensioen wordt de samenlevingsfrequentie bij ingang van het ouderdompensioen op 65 jaar op 0,70 gesteld. Bij het uitrukbare nabestaandenpensioen wordt de samenlevingsfrequentie bij ingang van het ouderdompensioen op 65 jaar op 1 gesteld. Boven de leeftijd van 65 jaar neemt de samenlevingsfrequentie af volgens de sterftetafel van de vrouwelijke verzekerden.
- e. De samenlevingsfrequentie voor vrouwen bedraagt 0,25 op 25-jarige leeftijd, vervolgens regelmatig oplopend tot 0,50 op 30-jarige leeftijd en is voor de leeftijden van 30 tot en met 64 jaar 0,50. Bij het niet uitruikbaar nabestaandenpensioen wordt de samenlevingsfrequentie bij ingang van het ouderdompensioen op 65 jaar op 0,50 gesteld. Bij het uitrukbare nabestaandenpensioen wordt de samenlevingsfrequentie bij ingang van het ouderdompensioen op 65 jaar op 1 gesteld. Boven de leeftijd van 65 jaar neemt de samenlevingsfrequentie af volgens de sterftetafel van de mannelijke verzekerden.
- f. De man is drie jaar ouder dan de vrouw gesteld.
- g. De pensioenen worden continu betaalbaar verondersteld.
- h. Voor de toekomstige kosten is de netto voorziening pensioenverplichtingen verhoogd met een opslag van 4%.
- i. Om op een afdoende wijze rekening te houden met recente ontwikkelingen in de voorzienbare trend in overlevingskansen voor de gehele bevolking is de op bovenstaande grondslagen berekende voorziening verhoogd met een opslag van 2%. Dat is het saldo van de algemeen gestegen levensverwachting en aanpassing van de fondssterfte.

De voorziening voor de aanvullingsregeling wordt gevormd volgens het rentedekkingsstelsel, dat wil zeggen bij ingang van de aanvulling, dan wel op het tijdstip waarop aanspraak op deze aanvulling kan worden gedaan. Daarbij worden, voor zover van toepassing, dezelfde grondslagen gehanteerd als hierboven onder a tot en met h zijn weergegeven.

Voorziening uitlooprisico PVD

Het fonds hanteert een voorziening uitlooprisico PVD, waaraan jaarlijks de in de premie begrepen opslag voor premievrijstelling wordt toegevoegd en waaruit jaarlijks de premieopslag voor premievrijstelling van twee boekjaren daarvoor vrijvalt ter financiering van de lasten van ingang arbeidsongeschiktheid voor deelnemers met een eerste ziekte dag twee boekjaren voorafgaand aan het boekjaar.

Voorziening spaarfondsgemoedsbezwaren

Het bestuur kan individuele vrijstelling van deelneming aan de verplichte pensioenregelingen aan een werknemer verlenen, indien deze gemoedsbezwaren heeft tegen iedere vorm van verzekeren. Dit ontslaat zijn werkgever noch betrokkene van de verplichting tot afdracht van de reguliere bijdragen aan het fonds. Deze bijdragen worden op een individuele spaarrekening gestort, waaraan jaarlijks intrest wordt toegevoegd. De gespaarde bijdragen van de gemoedsbezwaarde worden na het bereiken van de 65-jarige leeftijd in gelijke termijnen aan betrokkene gedurende 15 jaren uitgekeerd. Bij overlijden van de gemoedsbezwaarde voordat de uitkeringen zijn ingegaan, wordt het saldo in gelijke termijnen gedurende 15 jaar aan de partner uitgekeerd. Bij overlijden van de gemoedsbezwaarde na ingang van de uitkering, worden de uitkeringen gedurende de resterende periode voortgezet ten behoeve van de partner.

Korte beschrijving van de pensioenregeling

Het pensioenfonds kent een regeling ouderdomspensioen met een pensioenleeftijd van 65 jaar voor WSW-werknemers en WIW-werknemers. Jaarlijks wordt een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van 2,05% voor de WSW-werknemers en 1,75 % voor de WIW-werknemers van de in dat jaar geldende pensioengrondslag. De pensioengrondslag is gelijk aan pensioensalaris minus de franchise. Tevens bestaat er recht op nabestaanden en wezenpensioen. Voor deelname aan de regeling is er geen toetredingsleeftijd.

7 Langlopende Schulden

Pensioensparen

Pensioensparen is een verzekering van aanvullend pensioensparen voor levenslang ouderdomspensioen.

8 Kortlopende schulden

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Grondslag kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de directe methode.

Kasstroomoverzicht

(bedragen x 1000 EURO)

	Boekjaar			Vorig boekjaar		
	Ontvangsten	Uitgaven		Ontvangsten	Uitgaven	
Kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten						
Premies van werkgevers en werknemers	314.254			299.249		
Van verzekeraars ontvangen uitkeringen	-			-		
Overdrachten van rechten	174	-		701	-	
Pensioenuitkeringen		128.690			117.023	
Vergoede intrest aan spaarders/uitkerngen		20.154			21.655	
Pensioenuitvoeringskosten		10.040			12.076	
Kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten	314.428	158.884	155.544	299.950	150.754	149.196
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten						
<i>Ontwikkeling</i>						
Zakelijke waarden						
Onroerende zaken	179.242	99.871	79.371	17.585	18.768	(1.183)
Aandelen	422.520	798.028	(375.508)	333.214	466.775	(133.561)
<i>Vastrentende waarden</i>						
Obligaties	70.007	353.552	(283.545)	85.841	30.103	55.738
Hypothecaire leningen	1.873	-	1.873	-	2.314	(2.314)
Leningen op schuldbekentenis	16	-	16	14	-	14
Deposito's	40.914	282	40.632	-	41.370	(41.370)
Overige vastrentende waarden	370.276	45.719	324.557	970.852	1.008.303	(37.451)
<i>Derivaten</i>						
Derivaten	17.749	76.320	(58.571)	-	3.006	(3.006)
<i>Overige beleggingen</i>						
Overige beleggingen	167.610	119.104	48.506	6.945	23.200	(16.255)
<i>Overige</i>						
Overige	-	-	-	-	-	-
Subtotaal ontwikkeling portefeuille	1.270.207	1.492.876	(222.669)	1.414.451	1.593.839	(179.388)
<i>Opbrengsten portefeuille</i>						
<i>Zakelijke waarden</i>						
Onroerende zaken	12.438		12.438	14.091		14.091
Aandelen	38.783		38.783	6.765		6.765
<i>Vastrentende waarden</i>						
Obligaties	-		-	(1.462)		(1.462)
Hypothecaire leningen	5.731		5.731	9.079		9.079
Leningen op schuldbekentenis	-		-	11		11
Deposito's	-		-	-		-
Overige vastrentende waarden	-		-	-		-
<i>Derivaten</i>						
Derivaten	4.067		4.067	(433)		(433)
<i>Overige beleggingen</i>						
Overige beleggingen	1.639		1.639	388		388
<i>Overige</i>						
Overige	214		214	3.210		3.210
<i>Kosten vermogensbeheer</i>						
Kosten vermogensbeheer				-		-
Subtotaal opbrengsten portefeuille	62.872	-	62.872	31.649	-	31.649
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten	1.333.079	1.492.876	(159.797)	1.446.100	1.593.839	(147.739)
Totaal kasstroom	1.647.507	1.651.760	(4.253)	1.746.050	1.744.593	1.457
Liquide middelen						
Stand per begin boekjaar	15.960			14.503		
Stand per einde boekjaar	11.707			15.960		
Afname	(4.253)			1.457		

In het kasstroomoverzicht is de mutatie van de overige vorderingen en de overige schulden inzake de beleggingsrubriek voor zowel het boekjaar als vorig boekjaar verwerkt in de opbrengsten portefeuille. De liquide middelen inzake de beleggingsrubriek zijn in de vergelijkende cijfers onder de betreffende beleggingsrubriek opgenomen. De kosten vermogensbeheer worden in het boekjaar opgenomen bij de betreffende rubriek en in mindering gebracht op de kasstroom uit opbrengsten portefeuille.

Grondslagen voor resultaatbepaling

Algemeen

Baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

9 Premiebijdragen risico pensioenfonds

Hieronder zijn opgenomen de over het boekjaar in rekening gebrachte en te brengen premies en koopsommen.

10 Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds

Directe beleggingsopbrengsten

De directe beleggingsopbrengsten hebben betrekking op opbrengsten uit beleggingsfondsen, intrest en dividenden onder aftrek van de aan de beleggingen toe te rekenen kosten, alsmede de huren verminderd met de exploitatiekosten.

Indirecte beleggingsopbrengsten

De indirecte beleggingsopbrengsten hebben betrekking op gerealiseerde en ongerealiseerde waardeinstijgingen of waardedalingen.

11 Beleggingsresultaten voor risico deelnemers

Directe beleggingsopbrengsten

De directe beleggingsopbrengsten hebben betrekking op opbrengsten uit beleggingsfondsen, intrest en dividenden onder aftrek van de aan de beleggingen toe te rekenen kosten, alsmede de huren verminderd met de exploitatiekosten.

Indirecte beleggingsopbrengsten

De indirecte beleggingsopbrengsten hebben betrekking op gerealiseerde en ongerealiseerde waardeinstijgingen of waardedalingen.

13 Mutatie voorziening pensioenverplichtingen

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariële berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Wijziging voorziening pensioenverplichting uit hoofde van waardeoverdrachten

Onder dit hoofd zijn de actuariële inkomende en uitgaande waardeoverdrachten opgenomen.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met 2,544% (2008: 4,696%)

Verzwaren overlevingstafels

Om op een afdoende wijze rekening te houden met recente ontwikkelingen in de voorzienbare trend in overlevingskansen voor de gehele bevolking is de op bovenstaande grondslagen berekende voorziening verhoogd met een opslag van 2%.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariële berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen van de verslagperiode.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Overige mutaties

De onder dit hoofd opgenomen mutaties van de voorziening hebben betrekking op de actuariële kanssystemen.

14 Pensioenuitkeringen

Hieronder zijn opgenomen de door het fonds in het boekjaar verstrekte uitkeringen.

15 Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben

16 Saldo overdrachten van rechten

Hieronder zijn opgenomen de aan het verslagjaar toe te rekenen overdrachtswaarde van de overgenomen respectievelijk overgedragen pensioenaanspraken.

17 Wijziging overige technische voorziening

Deze zijn berekend op basis van de voor de balansposten gehanteerde grondslagen.

Overige lasten en overige baten

Deze zijn opgenomen voor de aan het boekjaar toe te rekenen bedragen.

Risicobeheer en derivaten

In het jaarverslag is ingegaan op de risico's die het pensioenfonds loopt en op het beleid dat wordt gevoerd om deze risico's te beperken. Onderstaand treft u kwantitatieve risico-informatie aan. De hieronder opgenomen kwantitatieve gegevens hebben betrekking op de beleggingen voor risico van het pensioenfonds.

Solvabiliteitsrisico

Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de marktwaarde van de pensioenverplichtingen.

Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het fonds de premie voor de werkgevers en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor eventuele toeslagen op opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen

Het tekort/surplus op FTK-grondslagen is als volgt:

	31 dec. 2009 EUR	31 dec.2008 EUR
Voorziening pensioenverplichtingen (FTK-waardering) (a)	3.674.861	3.519.327
Buffers:		
S1 Renterisico	-	53.302
S2 Risico zakelijke waarden	566.806	331.282
S3 Valutarisico	-	1.306
S4 Grondstoffenrisico	31.911	-
S5 Kredietrisico	32.582	83.511
S6 Verzekeringstechnisch risico	113.695	114.144
Diversificatie-effect	(165.101)	(195.922)
Totaal S (vereiste buffers) (b)	579.893	387.623
Vereist vermogen (art. 132 Pensioenwet) (a+b)	4.254.754	3.906.950
Aanwezig vermogen (Totaal activa – schulden)	3.673.358	3.215.417
Tekort	(581.396)	(691.533)

Bij de berekening van de buffers past het pensioenfonds de standaardmethode toe. Voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de strategische asset mix in de evenwichtssituatie.

Beleid en risicobeheer

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- Beleggingsbeleid
- Premiebeleid
- Herverzekeringsbeleid
- Toeslagverleningsbeleid

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruik gemaakt van ALM-studies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings)-risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van derivaten.

Marktrisico

Marktrisico omvat de mogelijkheden voor winst of verlies en omvat het prijs(koers)risico, valutarisico en het renterisico. De strategie van het fonds met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggingsdoelstellingen zoals vastgelegd in het beleggingsplan. Het marktrisico wordt op dagelijkse basis beheerd door vermogensbeheerders in overeenstemming met de aanwezige beleidskaders en richtlijnen. De overall-marktpositities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

Prijrisico

Prijrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij waardewijzigingen onmiddellijk in het saldo van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Het prijsrisico kan worden gemitigeerd door diversificatie. In aanvulling hierop kan het prijsrisico worden gehedged door het gebruik van afgeleide financiële instrumenten (derivaten), zoals opties en futures.

De segmentatie van onroerende zaken naar sectoren is als volgt:

	31 december 2009		31 december 2008	
	EUR	%	EUR	%
Participaties in Winkels	55.776	19	57.580	14
Participaties in Kantoren	68.338	23	69.524	18
Participaties in Woningen	75.449	25	83.886	21
Participaties in vastgoedmaatschappijen	77.264	26	180.424	45
Overige	20.289	7	9.318	2
	<u>297.116</u>	<u>100</u>	<u>400.732</u>	<u>100</u>

Valutarisico

Het deel dat buiten de euro wordt belegd bedraagt ultimo jaar circa 39% (2008: 15%) van de beleggingsportefeuille. Hiervan is 101% (2008: 97%) afgedekt middels valutaderivaten. De netto risico positie bedraagt -0,92% (2008: 0,44%).

De valutapositie voor en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

2009	Voor	Valutaderivaten discretionaire	Valutaderivaten in beleggingspools	Nettopositie (na)
Valuta				
EUR	2.255.564	295.434	1.150.045	3.701.043
GBP	206.982	(48.481)	(162.303)	(3.802)
JPY	83.423	-	(80.579)	2.844
USD	763.147	(246.674)	(754.230)	(237.757)
Overige	370.679	(12.820)	(152.933)	204.926
	<u>3.679.795</u>	<u>(12.541)</u>	<u>-</u>	<u>3.667.254</u>

Deze cijfers bevatten zowel beleggingen voor risico pensioenfondsen als voor het risico deelnemers.

2008	Voor	Valutaderivaten discretionaire	Valutaderivaten in beleggingspools	Nettopositie (na)
Valuta				
EUR	2.935.521	(226.980)	727.578	3.436.119
GBP	19.330	46.483	(68.671)	(2.858)
JPY	58.934	-	(58.409)	525
USD	285.582	175.045	(500.423)	(39.796)
Overige	150.498	6.753	(100.075)	57.176
	<u>3.449.865</u>	<u>1.301</u>	<u>-</u>	<u>3.451.166</u>

Renterisico

Het renterisico is het risico dat de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van ongunstige veranderingen in de marktrente.

De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duration. De duration is de (met de contante waarde van de kasstromen) gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren. De vergelijkende cijfers in 2008 bevatten zowel de beleggingen voor risico pensioenfondsen als voor het risico deelnemers.

	Balans- waarde EUR	31 december 2009	Balans- waarde EUR	31 december 2008
Duration van de vastrentende waarden (excl. derivaten)	1.759.144	3,32	2.069.395	2,06
Duration van de vastrentende waarden (incl. derivaten)	1.759.144	23,28	2.069.395	29,53
Duration van de (nominale) pensioenverplichtingen	3.674.861	15,7	3.519.327	17,00

* betreft een geschatte waarde

Op balansdatum is de duration van de vastrentende waarden (excl. derivaten) aanzienlijk korter dan de duration van de verplichtingen. Er is derhalve sprake van een zogenaamde “duration-mismatch”. Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van beleggingen minder snel daalt dan de waarde verplichtingen (bij toepassing van de actuele marktrentestructuur) daalt, de dekkinggraad zal stijgen. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkinggraad daalt.

Het beleid van het fonds is gericht op het verkleinen van de “duration-mismatch”. Dit is gebeurd door het kopen van meer langlopende obligaties in plaats van aandelen (aandelen hebben per definitie een duration van nul).

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt: (de vergelijkende cijfers in 2008 bevatten zowel de beleggingen voor risico pensioenfonds als voor het risico deelnemers).

	2009 EUR	2008 EUR
Resterende looptijd < 1 jaar	431.944	343.592
Resterende looptijd 1 – 5 jaar	857.306	521.912
Resterende looptijd > 5 jaar	469.894	1.203.891
	<u>1.759.144</u>	<u>2.069.395</u>

Kredietrisico

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het fonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het fonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het fonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau, dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het fonds; het vragen van extra zekerheden zoals onderpand en dergelijke bij hypothecaire geldleningen en het uitlenen van effecten; het hanteren van prudente verstrekkingnormen bij hypothecaire geld leningen. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het fonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementsysteem functioneert. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied. Met betrekking tot niet-beursgenoteerde beleggingen, met name OTC-derivaten, wordt door het fonds enkel gewerkt met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA-overeenkomsten zijn afgesloten zodat posities van het fonds adequaat worden afgedekt door onderpand.

In de onderstaande tabel wordt de verdeling van de beleggingen naar sector weergegeven: (de vergelijkende cijfers in 2008 bevatten zowel de beleggingen voor risico pensioenfonds als voor het risico deelnemers).

	2009 EUR	2008 EUR
Overheidsinstellingen	327.129	202.693
Beleggingsinstellingen (niet nader gespecificeerd)	7.287	-
Financiële instellingen	1.512.229	1.296.171
Handel- en industriële bedrijven	1.091.436	704.209
Nutsbedrijven	154.380	166.083
Vastgoed	297.116	-
Andere instellingen	277.677	681.278
	<u>3.667.254</u>	<u>3.050.434</u>

De verdeling naar regio is weergegeven in onderstaande tabel: (de vergelijkende cijfers in 2008 bevatten zowel de beleggingen voor risico pensioenfonds als voor het risico deelnemers).

	2009 EUR	2008 EUR
Mature markets	3.289.007	2.884.455
Emerging markets	270.852	105.977
Andere	107.395	60.002
	<u>3.667.254</u>	<u>3.050.434</u>

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende portefeuille kan het volgende overzicht worden gegeven: (de vergelijkende cijfers in 2008 bevatten zowel de beleggingen voor risico pensioenfonds als voor het risico deelnemers).

	EUR	2009 %	EUR	2008 %
AAA	573.289	33	537.105	26
AA	346.668	20	363.475	18
A	160.098	9	208.043	10
BBB	113.307	6	131.550	6
<BBB	208.106	12	147.724	7
GEEN RATING*	357.676	20	681.498	33
	<u>1.759.144</u>	<u>100</u>	<u>2.069.395</u>	<u>100</u>

* Betreft nagenoeg geheel hypotheek en leningen op schuldbekentenis.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico kan worden beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er moet eveneens rekening worden gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies.

Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's)

De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden (kortleven) en arbeidsongeschiktheid.

Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van AG-prognosetafel 2005-2050 met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Het overlijdensrisico betekent dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het fonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen.

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het fonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen ("schadereserve"). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien.

Om op een afdoende wijze rekening te houden met recente ontwikkelingen in de voorzienbare trend in overlevingskansen voor de gehele bevolking is de op bovenstaande grondslagen berekende voorziening verhoogd met een opslag van 2%.

Toeslagverleningsrisico (actuariële risico's)

Het bestuur van het fonds heeft de ambitie om toeslagen op het pensioen te verlenen. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, rendement, looninflatie en demografie. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toezegging voor toekomstige toeslagverlening voorwaardelijk is.

Nominale dekkinggraad	toeslagverlening
Lager dan 105 %	nee
Tussen 105% en 125%	gedeeltelijk op basis van de prijsindex
Tussen 125% en 130%	gedeeltelijk op basis van de prijsindex plus het verschil tussen loon- en prijsindex
Hoger dan 130%	volledig op basis van de loonindex

Concentratierisico

Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt.

Dit betreft per 31 december de volgende posten:

	2009 EUR	2008 EUR
Government of France	-	102.211
GERMANY FEDERAL REPUBLIC OF	86.705	-
JP MORGAN	361.771	-

In het algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. Een portefeuille van leningen die sterk sectorgebonden is, kan door deze sectorconcentratie een verhoogd risico lopen. Indien aandelen in dezelfde sector worden aangehouden is sprake van een cumulatief concentratierisico.

Overige niet-financiële risico's

Operationeel risico

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het fonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen, enzovoorts. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen is dit risico voor het fonds niet beheersbaar.

Specifieke financiële instrumenten (derivaten)

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt tevens gebruikgemaakt van financiële derivaten. Als hoofdregel geldt dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het algemene beleggingsbeleid. De portefeuillestructuur en het risicoprofiel, berekend inclusief de economische effecten van derivaten, dienen zich binnen de door het bestuur vastgestelde grenzen (limieten) te bevinden.

Het fonds gebruikt derivaten hoofdzakelijk om de hiervoor vermelde vormen van marktrisico zo veel mogelijk af te dekken. Een van de belangrijkste risico's bij derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekend staande partijen. Bovendien geldt dat zoveel mogelijk wordt gewerkt met onderpand. Gebruik kan worden gemaakt van onder meer de volgende instrumenten:

- **Futures:** dit zijn standaard beursgenoteerde instrumenten waarmee snel posities kunnen worden gewijzigd. Futures worden gebruikt voor het tactische beleggingsbeleid. Tactisch beleggingsbeleid is slechts zeer beperkt mogelijk binnen de grenzen van het strategische beleggingsbeleid.
- **Valutatermijncontracten:** dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt.
- **Swaption:** hiermee kan tijdelijk het risico van een verdere rentedaling worden afgedekt. Het fonds betaalt hiervoor een premie. Bij het afsluiten van een swaption kunnen mismatchrisico's worden afgedekt en worden nieuwe risico's geïntroduceerd die gepaard gaan met dit soort instrumenten (zoals liquiditeits-, tegenpartijen- en juridisch risico).

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per:
31 december 2009

Type contract	Instrument	Expiratiedatum	Contractomvang	Actuele waarde	
				Activa EUR	Passiva EUR
FFX forward	Currency CHF	8-01-2010	8.240	8.240	8.376
FFX forward	Currency DKK	8-01-2010	1.013	1.013	1.013
FFX forward	Currency GBP	8-01-2010	47.709	47.709	48.481
FFX forward	Currency NOK	8-01-2010	718	718	732
FFX forward	Currency SEK	8-01-2010	2.672	2.672	2.699
FFX forward	Currency USD	8-01-2010	235.082	235.082	246.674
			<u>295.434</u>	<u>295.434</u>	<u>307.975</u>

31 december 2008

(deze cijfers bevatten zowel de beleggingen voor risico pensioenfonds als voor het risico deelnemers).

Type contract	Instrument	Expiratiedatum	Contractomvang EUR	Actuele waarde Activa EUR	Actuele waarde Passiva EUR
Forward	Currency CHF	30-1-2009	4.112	4.112	4.297
Forward	Currency CHF	30-1-2009	262	262	274
Forward	Currency DKK	30-1-2009	658	658	659
Forward	Currency DKK	30-1-2009	42	42	42
Forward	Currency GBP	30-1-2009	14.091	14.091	13.595
Forward	Currency GBP	30-1-2009	7.007	7.007	6.760
Forward	Currency GBP	30-1-2009	26.182	26.182	25.261
Forward	Currency GBP	30-1-2009	898	898	866
Forward	Currency NOK	30-1-2009	152	152	153
Forward	Currency NOK	30-1-2009	10	10	10
Forward	Currency SEK	30-1-2009	26	26	26
Forward	Currency SEK	30-1-2009	1.282	1.282	1.266
Forward	Currency SEK	30-1-2009	2	2	2
Forward	Currency SEK	30-1-2009	82	82	81
Forward	Currency USD	30-1-2009	1.627	1.627	1.615
Forward	Currency USD	30-1-2009	39.347	39.347	39.394
Forward	Currency USD	30-1-2009	5.266	5.266	5.277
Forward	Currency USD	30-1-2009	47.690	47.690	47.789
Forward	Currency USD	30-1-2009	3.298	3.298	3.257
Forward	Currency USD	30-1-2009	80.503	80.503	80.599
Forward	Currency USD	30-1-2009	100	100	100
Forward	Currency USD	30-1-2009	2.432	2.432	2.437
Forward	Currency USD	30-1-2009	197	197	195
Forward	Currency USD	30-1-2009	4.820	4.820	4.830
		Totaal	<u>240.086</u>	<u>240.086</u>	<u>238.785</u>

5. Overige gegevens

5.1 Actuarieel verslag

Technische Voorziening (TV)

De totale technische voorziening van de Stichting Pensioenfonds Werk en (re)Integratie bedraagt per 31 december 2009 (x € 1.000):

Totale technische voorziening 3.674.861

De TV is aangeleverd door de administrateur van het pensioenfonds en door ons gecontroleerd en akkoord bevonden. De totale verplichting is gebaseerd op de termijnstructuur van de actuele nominale markttrente per 31 december 2009 en op de door het Actuarieel Genootschap (AG) gepubliceerde Prognosetafel 2005-2050 zonder leeftijdsterugstellingen. Daarbij is een correctie op de overlevingskansen toegepast om het verschil tussen de overlevingskansen van de beroepsbevolking en Pensioenfonds Werk en (re-)Integratie in aanmerking te nemen. Deze correctie is niet leeftijdsafhankelijk.

In verband met de waargenomen ontwikkeling van de levensverwachting en de nieuwe prognose van de sterftetrend, zoals die blijken uit de door het CBS gepubliceerde Prognosetafel 2008, is in de TV een forfaitaire opslag van 2% opgenomen. Hiermee neemt het fonds een voorschot op het verschijnen van de nieuwe door het AG te publiceren prognosetafel.

Financiële positie

Alle in dit verslag te noemen bedragen luiden in duizenden euro's, tenzij uitdrukkelijk anders wordt vermeld.

Aan de hand van de ons door de administrateur van het fonds ter beschikking gestelde gegevens is een resultatenanalyse uitgevoerd. Deze resultatenanalyse betreft een vergelijking van posten uit het verloop van de TV en overeenkomstige posten uit de Rekening van Baten en Lasten.

Hieronder volgt een uitsplitsing van het resultaat naar de diverse oorzaken:

Bedragen x € 1.000	2009	2008
- Bijdragen	31.186	66.218
- Beleggingen	341.119	-/- 943.093
- Voorwaardelijke toeslagverlening	0	-/- 0
Financiering	372.305	-/- 876.875
Uitkeringen	803	-/- 1.924
Afkopen	209	72
Kosten	1.857	2.119
Waardeoverdrachten	13	312
Invalidering	-/- 1.199	-/- 327
Overlevingskansen	11.375	4.699
Verzwarende sterftegrondslagen	-/- 71.681	
Overige zaken	-/- 11.275	-/- 2.507
Totaal resultaat	302.407	874.431

Het totaalresultaat ad 302.407 positief is ook als Saldo Boekjaar in de Rekening van Baten en Lasten verantwoord.

Dekkingsgraad

De dekkingsgraad geeft de verhouding van het aanwezige vermogen ten opzichte van de totale verplichting weer. De dekkingsgraad van het pensioenfonds, zoals die volgt uit de Balans, is weergegeven in onderstaande tabel:

31 dec. 2009	
Totaal feitelijk vermogen (= pensioenvermogen)	3.673.358
Totale verplichting	3.674.861
Dekkingsgraad = pensioenvermogen : totale verplichting	100,0%

Het verloop van het vermogen en de totale verplichting in het boekjaar 2009 en de daarmee samenhangende dekkingsgraad is als volgt:

	Vermogen	Totale verplichting	Dekkingsgraad
Stand per 1 januari 2009	3.215.417	3.519.327	91,4%
Toename (+) of afname (-)	457.941	155.534	8,6%
Stand per 31 december 2009	3.673.358	3.674.861	100,0%

De dekkingsgraad ultimo 2009 is 8,6%-punt gestegen ten opzichte van de dekkingsgraad ultimo 2008. Het rendement op zakelijke waarden is de voornaamste oorzaak van de stijging. De financiële markten hebben in 2009 een flink positief resultaat laten zien. Het pensioenfonds belegt voor ongeveer 48% in zakelijke waarden.

Dekkingspositie

De dekkingspositie wordt bepaald door het aanwezige vermogen te vergelijken met de nominale TV vastgesteld volgens de FTK-methode plus het minimaal eigen vermogen van 4,3% van de TV. Zoals blijkt uit onderstaande tabel, is er sprake van een dekkingstekort.

Vereist eigen vermogen

Het vereist eigen vermogen is het vermogen dat behoort bij de evenwichtssituatie van het pensioenfonds. In die situatie is het eigen vermogen zodanig vastgesteld dat met de wettelijk vastgestelde zekerheidsmaat van 97,5% wordt voorkomen dat het pensioenfonds binnen één jaar beschikt over minder middelen dan de hoogte van de technische voorzieningen voor de onvoorwaardelijke onderdelen van de pensioenovereenkomst.

Volgens de standaardmethode is sprake van voldoende eigen vermogen indien het eigen vermogen groter is dan het vereist eigen vermogen. Hierbij merken wij op dat voor de vaststelling van het vereist eigen vermogen uitgegaan wordt van de strategische beleggingsmix ultimo 2009. Het vereist vermogen in de evenwichtssituatie (waarin geen sprake is van een reservetekort, noch van een reserveoverschot) hebben wij vastgesteld op basis van de in de Regeling Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling van 19 december 2006 vastgestelde methodiek.

Bedragen x € 1.000	31 december 2009	In % van de verplichting	31 december 2008	In % van de verplichting
Aanwezig vermogen	3.673.358	100,0%	3.215.417	91,4%
Af: TV volgens FTK-methode	-/- 3.674.861	-/- 100,0%	-/- 3.519.327	-/- 100,0%
Af: minimaal vereist eigen vermogen (4,3%)	-/- 158.019	-/- 4,3%	-/- 151.331	-/- 4,3%
Dekkingspositie	-/- 159.522	-/- 4,3%	-/- 455.241	-/- 12,9%
Af: Vereist eigen vermogen (exclusief minimaal vereist eigen vermogen)	-/- 421.874	-/- 11,5%	-/- 236.292	-/- 6,7%
Reservepositie	-/- 581.396	-/- 15,8%	-/- 691.553	-/- 19,6%

Er is zowel sprake van een reservetekort als een dekkingstekort.

Algemene beoordeling van financiële positie

Wij beoordelen de financiële positie van het pensioenfonds als slecht, vanwege een dekkingstekort.

Kostendekkende premie

Artikel 130 van de PW schrijft voor dat het pensioenfonds de kostendekkende premie, de gedempte premie en de feitelijke premie in de jaarrekening dient op te nemen.

Wij hebben de (zuivere) kostendekkende premie voor publicatiedoeleinden getoetst aan de eisen volgens het FTK. Voor 2009 bedraagt deze 309.704. Op basis van de in de abtn beschreven methodiek bedraagt de kostendekkende premie 251.130.

Uitgaande van het bovenstaande kan geconcludeerd worden dat de in 2009 ontvangen premie ten bedrage van 311.586 groter was dan de te ontvangen bijdrage.

Beleggingsbeleid

In artikel 135 van de PW wordt gesteld dat het pensioenfondsbestuur dient te beleggen conform de zogenaamde prudent-personregel. Op grond van de aan ons beschikbaar gestelde gegevens zien wij geen aanleiding om te veronderstellen dat het beleggingsbeleid van het pensioenfonds niet conform de prudent-personregel is vormgegeven.

Evaluatie van het herstelplan

Het pensioenfonds heeft in 2009 een korte en lange termijn herstelplan opgesteld om binnen 5 respectievelijk 15 jaar te voldoen aan de vereisten die conform artikel 131 en 132 van de PW gesteld zijn aan het eigen vermogen. DNB heeft ingestemd met het korte en lange termijn herstelplan.

Volgens het herstelplan zou de dekkingsgraad 94,4% van de TV zijn geweest per 31 december 2009. Per 31 december 2009 blijkt de dekkingsgraad in werkelijkheid 100,0% van de TV te zijn. De feitelijke dekkingsgraad is dus hoger, dan de in het herstelplan geschatte dekkingsgraad. Deze hogere werkelijke dekkingsgraad is met name te verklaren doordat het behaalde rendement op zakelijke waarden in 2009 aanzienlijk hoger was dan aangenomen in het herstelplan.

Slotbeschouwing

Het jaar 2009 werd afgesloten met een positief resultaat van 302.407. De dekkingsgraad steeg van 91,4% ultimo 2008 naar 100,0% ultimo 2009. De dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen het aanwezige vermogen en de totale verplichting. Per 31 december 2009 is sprake van zowel een reservetekort als een dekkingstekort.

De waarmerkend actuaris,

Towers Watson B.V.
Purmerend, juni 2010

5.2 Actuariële Verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Werk en (re-)Integratie te Amsterdam is aan Towers Watson B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2009.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de fondsmiddelen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

In overeenstemming met de richtlijn "Samenwerking tussen accountant en actuaris ter zake van de controle van verantwoordingen en verzekeringsinstellingen" heeft de accountant van het pensioenfonds mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid en de volledigheid van de administratieve basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeelsvorming van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens en de bevindingen van de accountant ten aanzien hiervan zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt voor mijn beoordelingswerkzaamheden heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht:

- heb ik ondermeer onderzocht of de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld, en
- heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten. Ik heb mij een oordeel gevormd over de waarschijnlijkheid waarmee het pensioenfonds de tot balansdatum aangevane verplichtingen kan nakomen, mede in aanmerking nemend het financieel beleid van het pensioenfonds.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningregels en uitgangspunten, als geheel bezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk minimaal vereist vermogen. Gemeten naar de wettelijke maatstaf is ten aanzien van de verplichtingen aangegaan tot balansdatum, sprake van een dekkingstekort.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van de artikelen 131, 132 en 133.

De vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Werk en (re-)Integratie is naar mijn mening slecht, vanwege een dekkingstekort.

Purmerend, 11 juni 2010

E.W.J.M. Schokker AAG
verbonden aan Towers Watson B.V.

5.3 Accountantsverklaring

Aan: Het bestuur van Stichting Pensioenfonds Werk en (re)Integratie

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in het verslag opgenomen jaarrekening 2009 van Stichting Pensioenfonds Werk en (re)Integratie te Amsterdam bestaande uit de balans per 31 december 2009 en de winst-en-verliesrekening over 2009 met de toelichting gecontroleerd.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van het pensioenfonds is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van het pensioenfonds. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die het bestuur van de stichting heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Werk en (re)Integratie per 31 december 2009 en van het resultaat over 2009 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder f BW melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Utrecht, 14 juni 2010
KPMG ACCOUNTANTS N.V.
M.J. Vredenduin RA

5.4 Gebeurtenissen na balansdatum

Na 31 december 2009 zijn de rapporten Frijns en Goudswaard uitgekomen. De rapporten zijn in de eerste helft van 2010 door het bestuur inhoudelijk besproken in enkele vergaderingen en studiedagen (zie ook hoofdstuk 3.7 Vooruitzichten), maar hebben geen directe invloed gehad op de cijfers in dit jaarverslag.

Daarnaast heeft het CBS begin 2010 nieuwe sterftetrendcijfers uitgebracht waaruit blijkt dat de levensverwachting sterker stijgt dan voorheen werd aangenomen. Na een onderzoek onder onze eigen deelnemers door onze adviserend actuaris heeft dit geleid tot een aanpassing van de cijfers voor 2009, door een verhoging van de Technische Voorziening met 2% (zie ook Verzekeringstechnisch risico onder hoofdstuk 3.6.1).

6. Verslag Verantwoordingsorgaan

Structuur

Het Verantwoordingsorgaan (VO) van het PWRI bestaat uit 9 leden, 3 namens de werkgevers, 3 namens deelnemers en ten slotte 3 gepensioneerden.

De leden van het VO zijn benoemd door het bestuur op voordracht van Cao-partijen. Benoeming geschiedt op basis van een door het bestuur vast te stellen profielschets. De leden van het VO worden benoemd voor een periode van drie jaar.

Bij de oprichting van het VO is een reglement vastgesteld op basis van de uitgangspunten van goed Pensioenfondsbestuur. In het reglement zijn de taken, verantwoordelijkheden en de werkwijze van het VO nader omschreven.

Taken, verantwoordelijkheden en werkwijze

Het VO geeft een oordeel over het handelen van het bestuur, het door het bestuur gevoerde beleid en de door het bestuur gemaakte beleidskeuzes. Daarnaast heeft het VO het recht om aan het bestuur gevraagd dan wel ongevraagd advies uit te brengen ter zake de volgende onderwerpen:

- a. het vaststellen en wijzigen van de vergoedingsregeling voor leden van het bestuur;
- b. het wijzigen van het beleid ten aanzien van het VO;
- c. vorm, inrichting en samenstelling van de regeling inzake het interne toezicht van het pensioenfonds;
- d. vaststellen en wijzigen van een interne klachten- en geschillenprocedure;
- e. vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid van het pensioenfonds.

Het VO oordeelt bij meerderheid van stemmen. Het VO kan besluiten dat het bestuur van het pensioenfonds in kennis wordt gesteld van een minderheidsstandpunt inclusief de daaraan ten grondslag liggende argumenten.

Het VO vergadert zo vaak het een vergadering nodig acht, met dien verstande dat het VO tenminste twee keer per jaar vergadert met (een delegatie van) het bestuur.

Bevindingen en uitgebrachte adviezen

Om een oordeel te kunnen geven over 2009, heeft het VO de volgende stukken ontvangen:

- concept jaarverslag 2009
- concept jaarrekening 2009
- overzicht van en inzicht in belangrijke bestuursbesluiten (met onderliggende stukken)
- accountantsverklaring (nog niet aanwezig)
- verklaring adviserend actuaris
- verklaring externe actuaris
- verslagen van overleg bestuur en deelnemersraad

De reactie van het VO is gegeven zonder te beschikken over de goedkeurende accountantsverklaring en de evaluatie van de daarin voor het VO eventuele relevante opmerkingen. Het VO heeft er sinds zijn oprichting bij het bestuur op aangedrongen dat zowel de accountants- alsook de (verklarende) actuarisverklaring beschikbaar zouden zijn voor het VO.

Het VO heeft in het verslagjaar met genoeg geconstateerd dat punten waarop het VO in het verleden gewezen heeft nu in de praktijk gebracht zijn.

- Zo is het PWRI nu met gegevens opgenomen in de benchmark duurzaam beleggen.

- Is het jaarverslag voor het 2e achtereenvolgende jaar sterk verbeterd (het is nu herkenbaar als het verslag van 'ons fonds').
- Ook het populair jaarverslag in de vorm van vraag en antwoord is duidelijk en herkenbaar als PWRI-communicatie
- Heeft het VO ook gedurende het jaar meer relevante informatie ontvangen in de vorm van o.a. de maandrapportages van de vermogensbeheerder (beleggingen).
- Ook de informele informatievoorziening, al dan niet samen met andere geledingen is in het verslag jaar duidelijk verbeterd.

Het verantwoordingsorgaan heeft in het verslagjaar met name gekeken naar de onderwerpen:

- De aansturing van de uitvoerder door het bestuur
- De oprichting van een eigen bestuursbureau
- Het afdekken van het renterisico
- De bestuursacties rondom samenloop vroegpensioen en arbeidsongeschiktheid

Aansturing van uitvoering

Het VO heeft vragen gesteld over de aansturing door het bestuur van Syntrus Achmea als uitvoerder van de pensioenregeling. Het VO vroeg zich af of het bestuur voldoende zicht en greep had op het functioneren van de uitvoerder. Het bestuur heeft aangegeven formele serviceafspraken met de uitvoerder te hebben gemaakt.

Oprichting bestuursbureau

Het VO is van mening dat het bestuur goede argumenten heeft gehad om een bestuursbureau op te richten dat los staat van de uitvoerder van de pensioenregeling. Het VO heeft, gelet op de maatschappelijke ontwikkelingen rondom de WSW, wel vragen bij de wenselijkheid om op dit moment een eigen bureau op te richten en niet te kiezen voor het inkopen van de activiteiten bij een externe organisatie. Met name het risico dat het bestuur loopt door werkgever te worden, leidt tot vragen bij het VO.

Afdekken renterisico

Uit de toelichting op de presentatie begrijpt het VO dat het bestuur vanuit een rentevisie kiest om een onbeloofd risico tot een beloofd risico te maken. Het is niet aan het VO om een oordeel over de rentevisie te hebben. Wel wijst het VO er op dat de vereiste dekkingsgraad door het niet langer volledig afdekken van renterisico's opschuift.

Samenloop vroegpensioen en arbeidsongeschiktheid

Door wijziging van wetgeving werd het pensioenfonds medio 2009 geconfronteerd met een forse stijging van de pensioenkosten. Adequaat optreden van het bestuur heeft ertoe geleid dat de wetgever drie jaar overgangsrecht voor het pensioenfonds heeft gerealiseerd. Hierdoor worden de kosten als gevolg van de wetgeving fors teruggebracht. Het VO is content met het behaalde resultaat van het bestuur. Zeker omdat een overgangstermijn van drie jaar bij SW-wetgeving ongebruikelijk is. Wel hoopt het verantwoordingsorgaan dat het PWRI er in de toekomst voor zorgt tijdig op de hoogte te zijn van wijzigende wetgeving zodat in het proces ingegrepen kan worden.

Conclusie

Het VO oordeelt dat het bestuur een bewuste keuze heeft gemaakt om een eigen bureau op te richten en daarbij ook oog heeft gehad voor de daaraan verbonden nadelen..

Het VO geeft een positief oordeel over het gevoerde beleid door het pensioenfonds PWRI over 2009.

Het VO complimenteert het bestuur met het feit dat het jaarverslag en de jaarrekening ook ten opzichte van het vorig jaar verder verbeterd is.

Ook de voortvarendheid waarop de implementatie van besluiten is gerealiseerd kan op de waardering van het VO rekenen. Het VO concludeert dan ook met instemming dat het bestuur daadkrachtig bestuurt.

De uitsplitsing van het AOV is over het verslagjaar 2009 onderweg naar een meer zelfstandig bestaan. Dat is ook naar de opvatting van het VO de juiste koers.

7. Verslag Commissie van Toezicht

Met ingang van 1 januari 2008 is de Commissie van Toezicht (CvT) haar werkzaamheden gestart. De CvT, die bestaat uit van het fonds onafhankelijke personen, bewaakt de wijze waarop het bestuur zijn functie uitoefent. Het toezicht moet ertoe bijdragen, dat sprake is van goed pensioenfondsbestuur.

De CvT heeft in die rol een taak, die beoordelend, controlerend en soms adviserend is. In de praktijk van de afgelopen twee jaren is de CvT ook klankbord voor het bestuur geweest. In 2008 heeft de CvT met het bestuur over een aantal essentiële zaken gesproken, die het besturen zouden moeten verbeteren. In 2009 zijn belangrijke stappen gezet en verbeteringen gerealiseerd.

Een zeer belangrijk besluit werd uiteindelijk genomen om per 1 januari 2010 een eigen professioneel bestuursbureau in te richten. Dat zal naar de mening van de CvT leiden tot een aantal verbeteringen in het besturen. Een eerste verbetering vanuit bestuurlijk opzicht is, dat het bestuursbureau voortaan onafhankelijk is van de uitvoerder van de pensioenadministratie. Daardoor zal de uitbesteding van de administratie veel duidelijker onder controle komen van bestuursbureau en bestuur. Ook het monitoren van het vermogensbeheer en de dekkingsgraad kan nu een permanente activiteit worden. Overigens heeft de CvT geconstateerd, dat in 2009, mede door het toevoegen van externe deskundigheid aan de Beleggingscommissie, de monitoring van het vermogensbeheer al aanmerkelijk verbeterd is.

Een te verwachten voordeel is voorts een uitdrukkelijker ondersteuning van het bestuur. Te denken valt dan aan het samenbrengen van informatie door het bestuursbureau, waardoor het bestuur veel directer tot de kernzaken komt, zich minder met uitvoeringskwesties hoeft bezig te houden en zich kan richten op beleidszaken. En ook bij dit laatste kan het bestuursbureau een belangrijke rol spelen door een goede voorbereiding van de door het bestuur te agenderen zaken.

Op dit moment heeft het bestuur voor de verschillende beleidsterreinen commissies ingesteld. In die commissies hebben bestuursleden zitting. Het bestuursbureau kan het uitvoerende werk, dat de commissieleden nu nog zelf verrichten, overnemen. Ook hier geldt, dat de commissies zich meer kunnen gaan richten op het feitelijke beleidswerk. Mogelijk zal in een later stadium blijken, dat het bestuursbureau de beleidsvoorbereidende taken van sommige commissies kan overnemen, waardoor commissies kunnen worden opgeheven. Bestuurders kunnen zich dan meer concentreren op het beleidswerk, op het besturen.

De aandacht van de CvT voor de komende jaren zal zich in eerste instantie richten op de volgende zaken. De eerste is het volgen van de realisatie van het bestuursbureau en de wijze, waarop het bureau in staat zal zijn het juiste evenwicht te creëren tussen de beleidstaak van het bestuur en de ondersteuningstaak van het bureau. Het tweede punt is het optuigen van een integraal risk management. Daartoe behoort onder meer het verkennen van de mogelijke toekomstscenario's van het fonds. Ook hierbij zal het bestuursbureau een belangrijke rol in ondersteunende zin moeten spelen. Het derde, zeker niet het minste punt, is het vermogensbeheer. Optimalisering door alternatieve vormen van beheer en verdere verbetering van de monitoring vormen een continu aandachtspunt. De beleggingscommissie zou zich hier, na het afgelopen jaar van zorgen om de dekkingsgraad, uitdrukkelijker op kunnen richten.

Verder is er nog de discussie over de inhoud van de pensioenregeling. Die discussie is weliswaar gaande, maar is even stil gevallen. De inhoudelijke discussie, waar de CvT als klankbord graag aan heeft deelgenomen, speelt zich weliswaar af binnen het pensioenfondsbestuur, maar een aantal bestuursleden is ook lid van een CAO-partij. De CvT zal er op toezien, dat het vervullen van beide functies niet ten koste zal gaan van goed pensioenfondsbestuur.

8. Verslag Deelnemersraad

Het pensioenfonds kent per 1 januari 2008 een Deelnemersraad. Deze bestond in het verslagjaar 2009 uit tien leden, waarvan zeven leden afkomstig uit de geleding actieve deelnemers en drie leden uit de geleding pensioengerechtigden. De Deelnemersraad heeft als taak het bestuur gevraagd en ongevraagd te adviseren over aangelegenheden die het pensioenfonds betreffen.

Fondsresultaten en AOV-regeling

Het jaar 2009 was vanwege de financiële crisis, die het PWRI hard heeft getroffen, ook voor de Deelnemersraad een zeer intensief jaar. Naast veelvuldig overleg met het bestuur over een herzien herstelplan voor het Pensioenfonds, heeft ook het zeer negatieve resultaat van de Algemene Ouderdoms Voorziening (AOV) veel aandacht en energie gevraagd. Voor de details verwijst de Deelnemersraad naar par. 3.4 en de onderliggende rapporten en adviezen van de Deelnemersraad. Die hebben er mede toe geleid dat er in 2010 minder risico zal worden genomen in de beleggingsportefeuille van de AOV. De Deelnemersraad heeft overigens met instemming kennis genomen van het forse positieve rendement in 2009, waarmee het negatieve rendement van 2008 kon worden gecompenseerd.

Een opsteker voor het fonds was de NPN-prijs voor de meest effectieve communicatie door middel van een klankbordgroep. Wel heeft de Deelnemersraad er bij het bestuur op aangedrongen nog een inhaalslag te maken in de communicatie met de deelnemers aan de AOV-regeling.

Regeling 'Samenloop arbeidsongeschiktheidsverzekering met inkomsten uit arbeid'

Een ander punt van zorg voor de Deelnemersraad en bespreking met het bestuur was een wetswijziging in de Sociale Zekerheidswetgeving inzake de 'Samenloop arbeidsongeschiktheidsverzekering met inkomsten uit arbeid.' Zoals het Jaarverslag aangeeft onder par. 3.1 heeft het Bestuur door een goede lobby kans gezien de Staatssecretaris Sociale Zaken te bewegen een speciale overgangsregeling te treffen voor de sector SW. De wetswijziging zal hierdoor pas vanaf 1 juli 2012 voor deze sector gelden.

De toekomst van de Sociale Werkvoorziening

De Deelnemersraad heeft tegenover het Bestuur zijn zorgen uitgesproken over de toekomst van het pensioenfonds, naar aanleiding van de plannen van de Commissie de Vries en de ambtelijke heroverwegingswerkgroep. De resultaten van de besprekingen en de formatie van een nieuw kabinet na de verkiezingen in 2010, worden door de Deelnemersraad dan ook met extra belangstelling tegemoet gezien.

Andere bevindingen

Verder heeft de Deelnemersraad met enige terughoudendheid geadviseerd over de invoering van een eigen bestuursbureau van het fonds ingaande 1 januari 2010. De Deelnemersraad is dan ook benieuwd naar de resultaten van de eerste evaluatie in 2010.

De Deelnemersraad heeft ondanks een druk vergaderjaar in 2009 € 20.000 minder uitgegeven dan in het Jaarplan 2009 als budget was begroot. Deze kostenbesparing wordt nader toegelicht in het eigen Jaarverslag 2009 van de Deelnemersraad. Verder heeft de Deelnemersraad zijn eigen functioneren onder leiding van de stichting CommuniKans geëvalueerd en naar aanleiding op 20 oktober daarvan een cursusdag georganiseerd, waarbij de effectiviteit van de vergaderingen met verbeterpunten aan de orde is geweest.

De Deelnemersraad spreekt zijn tevredenheid uit over de dienstverlening door het ambtelijk secretariaat van Syntrus-Achmea in het verslagjaar.

Met inachtneming van bovenstaande opmerkingen geeft de Deelnemersraad een positief advies over de Jaarstukken 2009 van het Pensioenfonds Werk en (re)Integratie.

9. Reactie bestuur op verslag van het Verantwoordingsorgaan

Het bestuur heeft in de vergadering van 11 juni 2010 kennis genomen van het positieve oordeel van het Verantwoordingsorgaan over het gevoerde beleid en de besluitvorming van het bestuur gedurende het jaar 2009.

Het bestuur waardeert het zeer dat de wijze waarop het fonds wordt bestuurd als daadkrachtig wordt ervaren. Ook andere inspanningen blijken goed te worden beoordeeld, zoals ons streven naar transparantie door relevante informatievoorziening over het gevoerde beleid en onze inspanningen te komen tot een meer “eigen” jaarverslag.

Het bestuur dankt het Verantwoordingsorgaan voor de samenwerking in 2009.

10. Slotwoord

Terugkijkend op het jaar 2009 kunnen we stellen dat we weer een zeer actief jaar achter ons laten, waarin het bestuur op veel terreinen actief is geweest. Ook dit jaar zal het bestuur zich weer voluit inzetten voor het fonds en we spreken hierbij dan ook graag de hoop uit dat volgend jaar wederom een goed verslag gebracht kan worden van de vorderingen van ons fonds.

Het bestuur wil graag iedereen bedanken die zich het afgelopen jaar voor het fonds heeft ingezet.

Stichting Pensioenfonds Werk en (re)Integratie

Utrecht, 11 juni 2010

Namens het bestuur:

Mevrouw J. Meijer, voorzitter

De heer C.J. Bethlehem, secretaris

11. Verklarende woordenlijst

Actuariële en bedrijfstechnische nota	In de ABTN beschrijft een pensioenfonds de bedrijfsmatige- en financiële opzet van het fonds en de grondslagen waarop deze opzet is gebaseerd. Alle pensioenfondsen dienen te werken met een ABTN en DNB gebruikt dit document om toezicht te houden op een fonds.
AOV	De Aanvullende Oudedags Voorziening is een spaarregeling die extra (gespaarde) bedragen uitkeert bij het bereiken van de pensioenleeftijd. De regeling is in 1990 is opgeheven maar bestaat nog wel voor die bestaande groep deelnemers.
Asset Liability Management (ALM)	Asset Liability Management houdt zich bezig met het afstemmen van de kasstromen van de beleggingen met de verplichtingen van een pensioenfonds binnen een bepaalde periode. In een ALM-studie worden allerlei berekeningen gemaakt binnen verschillende economische scenario's en die worden dan met elkaar vergeleken om die afstemming zo goed mogelijk te maken.
Anw pensioen	De Algemene Nabestaanden Wet pensioen geeft een maandelijks uitkering aan de nabestaande(n) van een overleden deelnemer.
Asset mix	Samenstelling van de beleggingsportefeuille, bijvoorbeeld aandelen, obligaties en onroerend goed.
Benchmark	Om het resultaat van een beleggingsportefeuille te vergelijken wordt vaak een soortgelijke beleggingsportefeuille genomen. Die andere portefeuille wordt dan als vergelijkingsmaatstaf gehanteerd.
Commodities	Beleggingscategorie gericht op grondstoffen zoals graan, metalen en olie.
Dekkingsgraad	Procentuele verhouding tussen het aanwezige vermogen en de pensioenverplichtingen.
De Nederlandsche Bank (DNB)	DNB verzorgt het onafhankelijk toezicht op pensioenfondsen.
Derivaten	Beleggingsinstrumenten die hun waarde ontleen aan de waarde van een ander goed zoals aandelen, rente of olie. De voornaamste soorten derivaten zijn opties, futures, swaps en forwards. Derivaten worden door pensioenfondsen gebruikt om risico's te verkleinen.
Dispensatie	Vrijstelling van de verplichte deelneming aan de pensioenregeling van het bedrijfstakpensioenfonds.
Franchise	Vrijgesteld bedrag dat jaarlijks door het bestuur wordt vastgesteld (maar niet lager mag zijn dan een fiscaal minimum). Pensioenopbouw vindt plaats over het loon boven de franchise.
Financieel Toetsingskader (FTK)	Het financieel toetsingskader is onderdeel van de Pensioenwet en stelt o.a. voorschriften aan premiehoogte en de omvang van de aan te houden reserves.
GTAA	Global Tactical Asset Allocation. Een vorm van niet-traditioneel beleggen. Dit is een strategie waarmee een investeerder tracht te profiteren van korte termijn markt inefficiënties.

Inkoopregeling/B- regeling	Met de Inkoopregeling kunt u onder voorwaarden extra ouderdomspensioen opbouwen over de jaren die u al gewerkt hebt binnen de Sociale Werkvoorziening. Deze regeling geldt voor u als u: op 31 december 2000 en op 1 januari 2001 al meedeed aan de pensioenregeling en tot uw pensioendatum in de Sociale Werkvoorziening blijft werken. U hebt niet automatisch recht op het extra ouderdomspensioen over eerdere dienstjaren. Ieder jaar beslist het bestuur of het extra ouderdomspensioen wordt toegekend. Dit noemen we 'voorwaardelijk'.
Integriteitsrisico	Heeft betrekking op het risico dat de integriteit van de instelling dan wel het financiële stelsel wordt beïnvloed als gevolg van niet integere, onethische gedragingen van de organisatie, medewerkers dan wel van de leiding in het kader van wet- en regelgeving en maatschappelijke en door de instelling opgestelde normen.
IT-risico	Heeft betrekking op het risico dat bedrijfsprocessen en informatievoorziening onvoldoende integer, niet continue of onvoldoende beveiligd worden ondersteund door IT.
Juridisch risico	Heeft betrekking op risico's die samenhangen met (veranderingen in en naleving van) wet- en regelgeving, het mogelijk bedreigd worden van haar rechtspositie, met inbegrip van de mogelijkheid dat contractuele bepalingen niet afdwingbaar of niet correct gedocumenteerd zijn.
Kredietrisico	Heeft betrekking op het feit dat tegenpartijen hun overeengekomen verplichtingen (waaronder verstrekte kredieten, leningen, vorderingen, ontvangen garanties) mogelijk niet kunnen nakomen.
LDI	Liability Driven Investments zijn vanuit de verplichtingen gedreven beleggingen. Het doel is dat de beleggingsopbrengsten aan die verplichtingen voldoen.
Marktrisico	Heeft betrekking op het blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen van verhandelbare financiële instrumenten binnen een (handels-) portefeuille.
Matchingrisico/Renterisico	Heeft betrekking op het niet gematcht zijn van de activa (zoals de rente op obligaties en leningen op schuldbekentenis) met de passiva (verplichtingen) danwel de inkomsten en uitgaven binnen een bepaalde looptijd.
Omgevingsrisico	Heeft betrekking op gevolgen van buiten de instelling of groep zoals komende veranderingen op het gebied van concurrentieverhoudingen, belanghebbenden, reputatie en ondernemingsklimaat.
Operationeel risico	Heeft betrekking op risico's die samenhangen met ondoelmatige of onvoldoende doeltreffende procesinrichting dan wel procesuitvoering.
OTC	Over-The-Counter derivaten zijn financiële transacties die niet via de beurs verlopen, maar die direct tussen twee partijen afgesloten worden.
Overgang voorwaardelijke optrek	De pensioenaanspraken van deelnemers die zowel op 31-12-2000 als op 1-1-2001 als op 1-1-2006 actief zijn, houden zicht op een verhoging van in het verleden opgebouwd pensioen naar de nieuwe pensioenformule. Jaarlijks wordt door het bestuur bezien of de optrek voor de dan in aanmerking komende jaarlaag kan worden toegekend. Na 15 jaar worden alle resterende jaarlagen ineens in aanmerking genomen. Bij tussentijds vertrek bestaat geen recht op (een deel van) de optrek.

Partnerpensioen	Levenslange uitkering aan een nabestaande partner, vanaf het overlijden van de deelnemer.
Pensioengrondslag	Het deel van het pensioengevend loon boven de franchise. Over de pensioengrondslag worden aanspraken opgebouwd.
Pension Fund Governance (PFG)	Ofwel goed pensioenfondsbestuur. PFG stelt aan pensioenfondsen eisen op het gebied van transparantie, verantwoording, intern toezicht en zeggenschap.
Performance	Direct resultaat in de vorm van rente en dividendopbrengsten; indirect resultaat door waardeverandering van de portefeuille.
Performancetoets	Het gemiddelde van door een bedrijfstakpensioenfonds behaalde beleggingsresultaten gemeten over een langere periode. De performancetoets wordt bepaald door de som van vijf opeenvolgende jaarlijkse z-scores, gedeeld door de wortel van het aantal jaren.
Premie-egaliseringsreserve	Als de premie hoger is dan de kostendeckende premie wordt een reserve opgebouwd die in de toekomst kan worden gebruikt voor als de premie onder het niveau van de kostendeckende premie ligt.
Rekenrente	Fictief rendementspercentage dat het belegde vermogen in de toekomst wordt geacht op te brengen.
Rentedekking	Financieringsvorm waarin de betaalde premies gelijk zijn aan de contante waarde van de aanspraak die in dat jaar begint.
Reservetekort	Situatie waarin de middelen ontoereikend zijn om naast de pensioenverplichtingen ook nog andere reserves te kunnen dekken zoals de reserve voor algemene risico's en de vereiste reserve voor beleggingsrisico's.
Technische voorziening	Heeft betrekking op het vermogen dat naar verwachting nodig is om alle lopende verplichtingen te kunnen dekken. Dit vermogen wordt berekend op basis van diverse veronderstellingen met betrekking tot de toekomst, bijvoorbeeld over rente, inflatie en levensverwachting.
TOP-regeling/C-regeling	<p>Toeslag ouderdomspensioen geldt voor u als u geboren bent vóór 1 januari 1950 en op 31 december 2000 en op 1 januari 2001 al meedeed aan de pensioenregeling en tot uw pensioendatum in de Sociale Werkvoorziening blijft werken.</p> <p>De Toeslag ouderdomspensioen betekent het volgende: als u vóór uw 65e stopt met werken, ontvangt u 80 % van uw salaris tot u 65 jaar wordt. De leeftijd waarop u met pensioen kunt met een pensioenuitkering van 80 % van uw salaris, hangt af van het jaar waarin u bent geboren.</p> <p>Overgangsmaatregel voor deelnemers uit geboortejaren voor 1950: De deelnemers die op 31-12-2000 en 1-1-2001 actief waren en op 1-1-2006 nog actief en geboren zijn voor 1950 toen 56 jaar of ouder waren, hebben voorwaardelijk recht op de TOP-aanvullingsregeling. Deze vult op diverse uittredingsrichtleeftijden het tijdelijk ouderdomspensioen aan tot 80% van het salaris, onder inbouw van de oorspronkelijk te bereiken rechten.</p>
SAS70	Internationaal geaccepteerde auditingstandaard. Met een SAS70-verklaring wordt aangegeven dat het interne beheersproces adequaat is vormgegeven (verklaring type I) en functioneert (verklaring type II).

Service Level Agreement (SLA)	In een service level agreement worden afspraken gemaakt over het niveau van de te leveren dienstverlening.
Solvabiliteit	Het vermogen dat op langere termijn aanwezig moet zijn om de verplichtingen te kunnen nakomen.
Sterftekans	Berekeningsmethode gebaseerd op een statistisch overzicht van de sterftekans per leeftijd van een bepaalde groep personen.
SW	Sociale Werkvoorziening, is de bedrijfstak waarvoor dit fonds de pensioenen verzorgt. Aansluiting bij dit is verplicht voor alle werkgevers binnen de SW.
Uitbestedingsrisico	Betreft het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de aan derden uitbestede werkzaamheden dan wel door deze derden ter beschikking gestelde apparatuur en personeel wordt geschaad.
Verzekeringstechnisch risico	Heeft betrekking op het risico dat uitkeringen (nu dan wel in de toekomst) niet gefinancierd kunnen worden vanuit premie- en/of beleggingsinkomsten als gevolg van onjuiste en/of onvolledige (technische) aannames en grondslagen bij de ontwikkeling en premiestelling van het product.
Vastrentende waarden	Beleggingssoort waarvoor in beginsel een vaste rentevergoeding en een vaste looptijd geldt, zoals obligaties, onderhandse leningen en hypotheke.
Volatiliteit	Heeft betrekking op de mate van beweeglijkheid van de koers van financiële producten zoals aandelen en obligaties.
Voorziening pensioenverplichtingen (VPV)	De passiva van het pensioenfonds, gelijk aan de waarde van de pensioenverplichtingen.
Waardeoverdracht	Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van een opgebouwde pensioenaanspraak in het geval de deelnemer verandert van werkgever.
WIW	Wet Inschakeling Werkzoekenden.
Z-score	Mate waarin het werkelijke rendement van een pensioenfonds afwijkt van het rendement van de door het bestuur vastgestelde normportefeuille. Een positieve z-score geeft aan dat het rendement hoger was dan dat van de normportefeuille. De performancetoets betreft de cumulatieve z-score over de laatste vijf jaar.

Syntrus Achmea
Pensioenfonds Werk en (re)Integratie
Postbus 9251
1006 AG Amsterdam

www.pwri.nl

